

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา (Anti-Human Trafficking Center)¹ เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีภารกิจในการต่อต้านการแสวงหาผลประโยชน์ การบังคับใช้แรงงานเด็กและการค้ามนุษย์ในทุกรูปแบบ ร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน และภาคประชาสังคมโดยรวม เพื่อให้ปัญหาการค้ามนุษย์ในประเทศไทยและในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงลดลง

ทั้งนี้ จากการดำเนินงานของศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ ภายใต้ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา ได้ดำเนินการกิจกรรมในการรับแจ้งเหตุ และประสานงานกรณีการหายตัวออกจากบ้านของบุคคลในประเทศไทย นับตั้งแต่ปลายปีพ.ศ. 2546 พบข้อมูลว่ามีประชากรเพศชายจำนวนหนึ่งหายตัวออกจากบ้านระหว่างการเดินทางจากต่างจังหวัดเข้ามาในกรุงเทพมหานคร หรือ หายตัวออกจากพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร โดยไม่ทราบสาเหตุ จนกระทั่งปรากฏข้อเท็จจริงภายหลังจากการให้ปากคำของผู้สูญหายว่า ถูกนายหน้าชักชวนและนำพาให้ไปทำงาน โดยอ้างว่าเป็นงานที่สบายและมีผลตอบแทนทางด้านรายได้สูงตลอดจนผู้สูญหายเหล่านั้นไม่ทราบข้อเท็จจริงหรือทราบข้อเท็จจริงเพียงบางส่วน ซึ่งสุดท้ายนายหน้าได้พาผู้สูญหายไปขายต่อให้กับผู้ควบคุมเรือ (ได้กึ่ง) แบบลึกลับที่เรียกว่า “ค่าหัวแรงงาน”²

จากการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา ร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ³ และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในการช่วยเหลือแรงงานประมงนอกน่านน้ำ ซึ่งเป็นผู้เสียหายจากกระบวนการค้ามนุษย์ ตลอดระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมา พบว่า ผู้เสียหายทั้งที่เป็นแรงงาน

¹ ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ ดำเนินการครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม 2551 โดยเป็นหน่วยงานที่ต่อแยกจากการดำเนินงานของศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ ภายใต้สังกัดมูลนิธิกระจกเงา

² “นายหน้าค่าหัว” เป็นศัพท์ที่ผู้ปฏิบัติงานในส่วนราชการและองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ เรียกนายหน้าที่ล่อลวงแรงงานแล้วนำไปขายต่อให้สถานประกอบการ หรือเป็นการรับค่าตอบแทนที่สามารถนำแรงงานไปส่งให้กับสถานประกอบการได้

³ หมายถึงหน่วยงาน กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดต่อเด็ก เยาวชนและสตรี และกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 7

ไทยและแรงงานข้ามชาติ⁴ ส่วนใหญ่ถูกหลอกลวงและนำพาตัวมา ด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งจากการถูกนายหน้าล่อลวง การใช้สารที่ออกฤทธิ์ต่อประสาทและสติ หรือการถูกขายต่อมาจากเรือประมงลำต่างๆ เสมือนสินค้า โดยสภาพงานในเรือประมงนอกน่านน้ำ⁵ เป็นงานที่หนักและมีความเสี่ยงสูงในการได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วยจากสภาพการทำงาน ซึ่งเมื่อเจ็บป่วยหรือไม่สามารถทำงานตามคำสั่งได้ก็มักจะถูกทำร้ายจากผู้ควบคุมเรือ(ไต้ก๋ง)⁶ จนกระทั่งผู้เสียหายบางรายทนสภาพจำยอมนั้นไม่ได้ ก็จะตัดสินใจหลบหนีด้วยการกระโดดเรือลอยคอกกลางทะเล หรือขอความช่วยเหลือยังเรือประมงลำอื่น ซึ่งส่วนหนึ่งสามารถหนีรอดกลับขึ้นฝั่งได้ และอีกส่วนหนึ่งต้องเสียชีวิตกลางทะเล

ด้วยความที่อุตสาหกรรมประมงนอกน่านน้ำ เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ ที่มีมูลค่ามหาศาล⁷ ถึงแม้ว่าอัตราการเติบโตจะลดลงเนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลงและราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้น แต่กระนั้นก็ตามความต้องการแรงงานเพื่อรองรับกับอุตสาหกรรมดังกล่าว ยังมีอัตราที่สูง แต่ด้วยสภาพงานที่หนักและต้องออกทะเลเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จึงทำให้แรงงานส่วนใหญ่ปฏิเสธงานประมงนอกน่านน้ำ ดังนั้น สภาพะการขาดแคลนแรงงาน โดยสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ระบุว่าปัจจุบันมีปัญหาการขาดแคลนแรงงานประมงถึง 10,000 อัตรา⁸ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการนายหน้าล่อลวงแรงงาน และหาแรงงานเพื่อป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรมประมงนอกน่านน้ำอย่างต่อเนื่อง เพราะหากขาดแรงงานแล้ว เรือประมงจะไม่สามารถออกจากท่าเพื่อหาปลาได้ และถ้าเรือประมงต้องจอดที่ท่าเรือนานเท่าใดก็ตาม ย่อมถือเป็นความเสียหายแก่ผู้ประกอบการ

เมื่อปัจจัยความต้องการแรงงานภาคประมงยังมีอัตราที่สูง เป็นผลให้เกิดขบวนการนายหน้า คอยหาแรงงานเพื่อป้อนตลาดแรงงานภาคประมง “นายหน้าค่าหัว” จึงถือกำเนิดขึ้น เพื่อสนองรับภาวะการขาดแคลนแรงงานภาคประมงเช่นกัน จึงทำให้ปัญหาการล่อลวงแรงงาน หรือการบังคับใช้แรงงานภาคประมง ยังคงเกิดขึ้นเสมอ เมื่ออุปสงค์ด้านแรงงานภาคประมงยังคงมีอยู่และไม่สามารถหาแรงงานมารองรับได้ อุปทานในการแสวงหาและนำพาแรงงานของนายหน้าค่าหัวก็ยังคงปรากฏชัดอยู่นั่นเอง

⁴ หมายถึง แรงงานข้ามชาติจากประเทศ เมียนมา และกัมพูชา

⁵ หมายถึงเรือประมงที่ออกไปหาปลานอกเขตน่านน้ำประเทศไทย เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ติมอร์ หรือรัสเซีย เป็นต้น โดยส่วนใหญ่จะออกเรือเป็นเวลากว่า 1-5 ปี โดยไม่กลับมายังประเทศไทย

⁶ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายกว่า 30 กรณี ระหว่างปีพ.ศ.2548-2551 โดยศูนย์ข้อมูลคนหายฯ และศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา

⁷ ข้อมูลอ้างอิงจาก Vannuccini ในหนังสือสมุทรกรรม โดย รศ.ศรัณย์ เพ็ชรพิรุณ กล่าวว่า ประเทศไทยคิดอันดับ 1 ใน 10 ของประเทศที่ส่งออกสัตว์น้ำทะเลในโลกลนี้

⁸ นายสันติ วิลาศศักดิ์คานนท์ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.อ.ท.) ได้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ ฉบับประจำวันที 31 กรกฎาคม 255 ว่า ปัจจุบันเกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคประมงถึง 10,000 อัตรา

การศึกษา “ปัญหาการล่อลวงแรงงานภาคประมงนอกน่านน้ำ กรณีศึกษาแรงงานเด็ก และแรงงานไทยในพื้นที่จังหวัด สมุทรปราการ สมุทรสาคร สงขลา และปัตตานี” เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพข้อเท็จจริงและบริบทที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับปัญหาการล่อลวง และการบังคับใช้แรงงานภาคประมง ตลอดจนการศึกษาถึงโครงสร้างการบริหารจัดการปัญหาของหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

ดังนั้น ผลการศึกษาชุดนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงโดยใช้การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อเท็จจริง นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคือหน่วยงานภาครัฐต่อไป

วัตถุประสงค์

- เพื่อทราบถึงสถานการณ์ปัญหาการล่อลวง และการบังคับใช้แรงงานเด็ก และแรงงานไทยในภาคประมงนอกน่านน้ำ
- เพื่อทราบถึงรูปแบบ และวิธีการ ตลอดจนลักษณะการล่อลวง และบังคับใช้แรงงานเด็ก และแรงงานไทยในภาคประมงนอกน่านน้ำ
- เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการและโครงสร้างในการจัดการปัญหา ตลอดจนมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือหน่วยงานภาครัฐ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ และศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา ดังนี้

⁹ เหตุผลในการเลือกพื้นที่ทำเรือประมงจังหวัด สมุทรปราการ,สมุทรสาคร,สงขลาและปัตตานี ในการสำรวจข้อมูล เนื่องจากเป็นท่าเรือประมงที่ผู้เสียหายส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่าเป็นท่าเรือที่ผู้เสียหายถูกขายให้กับเรือประมง

- เอกสารที่เกี่ยวข้อง
การศึกษาจากข่าว เอกสารบทความ งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแรงงานภาคประมง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 - ปัจจุบัน
- การสัมภาษณ์ผู้เสียหายและครอบครัวที่เข้ามาแจ้งเหตุ-ร้องทุกข์ โดยตรง
จากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายและครอบครัวที่เข้ามาแจ้งเหตุ-ร้องทุกข์ กับศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ และศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา จำนวน 30 กรณี
- การสัมภาษณ์ผู้เสียหาย อื่นๆ
  - จากการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย ที่เข้ารับการดูแลและคุ้มครอง กับ ศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา (บ้านสุขสันต์) จำนวน 10 กรณี
  - จากการสัมภาษณ์ อดีตผู้เสียหายที่ถูกล่อลวง บริเวณ ท่าเรือประมงสงขลา (แหล่งพระราม) 1 กรณี
- อดีตนายหน้าค้าแรงงานประมง
  - สัมภาษณ์อดีตนายหน้าและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวงการค้าแรงงานภาคประมง 1 กรณี
- การสัมภาษณ์เจาะลึก กับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้อง
สัมภาษณ์ เจาะลึก กับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ในพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ส่วนกลาง

- 1.สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก
- 2.ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แห่งชาติ
- 3.กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
- 4.กรมการจัดหางาน
- 5.กรมการกงสุล

6. กรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี
7. กรมประมง
8. กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 7
9. กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี
10. กองบังคับการตำรวจรถไฟ
11. ศูนย์สวัสดิภาพเด็ก เยาวชน และสตรี
12. สถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด
13. สถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม
14. สถานีตำรวจนครบาลบางซื่อ
15. สมาคมการประมงนอกน่านน้ำไทย
16. สมาคมประมงแห่งประเทศไทย

หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ ส่วนภูมิภาค

-จังหวัดสมุทรปราการ

1. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรปราการ
2. สำนักงานจัดหางานจังหวัดสมุทรปราการ
3. สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสมุทรปราการ
4. สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรปราการ

-จังหวัดสมุทรสาคร

1. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสาคร
2. สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร
3. สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร
4. สำนักงานจัดหางานจังหวัดสมุทรสาคร
5. กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรสาคร
6. โรงพยาบาลจังหวัดสมุทรสาคร
7. สำนักงานขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี 3 จังหวัดสมุทรสาคร
8. สถานีตำรวจน้ำที่ 4 กองกำกับการ 4
- 9.ด่านตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดสมุทรสาคร

- 10.เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN)
- 11.มูลนิธิริักษ์ไทย จังหวัดสมุทรสาคร
- 12.บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร

-จังหวัดสงขลา

- 1.สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา
- 2.สำนักงานจัดหางานจังหวัดสงขลา
- 3.สถานีตำรวจภูธรเมืองสงขลา
- 4.โรงพยาบาลจังหวัดสงขลา
- 5.สำนักงานขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี 4 จังหวัดสงขลา
- 6.สถานีตำรวจน้ำสงขลา
- 7.ด่านตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดสงขลา
- 8.บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสงขลา
- 9.ศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา (บ้านสุขสันต์)
- 10.อาสาสมัคร โครงการป้องกันเอดส์ในแรงงานข้ามชาติ
- 11.อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน
- 12.กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านอำเภอสิงหนคร

-จังหวัดปัตตานี

- 1.สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปัตตานี
- 2.สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดปัตตานี
- 3.สถานีตำรวจน้ำปัตตานี
- 4.สำนักงานขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี จังหวัดปัตตานี
- 5.ด่านตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดปัตตานี
- 6.บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดปัตตานี
- 7.มูลนิธิริักษ์ไทยจังหวัดสงขลา สาขาปัตตานี

-จังหวัดอุบลราชธานี

- 1.สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี
- 2.สำนักงานแรงงานจังหวัดอุบลราชธานี
- 3.สำนักงานจัดหางานจังหวัดอุบลราชธานี
- 4.สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดอุบลราชธานี
- 5.สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุบลราชธานี

-จังหวัดอุดรธานี

- 1.สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุดรธานี
- 2.สำนักงานแรงงานจังหวัดอุดรธานี
- 3.สำนักงานจัดหางานจังหวัดอุดรธานี
- 4.สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดอุดรธานี
- 5.สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี

-จังหวัดศรีสะเกษ

- 1.ประชุมหารือร่วมกับคณะกรรมการศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์จังหวัดศรีสะเกษ (สปคม.จ.ศรีสะเกษ) จำนวน 20 หน่วยงาน

-จังหวัดบุรีรัมย์

- 1.สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์

● **การลงพื้นที่สำรวจลักษณะทางกายภาพและบริบท**

- 1.ท่าเรือประมงจังหวัดสมุทรปราการ
- 2.ท่าเรือประมงจังหวัดสมุทรสาคร
- 3.ท่าเรือประมงจังหวัดสงขลา
- 4.ท่าเรือประมงจังหวัดปัตตานี
- 5.สนามหลวง
- 6.สถานีรถไฟหัวลำโพง
- 7.บริเวณวงเวียนใหญ่

- 8.สวนสาธารณะรมณีนาค
  - 9.สวนสาธารณะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดสมุทรสาคร
  - 10.สถานีขนส่งภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (หมอชิต)
  - 11.ชุมชนหลังวัดคงมุลเหล็ก
  - 12.ด่านตรวจคนเข้าเมืองสะเดา (ด่านนอก)
- จัดประชุมนำเสนอและอภิปรายผลการลงพื้นที่และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
    - พื้นที่ภูมิลำเนาของผู้เสียหาย แบ่งเป็นการประชุม 2 ครั้ง (อีสานเหนือ-อีสานใต้)
      - จังหวัดศรีสะเกษ (นครราชสีมา,บุรีรัมย์,ศรีสะเกษ,อุบลราชธานีและสุรินทร์)
      - จังหวัดอุดรธานี (การประชุมศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ระดับจังหวัด)
    - พื้นที่ปลายทาง (ท่าเรือประมง) แบ่งเป็นการประชุม 2 ครั้ง (สมุทรสาครและสงขลา-ปัตตานี)

ขอบเขตในการศึกษา

- ขอบเขตด้านเนื้อหา
ในการศึกษาข้อมูลชุดนี้ มีขอบเขตครอบคลุมประเด็น ดังนี้
  - สถานการณ์ปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคประมงนอกน่านน้ำ บริบททางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่เกี่ยวข้อง
  - สถานการณ์ปัญหาการล่องลอยแรงงานภาคประมงในส่วนของแรงงานเด็ก และแรงงานไทย รูปแบบ วิธีการ ในวงจรการค้าแรงงานภาคประมง
  - มาตรการในการจัดการปัญหาของหน่วยงานภาครัฐ
  - ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหา

- ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาชุดนี้ เน้นไปที่กลุ่มแรงงานเด็ก และแรงงานไทย ในภาคประมงนอกน่านน้ำ ตลอดจนหน่วยงานรัฐ และเอกชน ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ดังนี้

พื้นที่ต้นทาง (พื้นที่เสี่ยงในการล่อลวงแรงงาน)

-จังหวัดกรุงเทพมหานคร , สมุทรปราการ , สมุทรสาคร และสงขลา

พื้นที่ปลายทาง (พื้นที่ทำเรือประมง)

-อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ , อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร , อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา และอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี

พื้นที่ภูมิถิ่นของผู้เสียหาย

-พื้นที่หลัก จังหวัดอุบลราชธานี , อุรธานี , ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์

-พื้นที่เพิ่มเติม จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดสุรินทร์

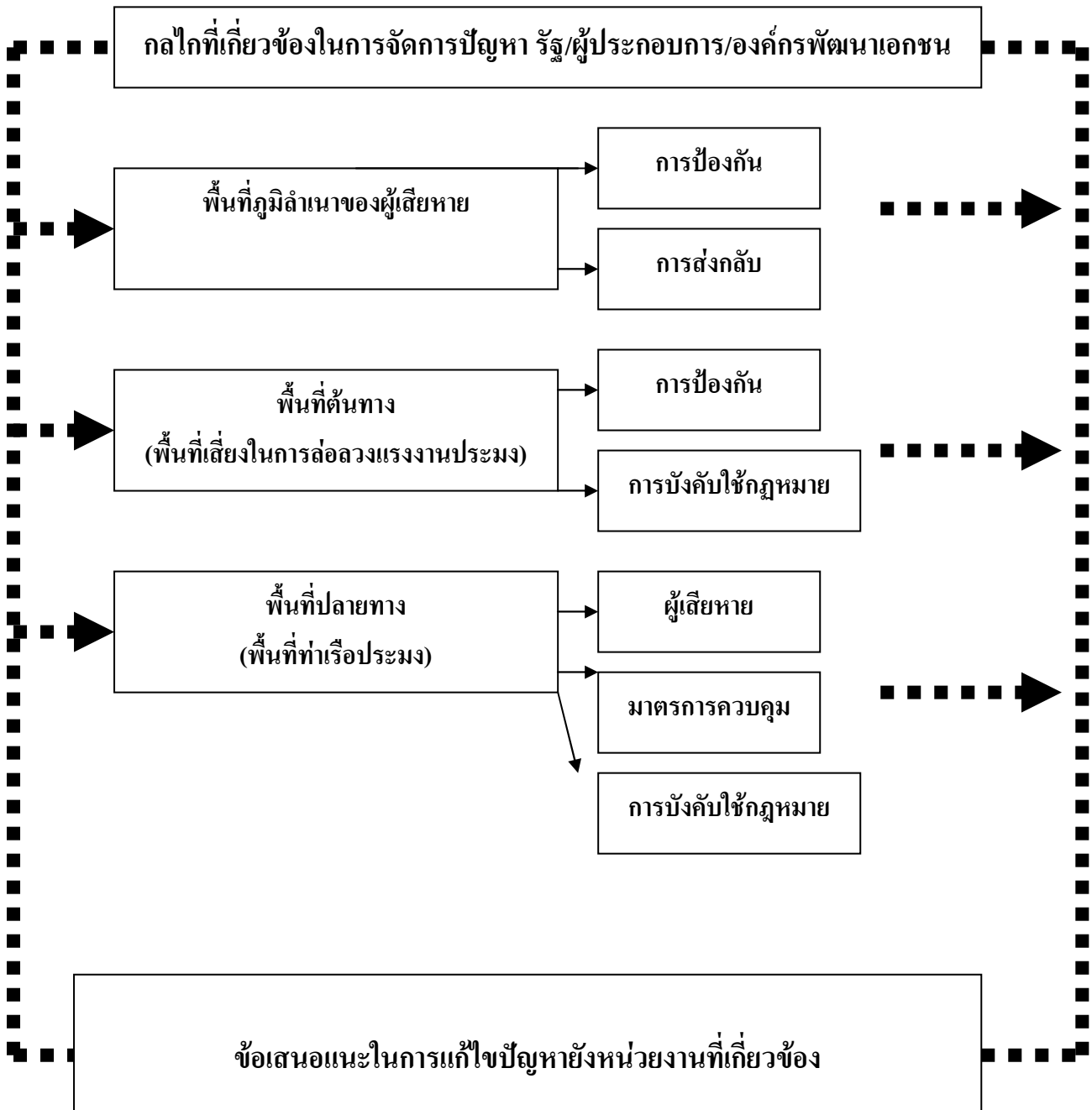
วิธีการศึกษาข้อมูล

- ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ข่าว บทความ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม
- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการช่วยเหลือผู้เสียหาย โดย ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ และ ศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา
- การจัดประชุมประเมินสถานการณ์ในพื้นที่

ระยะเวลาในการศึกษา

26 พฤษภาคม – 30 กันยายน พ.ศ. 2551

กรอบคิดในการศึกษาวิจัย

บทที่ 2 สภาพปัญหา

บริบทและสถานการณ์แรงงานประมงนอกน่านน้ำ

- สถานการณ์จากการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน ระหว่างปี พ.ศ. 2546-2551¹⁰

จากการวิเคราะห์ข่าวที่เกี่ยวข้องกับแรงงานภาคประมงจากข่าวในสื่อแขนงต่างๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – ปัจจุบัน มีแนวโน้มว่า การล่อลวงแรงงานสู่ภาคแรงงานประมง มีจำนวนมากขึ้น และต่อเนื่องตลอดทุกปี หลังจากเกิดภัยธรรมชาติพายุเกย์ ที่เกิดขึ้นในบริเวณอ่าวไทย ทำให้ลูกเรือเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้แรงงานที่เคยมีการอพยพเข้าสู่แรงงานในภาคประมงมีจำนวนน้อยลง และไม่มีความนิยมที่จะกลับมาทำงานในภาคประมงอีก ทำให้แรงงานในภาคประมงเกิดการขาดแคลนอย่างรุนแรงจนถึงปัจจุบัน อาจด้วยสภาพการทำงานที่เสี่ยงอันตราย มีความยากลำบากในการทำงาน เวลาพักผ่อนน้อยไม่เป็นเวลา และห่างไกลจากครอบครัวเป็นเวลานาน

การล่อลวงเพื่อนำเข้าสู่แรงงานภาคประมงมีจำนวนมากขึ้น เนื่องจาก จำนวนแรงงานในภาคประมงน้อยลง แต่ในการประกอบการภาคประมง การออกเรือทำการหาปลานั้น จำเป็นต้องใช้คนเป็นจำนวนมากในการออกเรือไม่เช่นนั้นเรือจะออกทำการหาปลาไม่ได้ จากความต้องการแรงงานในภาคประมงเป็นจำนวนมาก เมื่อไม่มีแรงงานเดินเข้ามาทำงานในภาคประมงเอง จึงได้เกิดกลุ่มนายหน้าจัดหาคนเข้าสู่แรงงานภาคประมง ซึ่งมีทั้งในรูปแบบเป็นบริษัทจัดหางาน และตัวบุคคลที่เป็นนายหน้าเอง ผู้ประกอบการหรือผู้ควบคุมเรือเพียงบอกจำนวนคนที่ต้องการ กลุ่มนายหน้าก็จะทำการจัดหาคนด้วยวิธีการต่างๆ โดยได้รับค่าหัวเป็นค่าตอบแทนในการจัดหาคนลงเรือ ซึ่งเป็นจำนวน 10,000 – 20,000 บาทต่อคน¹¹ ด้วยค่าตอบแทนจากการหาคนเข้าสู่แรงงานภาคประมงที่สูงนี้เอง ทำให้กลุ่มนายหน้าต้องใช้วิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะวิธีใดก็ตาม เพื่อให้ได้คนตามจำนวนที่ต้องการ

จากข่าวในสื่อต่างๆ ได้ระบุถึงวิธีการการล่อลวงเหยื่ออย่างชัดเจน จากการให้ข้อมูลจากผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ซึ่งมีลักษณะวิธีการที่เป็นกระบวนการ มีการจัดหา ส่งต่อพาลงเรือประมง ด้วยวิธีการที่แยบยลโดยที่เหยื่อไม่รู้ตัว จะรู้สึกว่าเป็นคนล่อลวง ก็ต่อเมื่อได้ลงเรือประมงไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

¹⁰ สื่อประเภท หนังสือพิมพ์, โทรทัศน์, และอินเทอร์เน็ต

¹¹ ข้อมูลจาก มติชนรายวันฉบับวันที่ 12 พฤษภาคม 2550 กรณีแรงงานเด็กจากจังหวัดบุรีรัมย์ถูกขายให้กับเรือประมงที่จังหวัดสงขลา

วิธีการจัดหาคนเข้าสู่แรงงานในภาคประมง

- ใช้วิธีการชักชวนด้วยวิธีการล่อลวง พุดคุย หว่านล้อม ตีสนิท โดยผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจะเป็นผู้ที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดเพื่อที่จะเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ มีการแนะนำงาน โดยใช้รายได้ที่สูงเป็นแรงจูงใจในการตัดสินใจ สร้างความเชื่อถือต่างๆ เพื่อให้เหยื่อไว้ใจ จนยินยอมตัดสินใจทำงานตามคำแนะนำของนายหน้า เมื่อเห็นว่ายินยอมแล้วนายหน้าก็จะพาไปพักตามบ้าน ที่ได้ถูกจัดไว้เพื่อไว้กักขังแรงงานก่อนที่จะส่งต่อไปกับเรือประมงที่ต้องการแรงงาน

- ใช้วิธีการชักชวนเหยื่อ เข้าไปใช้บริการร้านอาหารโอเค โดยมีบริการอย่างเต็มที่ ทั้งอาหาร สุรา และหญิงบริการ และเมื่อถึงคราวคิดค่าบริการทั้งหมด จะมียอดค่าบริการที่สูงเกินกว่าความเป็นจริง และเหยื่อไม่สามารถที่จะให้ค่าบริการนี้ได้ จึงต้องมีการทำงานชดใช้ค่าบริการ โดยการลงไปทำงานภายในเรือประมงเพื่อเป็นการชดใช้หนี้ จากการใช้บริการทั้งหมด และในวิธีการนี้ขณะที่กำลังใช้บริการที่เมากจนหมดสติ พอรู้สึกตัวอีกครั้งก็โดนจับขังไว้ในร้านอาหารโอเคเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

- ใช้วิธีการลักพาตัว ทำให้หมดสติ โดยวิธีการวางยาสลบ จากทั้งโดยตรงด้วยการโปะยาสลบ หรือไม่ก็เป็นการวางยาในเครื่องดื่ม และอาหาร¹²

- ใช้วิธีการรุมทำร้ายร่างกายจนไม่รู้สีกตัว

จากข่าวสถานที่ และบริเวณที่นายหน้าลงปฏิบัติงานจะเป็นสถานที่ที่เป็นสถานียขนส่ง เนื่องจากนายหน้าจะเลือกเหยื่อที่มาจากต่างจังหวัด เพื่อเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ซึ่งเหยื่อจะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อมาหางาน จึงเข้ามาโดยไม่มีจุดหมายปลายทาง กลุ่มนายหน้าจึงใช้จุดนี้เพื่อเข้าทำการล่อลวงเหยื่อโดยเสนองานที่ได้ค่าตอบแทนสูงเป็นแรงจูงใจ โดยไม่ได้กล่าวว่าจะพาเข้าสู่แรงงานภาคประมง

¹² ข้อมูลจากผู้เสียหายที่ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันวันที่ 12 พฤษภาคม 2550

สถานที่ ที่มีการถูกล่อลวง

- สถานีขนส่งหมอชิต
- สถานีรถไฟหัวลำโพง
- สนามหลวง
- วงเวียนใหญ่

จากข่าวเหยื่อที่ถูกล่อลวงเข้าสู่แรงงานภาคประมง หลังจากถูกล่อลวงแล้ว จะมีการส่งตัวเหยื่อลงเรือประมงตามท่าเรือหลักในจังหวัดใหญ่ๆ ที่มีการทำการประมงเป็นจำนวนมาก เื่อที่รับเหยื่อส่วนมากจะเป็นเรือที่มีการออกไปหาปลาในบริเวณนอกลำน้ำของประเทศไทย การออกไปหาปลาแต่ละครั้งจะใช้ระยะเวลาเป็นปีหรือมากกว่านั้นถึงจะเข้าฝั่ง ก่อนที่จะลงเรือบางรายโดนหลอกว่าจะให้ลงเรือที่ทำการหาปลาในน่านน้ำไทย ซึ่งออกไปหาเพียงไม่กี่วันก็เข้าฝั่ง แต่พอออกแล้ว ก็จะทำการส่งตัวลงเรือใหญ่ที่ทำการหาปลาในบริเวณน่านน้ำไทย แรงงานเหล่านี้จะถูกเรียกกันว่า แรงงานค่าหัว ซึ่งมีความเป็นไปได้น้อยมากที่จะมีโอกาสได้กลับเข้าฝั่ง เพราะวาปลาที่ทำการหามาได้นั้นจะไม่ได้เข้ามาส่งที่ฝั่ง แต่จะมีเรือทัวร์¹³ คอยไปรับปลาเพื่อส่งเข้าฝั่งแทน โอกาสที่จะได้เข้าฝั่งมีเพียงช่วงที่เรือเข้าไปเติมน้ำมันหรือทำต่อเอกสารสัมปทานเท่านั้น และเป็นช่วงโอกาสที่เหยื่อจะทำการหนี หรือไม่ก็กระโดดลงจากเรือลอยคออยู่ในทะเลเพื่อรอการช่วยเหลือจากเรือลำอื่นๆ

จุดส่งตัวเหยื่อลงเรือ / พื้นที่นำเข้าแรงงานสู่ภาคแรงงานประมง

- ท่าเรือปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ
- ท่าเรือมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร
- ท่าเรือจังหวัดสงขลา
- ท่าเรือจังหวัดปัตตานี

¹³ เรือทัวร์ หรือ เรือแม่ เป็นเรือที่ออกไปรับปลาจากเรือประมงอีกทอดหนึ่งเพื่อนำปลากลับท่าเรือ, เป็นลักษณะเรือขนส่งสินค้า มิใช่เรือประมง

จากการบอกเล่าของผู้เสียหาย¹⁴ถึงสภาพการทำงานภายในเรือประมง เป็นสภาพการทำงานที่โดนบังคับทำร้ายร่างกายอย่างทารุณ มีการพักผ่อนที่ไม่เป็นเวลา พักผ่อนน้อย การทำงานทุกอย่างภายในเรือขึ้นอยู่กับผู้ควบคุมเรือ (ได้กั้ง) เพียงผู้เดียว หากทำงานไม่ได้ดังความต้องการของได้กั้ง ก็จะโดนทำร้ายร่างกายอย่างทารุณ หากเกิดการเจ็บป่วย ก็จะได้รับเพียงแค่อาลดไข้ แก้ปวดเท่านั้น เนื่องจากแรงงานเหล่านี้ตกเป็นเหยื่อนายหน้าค่าหัว การทำงานจึงเป็นแรงงานทาส เพราะได้มีการจ่ายค่าหัวให้กับนายหน้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การใช้งานจึงใช้งานอย่างเต็มที่ โดยที่แรงงานไม่ได้ค่าจ้างจากการหาปลา

¹⁴ ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์คมชัดลึก ฉบับประจำวันที 20 ธันวาคม 2549 กรณีกองทัพเรือช่วยเหลือลูกเรือประมงบริเวณอ่าวไทย

- กรณีศึกษาแรงงานประมงที่ถูกล่อลวงจากการรับจ้างของมูลนิธิกระจกเงา

- กรณีศึกษา นาย A อายุ 20 ปี¹⁵

นาย A ประกอบอาชีพเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่สวนลุมไนท์ปลาซ่า กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 หลังจากออกเวรการรักษาความปลอดภัย ได้มานั่งเล่นอยู่ที่บริเวณสวนสาธารณะรมณีนาด¹⁶ ช้างวัดสุทัศน์ ก่อนที่จะไปเรียกรถแท็กซี่เพื่อที่จะเดินทางไปหาพี่สาวที่ปากน้ำ ระหว่างที่รอแท็กซี่ ได้มีชายคนหนึ่งไม่ทราบชื่อ¹⁷ มีรอยสักเต็มแขนทั้งสองข้าง เข้ามาชักชวนให้ไปทำงานด้วยกัน โดยอ้างว่าเป็นงานคัดแยกปลาที่โรงงานปลาแฉวมหาชัย รายได้ดี งานสบาย นาย A จึงตัดสินใจไปทำงานด้วย ชายไม่ทราบชื่อดังกล่าวจึงได้พานาย A นั่งรถแท็กซี่เดินทางไปมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร

เมื่อเดินทางถึงมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร นาย A ได้เข้าพักที่บ้านหลังหนึ่ง โดยมีกุญแจถือจากด้านนอกและมีชายรูปร่างอ้วน¹⁸ คอยเฝ้าอยู่ด้านนอก ภายในห้องดังกล่าวมีชายที่ถูกขังไว้ก่อนหน้านั้นอยู่ 2 คน และหลังจากนั้นก็ยังมีชายอีกหนึ่งคนถูกจับมาขังไว้เช่นกัน รวมเป็น 4 คน

ในช่วงเวลาเที่ยงคืนของวันนั้นชายรูปร่างอ้วนที่เฝ้าอยู่ ก็ได้พาแรงงานทั้งหมดเดินทางโดยรถกระบะ โดยมีคนคุมไปด้วย 1 คน เดินทางสู่ท่าเรือสะพานเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เมื่อเดินทางถึงคนคุมก็ได้พาลงเรือทัวร์ชื่อ “วุฒิชัยสมุทร7” พอลงเรือประมงก็พบแรงงานอีก 3 คน ซึ่งถูกหลอกมาเช่นกัน เรือออกจากท่าเรือสะพานเหล็กทันทีเมื่อทุกคนลงเรือ

เมื่อเรือออกได้สักพัก ลูกเรือได้สังเกตเห็นตำรวจน้ำ จึงได้เรียกขอความช่วยเหลือพร้อมกัน ทางตำรวจน้ำเห็นผิดสังเกตจึงเข้าตรวจสอบ และช่วยเหลือลูกเรือทั้งหมดที่โดนหลอกมาทั้งหมด 7 คน หลังจากได้รับการช่วยเหลือก็ได้มีการสอบปากคำ และส่งตัวเข้าพักที่ศูนย์กักขังทางทะเลจังหวัดสงขลา

ปัจจุบันนาย A อยู่ในความดูแลของสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนครศรีธรรมราช

¹⁵ ผู้เสียหาย ที่ได้รับการช่วยเหลือจาก สถานีตำรวจน้ำจังหวัดสงขลา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2551 ณ ศูนย์กักขังผู้เดินทางทะเลสงขลา

¹⁶ เป็นข้อมูลพื้นที่ใหม่ที่ปรากฏการล่อลวงแรงงานประมงในกรุงเทพมหานคร, สวนรมณีนาด อยู่ข้างวัดสุทัศน์ ตรงข้ามกับศาลาว่าการ กทม.

¹⁷ ทราบต่อมาภายหลังว่า บุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 7 ขึ้นบัญชีเป็นขบวนการค้ำมนุษย์ล่อลวงแรงงานประมง

¹⁸ ทราบต่อมาภายหลังว่า บุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 7 ขึ้นบัญชีเป็นขบวนการค้ำมนุษย์ล่อลวงแรงงานประมง

○ กรณีศึกษา นาย B อายุ 39 ปี¹⁹

นาย B ประกอบอาชีพเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับบริษัทแห่งหนึ่งแถวพระรามสอง จนเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2551 นาย B ได้มานั่งเล่นอยู่ที่บริเวณสวนสาธารณะรมณีนาถข้างวัดสุทัศน์ ได้มีชายไม่ทราบชื่อ (จากข้อมูลชายบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกับที่เข้าไปชักชวนนาย A) เข้ามาพูดคุยชักชวนให้ไปทำงานด้วยกัน โดยบอกว่าจะพาไปลงเรือประมงที่มหาชัย งานสบาย ได้เงินเดือน เดือนละ 7,500 บาท นาย B เห็นว่าได้รายได้ดีกว่าอาชีพเก่า จึงได้ตัดสินใจตามคำชักชวน โดยที่ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการลงเรือประมงว่าทำอะไรบ้าง และชายดังกล่าวก็ได้พานาย B นั่งรถแท็กซี่เดินทางถึงมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร

เมื่อเดินทางถึงมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ข้อมูลที่ได้จากนาย B ปรากฏว่าเป็นข้อมูลเดียวกันกับนาย A ทุกประการ เนื่องจาก นาย B เป็นหนึ่งในสามราย ที่โดนล่อลวงและพามาพักยังบ้าน และห้องเดียวกันกับนาย A และได้เดินทางไปจังหวัดสงขลาพร้อมกัน

○ กรณีศึกษา นาย C²⁰

นาย C ได้เดินทางเข้ามาทำงานทำในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ประมาณเดือนพฤษภาคม จนเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 เวลาประมาณ 15.00 น. ขณะที่กำลังนั่งเล่นอยู่ที่สวนสาธารณะรมณีนาถข้างวัดสุทัศน์ ได้มีชายคนหนึ่งเข้ามาชักชวนให้ไปทำงานด้วยกัน (จากข้อมูลชายบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกับที่เข้าไปชักชวนนาย A กับนาย B) โดยบอกว่าจะพาไปลงเรือประมงที่มหาชัย งานสบาย รายได้ดี คือได้รายได้วันละ 300-400 บาท โดยที่นาย C ไม่ทราบว่าการลงเรือคืออะไร แต่คิดเพียงว่าได้เงินดี จึงได้ตัดสินใจไปตามคำชักชวน และได้เดินทางโดยแท็กซี่จนถึงมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร

เมื่อเดินทางมาถึงสถานีขนส่งมหาชัย ชายดังกล่าวได้ส่งนาย C ให้ไปกับชายอีกคนที่มารอรับ และได้พานั่งรถจักรยานยนต์ไปพักยังบ้านเดียวกันกับนาย A นาย B และโดนขังไว้ในห้องเดียวกันและมีคนคุมคนเดิม (ตามข้อมูลที่ได้สอบถาม ว่าเป็นบุคคลเดียวกัน)²¹

¹⁹ ผู้เสียหาย ที่ได้รับการช่วยเหลือจาก สถานีตำรวจน้ำจังหวัดสงขลา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2551 ณ ศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา

²⁰ ผู้เสียหาย ที่ได้รับการช่วยเหลือจาก สถานีตำรวจน้ำจังหวัดสงขลา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2551 ณ ศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา

²¹ กรณีนาย A B และ C ถูกล่อลวงโดยขบวนการเดียวกัน และวันเดียวกัน แต่ต่างกรรมต่างวาระ

○ กรณีศึกษา นาย D²²

เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2545 นาย D ได้เดินทางเข้ามาทำงานที่กรุงเทพฯ พร้อมกับพี่ชายอีก 1 คน ชื่อ นาย E และได้ไปพักอยู่กับน้ำท่วมห้วย จังหวัดสมุทรสาคร และได้พากันเดินทางตามสถานที่ต่างๆ ในมหาชัย ระหว่างที่รอร้านรองเท้าที่คิดประกาศเปิดรับสมัครพนักงานนั้น ได้มีชายคนหนึ่งเข้ามาตีสนิท ทำทีพู่จาชักชวนให้ไปทำงานกับตน โดยบอกว่าเป็นการทำงานในเรือประมง รายได้ดี งานสบาย ไม่เหนื่อยอะไรมาก นาย D กับพี่ชาย อยู่ในสภาวะต้องการงานอยู่แล้ว จึงได้ตัดสินใจทำงานตามคำชวน ชายดังกล่าวจึงพานั่งรถจักรยานยนต์ พาไปพบเจ้าของเรือ แล้วบอกว่าพาไปลงเรือที่จังหวัดสงขลา นาย D และพี่ชาย จึงขอกลับไปเก็บเสื้อผ้าที่บ้านก่อน แต่เจ้าของเรือไม่ให้ไปเก็บเสื้อผ้า โดยอ้างว่าจะพาไปซื้อเสื้อผ้าใหม่ให้เลย

ในเย็นวันเดียวกันนายหน้าคนดังกล่าว ได้พานาย D และพี่ชายเดินทางโดยรถกระบะไปยังจังหวัดสงขลา พร้อมกับกับแรงงานอีก 6 คน (โดนหลอกมาเช่นกัน) เมื่อมาถึงจังหวัดสงขลา นายหน้าคนดังกล่าวได้พาแรงงานทั้งหมดไปยังท่าเรือศรีพิทักษ์ โดยได้มีการแบ่งคนลงเรือ โดยพี่ชายของนาย D กับเพื่อนที่มาด้วยอีก 1 คน ลงเรืออีกลำหนึ่ง ส่วนนาย D กับเพื่อนที่เหลืออีก 6 คนลงเรืออีกลำ แยกกันไป ในวันนั้นนาย D ได้ทราบได้จากได้กักรือว่าตนเองและพี่ชายถูกนายหน้าขายให้กับเรือประมงราคา 6,000 บาท โดยต้องทำงานชดใช้จนกว่าจะครบ 1 ปี ถึงจะขึ้นฝั่งได้

ปัจจุบันนาย D เดินทางกลับภูมิลำเนาแล้ว ส่วนนาย E เดินทางกลับมาหลังจากน้องชายประมาณ 1 ปี โดยหนีออกมาจากการแอบขึ้นเรือทัวร์กลางทะเลเพื่อเข้าฝั่งที่ทำเรือจังหวัดสงขลา

○ กรณีศึกษา นาย F อายุ 15 ปี และนาย G 16 ปี²³

วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2549 นาย F ได้หายตัวไปจากสถานีนขนส่งหมอชิต โดยในวันดังกล่าวได้เดินทางจากบ้านที่จังหวัดบุรีรัมย์เข้ามาทำงานก่อสร้างที่กรุงเทพฯพร้อมกับพี่ชาย โดยลงรถโดยสารที่สถานีนขนส่งหมอชิตเวลาประมาณ 05.00 น.

²² เป็นกรณีคนหายของศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ เมื่อปี พ.ศ. 2546

²³ เป็นกรณีคนหายของศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ เมื่อปี พ.ศ. 2550 , สัมภาษณ์ข้อมูลเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2550 ณ บ้านของผู้เสียหาย จ.บุรีรัมย์

โดยหลังจากลกรดโดยสารได้เดินไปเข้าห้องน้ำในสถานีขนส่งหมอชิตพร้อมพี่ชาย รู้สึกว่ามีคนเดินมาชน (ป้ายาสลบ)²⁴ ทั้งตนเองและพี่ชาย มีอาการสะลึมสะลือ ไม่สามารถควบคุมตัวเองแต่สามารถเดินได้ รู้สึกว่ามีคนเดินจุมมือไปนั่งรถคันหนึ่ง และหลังจากนั้นก็หมดสติไป ไม่รู้สึกตัวอีกเลย จนกระทั่งฟื้นตื่นขึ้นมาอีกที่ นาย F และพี่ชายได้อยู่ในเรือประมง ที่ออกจากท่าเรือแล้ว

นอกจากนาย F และพี่ชาย ยังมีชายอีก 2 คนจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โคนพามาในลักษณะเดียวกันมายังเรือประมงลำดังกล่าวอีกด้วย

ได้กังได้บอกกับนาย F ว่า โคนนายหน้าจากมหาชัยพามาขาย ราคาคนละ 10,000 บาท โดยทั้ง 4 คนที่ถูกพามาขายจะต้องทำงานลากอวนอยู่ในเรือเป็นเวลา 7 เดือน ในน่านน้ำประเทศมาเลเซีย

จากข้อมูลที่สัมภาษณ์ เรือลำที่นาย F และพี่ชายได้ล้งไปนั้น ได้กังใจดี จึงไม่เคยโดนทำร้ายร่างกาย แต่ในระหว่างที่ทำงานอยู่ในเรือจะได้กินข้าวเพียงวันละ 2 มื้อ เมื่อทำงานครบ 7 เดือน เรือเข้าฝั่งที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้กังได้ส่งขึ้นฝั่ง และให้ค่ารถกลับบ้านคนละ 3,000 บาทเท่านั้น

○ กรณีศึกษานาย H อายุ 20 ปี²⁵

ในช่วงต้นปี 2551 นาย H ได้เดินทางมาที่กรุงเทพฯ และแวะพักที่บริเวณสนามหลวง ได้พบกับชายคนหนึ่งซึ่งประกอบอาชีพ ขับจักรยานยนต์รับจ้าง อยู่ตรงบริเวณสนามหลวง แล้วชายคนดังกล่าวได้เข้ามาชักชวนว่าจะพาไปหางานทำ โดยไม่ได้บอกว่าเป็นงานอะไร แต่ย้าว่ารายได้ดี จึงตัดสินใจไปตามคำชักชวนเนื่องจากกำลังหางานทำ

ชายคนดังกล่าวจึงได้ขับรถพามาที่บ้าน ไม้สองชั้นแถวบริเวณเชิงสะพานบางกอกน้อย²⁶ เมื่อเข้าไปในบ้านหลังนั้น ได้พบกับชายสูงวัย(สันนิษฐานว่า โคนล่อลวงมาเช่นกัน)กับชายวัยรุ่น(คนดูแลบ้านหลังดังกล่าว) และมีรถกระบะ เข้ามาในบริเวณบ้าน ในรถมีผู้ชาย 1 คน กับผู้หญิง 1 คน ได้จ่ายเงินให้กับชายคนนี้นาย H มาส่ง จากนั้นชายหญิงผู้นั้นได้เข้ามาพูดคุยกับนาย H ว่าจะพาไปทำงานที่ร้านอาหาร ซึ่งอยู่ที่จังหวัดสงขลา

โดยในวันรุ่งขึ้นได้ออกเดินทาง โดยมีคนร่วมเดินทางทั้งหมด 5 คน ในระหว่างเดินทางผู้หญิงคนดังกล่าวได้บอกให้นาย H ฝากของที่ได้นำติดตัวมาไว้ โดยให้เบอร์โทรศัพท์ และหมายเลขบัตรประชาชน เป็น

²⁴ เป็นคำให้การของผู้เสียหาย, ไม่ทราบชนิดของยาที่ออกฤทธิ์ต่อประสาทดังกล่าว, ผู้เสียหายทั้งสองไม่ได้ดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดอื่น

²⁵ เป็นผู้เสียหายที่เข้ามาขอความช่วยเหลือจากศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา เมื่อเดือนพฤษภาคม 2551

²⁶ ทราบต่อมาภายหลังว่าเป็นชุมชนหลังวัดคงมูลเหล็ก เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

หลักประกันการคืนของฝาก จนกระทั่งเดินทางมาถึงท่าเรือสะพานเหล็ก จังหวัดสงขลา ได้มีชายคนหนึ่งเข้ามารับให้หลังเรือลากเดี่ยว ภายในเรือมีลูกเรือ 8 คนเป็นคนไทย 4 คน เป็นคนพม่า 4 คน ระหว่างนั้นนาย H รู้ว่าถูกหลอกแต่ไม่สามารถขัดขืนได้ เนื่องจากมีคนของเรือประมงอยู่ในบริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก

งานที่นาย H ทำประจำขณะอยู่บนเรือ คือ ขนเชือก คัดปลา ปล่อยอวน และกู่อวน และจะได้รับประทานอาหารประมาณวันละ 2 มื้อ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาการทำงานตั้งแต่ขึ้นอวน จนเสร็จภารกิจทุกอย่างตามกำหนด หากมีลูกเรือเกิดเจ็บป่วยบนเรือ จะได้รับเพียงยาสามัญประจำบ้านรับประทานบรรเทาอาการป่วย แต่ไม่มีการหยุดพักงานเป็นอันตราย นาย H เคยโดนทำร้ายร่างกาย และโดนข่มขู่ว่าจะจับโยนออกนอกเรือ เนื่องจากมีปากเสียงกับได้กั้ง

ตลอดระยะเวลาที่ได้ทำงานอยู่บนเรือเป็นระยะเวลา 4 เดือน นาย H ได้มีโอกาสได้ขึ้นฝั่งที่ประเทศมาเลเซีย เนื่องจากเรือเทียบท่าเดิมน้ำมัน นาย H ได้ตัดสินใจหนีออกจากเรือ และได้ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจประเทศมาเลเซียจับกุมในข้อหาหลบหนีเข้าเมือง ต้องติดคุกเป็นระยะเวลา 4 วัน จากนั้นถูกผลักดันกลับเข้าราชอาณาจักรไทย ณ อำเภอสู่โขง โกลก จังหวัดนราธิวาส

ปัจจุบันขั้นตอนการช่วยเหลือด้านกฎหมายกรณีนาย H อยู่ในระหว่างขึ้นรวบรวมหลักฐานเพื่อดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวน โดยกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดต่อเด็ก เยาวชนและสตรี (ปคส.)

○ กรณีศึกษาเด็กชาย I อายุ 14 ปี²⁷

เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2551 เด็กชาย I นั่งอยู่ที่สถานีรถไฟหัวลำโพง เพื่อรอการเดินทางกลับบ้านที่จังหวัดบุรีรัมย์

โดยในช่วงเวลาประมาณ 21.00 น. ขณะที่นั่งรอเวลารถไฟออกจากสถานีหัวลำโพงในวันรุ่งขึ้นนั้น ได้มีชายไม่ทราบชื่ออายุประมาณ 40 ปีได้เข้ามาพูดคุยชักชวนให้ไปทำงานกับตนเอง โดยบอกว่าจะพาไปประกอบอาชีพเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย แต่เด็กชาย I ปฏิเสธคำชวน ซึ่งชายดังกล่าวเดินกลับมาได้ชักชวนอีกครั้ง โดยเสนอว่าให้ไปเป็นคนงานรับจ้างในไร่สับปะรด เด็กชาย I เกิดสนใจ จึงได้ตอบตกลงยินดีไปทำงาน

²⁷ เป็นกรณีที่สถานีตำรวจน้ำสมุทรปราการช่วยเหลือและประสานงานมายังศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2551

โดยสัมภาษณ์ผู้เสียหาย ณ กองบังคับการตำรวจน้ำ และ ที่ทำการมูลนิธิกระจกเงา สำนักงานกรุงเทพฯ

ด้วย แต่ชายดังกล่าวกลับเสนอใหม่ว่า หากสนใจทำงานไม่ต้องไปเป็นคนงานรับจ้างในไร่สับปะรดก็ได้ ให้ทำงานในเรือประมง เพราะรายได้ดีกว่า และได้เสนอค่าตอบแทน 8,000 บาทต่อเดือน ทำงานแค่ 15 วัน เด็กชาย I เห็นว่าทำงานเพียงแค่ 15 วันเท่านั้น จึงได้ตัดสินใจเดินทางไปกับชายดังกล่าว โดยชายดังกล่าวได้พาขึ้นรถแท็กซี่ มาถึงบ้านหลังหนึ่งในซอยปากน้ำ 7 ตำบลบ้านท้าย อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ²⁸

เช้าวันที่ 28 พฤษภาคม 2551 เด็กชาย I ได้รับของใช้ประจำวัน และเสื้อผ้าจากชายดังกล่าว เด็กชาย I เกิดความรู้สึกไม่อยากไปทำงานแล้ว ชายดังกล่าวก็พูดจาโน้มน้าวจนเด็กชาย I เปลี่ยนใจยอมลงเรือ ซึ่งเป็นเรือทัวร์หลัก ขนาดใหญ่ มีลูกเรือ 20 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวกัมพูชา มีผู้ควบคุมเรือเป็นคนร้อยเอ็ด ไม่ทราบชื่อ

ในขณะที่เรือกำลังจะออกจากท่าเรือสะพานปลาสมุทรปราการ เด็กชาย I ตัดสินใจจะไม่ไปทำงานประมง แต่กลับถูกผู้ควบคุมเรือทำร้ายร่างกายด้วยการตบหน้าอย่างแรง ด้วยความกลัว เด็กชาย I จึงต้องยอม และเมื่อเรือออกจากท่าแล้วได้ทราบภายหลังจากลูกเรือภายในเรือลำดังกล่าวว่าเด็กชาย I จะถูกนำไปขายต่อยังเรือประมงกลางทะเลลึก เด็กชาย I จึงตัดสินใจที่จะหนีลงจากเรือประมงลำดังกล่าว และได้กระโดดหนีลงมาจากเรือประมง และพยายามว่ายน้ำไปเกาะกับกระทุ่นไฟนาร์อง ได้มีเรือบรรทุกน้ำมันได้แล่นผ่านมา เด็กชาย I จึงได้ขอความช่วยเหลือจากเรือบรรทุกน้ำมันลำดังกล่าว และผู้ควบคุมเรือบรรทุกน้ำมันได้ส่งตัวเด็กชาย I ให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจนำดำเนินคดีต่อไป

ปัจจุบันเด็กชาย I ได้เดินทางกลับบ้านที่จังหวัดบุรีรัมย์ และเดินทางกลับเข้ามาหางานทำที่กรุงเทพมหานครอีกครั้ง

²⁸ ข้อมูลจากกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี (ปดส) มีรายงานว่า พื้นที่ในหลายจุดของ ตำบลท้ายบ้าน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นสถานที่กักขังแรงงาน ก่อนนำส่งขึ้นประมง

○ กรณีศึกษานาย J อายุ 25 ปี²⁹

วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 นาย J ได้เข้าไปนั่งดื่มสุรา ในร้านคาราโอเกะแห่งหนึ่ง ย่าน สุขุมวิท ในระหว่างดื่มสุรานั้น นาย J มีอาการมึนหัวเล็กน้อย และได้ออกมานั่งอยู่บริเวณป้ายรถประจำทางริม ถนนสุขุมวิท 101 หลังจากนั้นได้มีชายขับรถแท็กซี่ (ไม่ทราบสี และป้ายทะเบียน) ได้ชักชวนนาย J ให้ขึ้นรถ แต่ บังเอิญบัตรประชาชนนาย J หาย ชายขับรถแท็กซี่ได้บอกว่า ถ้านอนที่ป้ายรถประจำทาง อาจถูกตำรวจจับ ทำให้นาย J ยอมขึ้นรถแท็กซี่ไปด้วย ขณะที่อยู่ในรถชายขับรถแท็กซี่ได้ชวนนาย J ให้ไปสมัครงานคัดแยกปลาที่ทำเรือมหาชัย โดยบอกว่าเป็นงานสบาย รายได้ดี นาย J เห็นว่ารายได้ดีจึงสนใจ

ชายคนขับรถแท็กซี่ได้พานาย J มาที่บ้านหลังหนึ่งในมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร แล้วชายคนขับรถแท็กซี่ก็ได้กลับทันที ภายในบ้านหลังดังกล่าว นาย J โดนกักตัวไว้ภายในบ้าน โดยมีคนเฝ้า 2 คน เข้าอีกวันก็ได้มีรถมารับนาย J พาเดินทางไปขึ้นเรือที่อำเภอน้อย จ.ประจวบคีรีขันธ์ และโดนบังคับใช้แรงงานในเรือประมง การทำงานเป็นไปอย่างไม่เป็นเวลา งานหนัก พักผ่อนน้อย และไม่มีวันหยุด และโดนทำร้ายร่างกายด้วยการตีและกระแทบ การทำงานเรือประมงจะไม่ได้เข้าฝั่งเลย เนื่องจากจะมีเรือมารับปลากลางทะเล ถ้าเรือประมงจะเข้าฝั่งจะถ่ายลูกเรือออกจากเรือให้อยู่ในทะเลเพื่อป้องกันการหลบหนี

นาย J ได้หนีออกมาได้ที่ท่าเรือสัตหีบ จังหวัดชลบุรี และในระหว่างเดินทางกลับบ้าน ก็ได้มีคนเข้ามาชักชวนให้ไปทำงานในเรือประมงอีก ที่บริเวณสถานีขนส่งหมอชิต

²⁹ เป็นกรณีคนหายของศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ เมื่อปี พ.ศ. 2551 , สัมภาษณ์ผู้เสียหาย ณ บ้านของผู้เสียหาย จังหวัดหนองบัวลำภู เดือนมีนาคม พ.ศ. 2551

● ผลการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- โครงการวิจัยเรื่อง การใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม กรณีศึกษาภาคประมง ต่อเนื่องประมงเกษตรกรรม และคนรับใช้ในบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร³⁰

- ผลจากการศึกษาได้ข้อค้นพบว่า แรงงานเด็กที่ทำงานในรูปแบบเลวร้าย จากกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเชื้อชาติมอญมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ไทย พม่า กัมพูชา และชาวไทยภูเขา โดยแรงงานเด็กที่มีอายุระหว่าง 15-17 ปี จะทำงานในกิจการประมง และต่อเนื่องประมงมากที่สุด ด้านการศึกษา กลุ่มตัวอย่างแรงงานเด็กที่เป็นแรงงานประมง และต่อเนื่องประมงส่วนใหญ่จะไม่เข้าเรียนหนังสือ และได้รับการศึกษาในภาคบังคับ

- สาเหตุที่ทำให้เด็กเข้าสู่ระบบการทำงาน ได้พบว่ามีสาเหตุมากจากความยากจน การตัดสินใจเข้ามาทำงานในรูปแบบที่เลวร้ายส่วนใหญ่เริ่มมาจากการตัดสินใจของญาติ และตัวของเด็กเอง มีการชักจูงจากนายหน้าเพียงร้อยละ 5.9 เหตุผลหลักที่เข้าสู่ระบบการทำงานก็เพื่อช่วยเหลือครอบครัวตอบแทนบุญคุณพ่อ-แม่ โดยที่แรงงานเด็กจะถูกว่าจ้างเป็นรายเดือน เมื่อพิจารณาเป็นรายวัน แรงงานเด็กร้อยละ 73 ได้ค่าจ้างน้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำของจังหวัดสมุทรสาคร (181 บาท) และไม่ได้รับสวัสดิการการทำงาน

- ชั่งโมงการทำงานที่ทำให้เด็กต้องพบความยากลำบาก คืองานประมง และต่อเนื่องประมง ซึ่งต้องทำงานกลางคืน และทำงานต่อเนื่องเกิน 4 ชั่วโมงโดยไม่ได้พัก แรงงานเด็กที่เจ็บป่วยจากการทำงาน จะเป็นแรงงานในกิจการประมง และต่อเนื่องประมง ซึ่งในงานทั้งสองประเภทนี้ มีการจ้างแรงงานเด็กต่างชาติมาก เด็กจะต้องแบกของหนัก และลากอวน ทำความสะอาดเรือ คัดปลาแช่ปลาในน้ำแข็ง ขนถ่ายของที่แปปลา แกะก้างปลาลอกหมึก ตาก ต้ม หรือปอกสัตว์น้ำ เด็กจะไม่ค่อยได้รับอุปกรณ์การป้องกันอันตรายที่เกิดจากการทำงาน นอกจากถุงมือเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

³⁰ โดย ศ.ดร.สุภางค์ จันทวานิชและคณะ ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มิถุนายน 2549

- โครงการวิจัยเรื่อง การใช้แรงงานเด็กฯ ในภาคประมงของจังหวัดปัตตานี และสงขลา³¹
  - ความต้องการรายได้จากแรงงานเด็กจะเห็นว่า เหตุผลสำคัญของเด็กที่ต้องการทำงาน คือมีความต้องการที่จะช่วยเหลือครอบครัว และต้องการมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยแรงงานเด็กเหล่านี้จะเข้าสู่ระบบการทำงานครั้งแรกด้วยการติดตามพ่อ – แม่ การชักนำของญาติพี่น้อง และเพื่อน
  - แรงงานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี มีเพียงร้อยละ 6.7 เท่านั้น อีกร้อยละ 93.3 มีอายุ 15 ปี และมากกว่า ในขณะที่ต้องทำงานเกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน มีมากถึงร้อยละ 62.7 ซึ่งแรงงานดังกล่าวมีจำนวนมากที่สุดในกลุ่มอาชีพประมงน้ำลึก กลุ่มคัดปลา และประมงพื้นบ้านตามลำค้ำ มีจำนวนของเด็กต่างชาติ มากกว่าแรงงานไทย อยู่ในกลุ่มอายุ 15 ปี และมากกว่า ในจำนวนที่มากกว่ากลุ่มอายุต่ำกว่า 15 ปี และเป็นแรงงานเด็กชาย มากกว่าแรงงานเด็กหญิง
  - สำหรับช่วงเวลาทำงาน ร้อยละ 43.7 ทำงานในช่วงเวลากลางวัน ร้อยละ 43.3 ไม่มีช่วงเวลาที่แน่นอน และร้อยละ 7.0 ทำงานในช่วงเวลากลางคืน โดยช่วงเวลาที่ไม่มีแน่นอนจะปรากฏอยู่ในกลุ่มประมงน้ำลึกมากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มประมงพื้นบ้าน แรงงานเด็กไทยส่วนมากชอบทำงานในช่วงเวลากลางวัน ขณะที่แรงงานเด็กต่างชาติจะทำงานในช่วงเวลาที่ไม่มีแน่นอน เช่นเดียวกันกับแรงงานเด็กชายส่วนใหญ่ทำงานในช่วงเวลาที่ไม่มีแน่นอน ในขณะที่แรงงานเด็กหญิง ทำงานในช่วงเวลากลางวันเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกลุ่มอายุไม่มีความสัมพันธ์กับช่วงเวลาการทำงานของเด็ก
  - การรับค่าจ้างของแรงงานเด็กจะได้รับค่าจ้างเป็นรายวัน จ่ายตรงเวลา และครบกำหนดเป็นส่วนใหญ่ ในด้านการถูกล่วงละเมิดทั้งวาจาและกายนั้น มีจำนวนเล็กน้อย ส่วนใหญ่เป็นการดูว่ากล่าว ในด้านการถูกบังคับให้ทำงานนั้นมีเพียงร้อยละ 1.1 เท่านั้น และปรากฏอยู่ในกลุ่มอาชีพแปรรูปสัตว์น้ำ และแรงงานเด็กต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ ในด้านสวัสดิการที่แรงงานเด็กได้รับส่วนใหญ่ คือ อาหาร วันหยุดประจำสัปดาห์ และเบี้ยขยัน ส่วนแรงงานเด็กที่เคยได้รับบาดเจ็บจากการทำงานมีร้อยละ 30.3 และสาเหตุสำคัญก็คือ การทำงานหนักมาก หรือหนักเกินไป ส่วนเรื่องการบาดเจ็บนั้นจะปรากฏอยู่ในกลุ่มอาชีพประมงน้ำลึก

³¹ โดย รศ.รัชช ทันโตภาส และ ผศ.มานพ จิตต์ภูษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พ.ศ.2549

มากกว่ากลุ่มอาชีพอื่นๆ การบาดเจ็บนั้นเกิดขึ้นกับแรงงานเด็กชายมากกว่าแรงงานเด็กหญิง แรงงานต่างชาติมากกว่าแรงงานเด็กไทย และเกิดในกลุ่มอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าในกลุ่มอายุ 15 ปีและมากกว่าขึ้นไป

- แรงงานเด็กมีจำนวนถึงร้อยละ 60.3 ทำงานอยู่ในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงภัย โดยอยู่ในสภาพที่มีกลิ่นเหม็น เสียงดัง และแฉะชื้น จะพบมากในกลุ่มอาชีพประมงน้ำลึก และเป็นกลุ่มแรงงานเด็กต่างชาติ

- การยกของหนักในการทำงาน ปรากฏว่ามีแรงงานเด็กต้องยกของหนักเกินกว่า 20 กิโลกรัม จำนวนถึงร้อยละ 61.7 ซึ่งปรากฏมากในกลุ่มอาชีพประมงน้ำลึก และประมงพื้นบ้าน โดยพบในแรงงานเด็กชายมากกว่าแรงงานเด็กหญิง และในกลุ่มอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่ากลุ่มเด็กอายุ 15 ปี และมากกว่า 15 ปีขึ้นไป

- โดยทั่วไปประมาณครึ่งหนึ่งของแรงงานเด็กต้องการที่จะเข้าฝึกอบรม โดยคิดเป็นร้อยละ 52.0 และเพียงครึ่งหนึ่งของจำนวนนี้เท่านั้นที่ได้รับการช่วยเหลือจากนายจ้าง ขณะเดียวกันความพึงพอใจในการทำงานนั้น แรงงานเด็กพึงพอใจในระดับพอควร (อยู่ระหว่างระดับมากกับระดับน้อย) ในงานที่ทำอยู่ โดยพึงพอใจต่อนายจ้าง ค่าจ้าง สวัสดิการ เพื่อนร่วมงาน และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ครึ่งหนึ่งของแรงงานเด็กที่ต้องการจะเปลี่ยนอาชีพ และครึ่งหนึ่งต้องการทำงานเดิมต่อไป สิ่งที่แรงงานเด็กอยากทำในอนาคตนั้นก็คือ การเก็บเงินกลับบ้านเกิด การแต่งงานมีครอบครัว และเรียนหนังสือต่อ รายได้ที่มาจากการทำงานนั้นเด็กส่วนใหญ่จะเก็บออมไว้เอง และส่วนหนึ่งให้พ่อแม่ เมื่อมีปัญหาแรงงานเกิดขึ้นกับเด็กเหล่านี้ จะขอความช่วยเหลือจากพ่อแม่เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นกลุ่มเพื่อน ส่วนการขอความช่วยเหลือจากนายจ้าง และจากหน่วยงานราชการนั้นปรากฏอยู่ในระดับที่ค่อนข้างน้อย

- โครงการศึกษากระบวนการเข้าสู่การค้ามนุษย์ กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร³²

- การทำงานของเด็กต่างชาติ และแรงงานผู้ใหญ่ในประเภทกิจการประมงทะเล มีโอกาสถูกค้าแรงงานการค้ามนุษย์สูง เนื่องจากในจังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่มีการประกอบธุรกิจประมงน้ำตื้น และน้ำลึก การประกอบธุรกิจประมงมีความต้องการแรงงานสูง เพราะในปัจจุบันมีการขาดแคลนแรงงานเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะแรงงานไทย ส่วนใหญ่ลูกเรือประมงจะเป็นแรงงานต่างชาติโดยมี แรงงานไทยอยู่ในสัดส่วน 2 ต่อ 10 เท่านั้น ในกรณีแรงงานที่ทำงานในเรือประมงนอกน่านน้ำไทย แรงงานเป็นทั้งคนไทย และ

³² โดยศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชีวศึกษาและกระบวนการยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) , กันยายน 2550

ต่างชาติ ส่วนหนึ่งเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย แรงงานถูกค้าแรงงาน ถูกค้ามนุษย์ลงเรือ และหนึ่งในจำนวนแรงงานนั้นเป็นแรงงานเด็ก ซึ่งมีกระบวนการจัดหาแรงงานด้วยกระบวนการต่างๆ

○ เหตุผลหนึ่งที่แรงงานเด็กต่างชาติเข้าสู่การเป็นแรงงานประมง เนื่องจากสภาพทางนโยบายไม่เอื้อ เพราะเด็กไม่มีสถานะทางกฎหมาย เข้าเมืองอย่างไม่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องลงเรือประมงหลบหนีการจับกุม ต้องทำงานอย่างผู้ใหญ่และเสี่ยงอันตรายต่อชีวิต เด็กบางคนจำใจต้องลงเรือ ด้วยเพราะว่า พ่อเคยเป็นลูกเรือประมงมาก่อน แม้มีหนี้สินจำนวนมาก คิดว่าการลงเรือจะเป็นการช่วยเหลือครอบครัว เนื่องด้วยรายได้ที่คิดว่า เป็นรายได้ที่สูง เพราะได้เป็นเงินก้อน

○ แรงงานผู้ใหญ่ จะถูกกระบวนการนายหน้าค้าแรงงาน จัดหา นำคนส่งไปลงเรือประมง ส่วนหนึ่งเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย โอกาสที่แรงงานจะโดนเอารัดเอาเปรียบมีสูง บางคนต้องถูกหักค่านายหน้า ตั้งแต่ชายแดน ถูกหักจากเงินเดือน จนบางรายไม่มีรายได้ตลอดทั้งปี และถูกขายส่งต่อไปยังเรืออื่นอีกเรื่อยๆ ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครมีกระบวนการนายหน้าค้าแรงงาน และค้ามนุษย์จำนวนมากพอสมควร เป็นที่สังเกตว่าเมื่อนายจ้างเรือประมงไม่สามารถหาแรงงานประมงได้เพียงพอ จึงต้องใช้กระบวนการนายหน้าเป็นเครือข่ายเชื่อมโยง ตั้งแต่ต้นทาง หรือหากเป็นคนไทย แรงงานที่เข้ามาหางานทำอาจถูกหลอกระหว่างเดินทาง และส่งต่อมาเป็นทอดๆ จนถึงแหล่งที่พักคนลงเรือ ถูกกักขังก่อนนำส่งลงเรือประมง โดยนายหน้าจะได้รับรายได้ต่อหัวถึง 15,000-50,000 บาท นายหน้าลักษณะนี้เข้าข่ายค้าแรงงาน และค้ามนุษย์ เมื่อแรงงานลงเรือประมงจึงมีโอกาสถูกบังคับใช้แรงงาน โคนทำร้ายร่างกาย และละเมิดสิทธิแรงงานสูง

○ กรณีศึกษาผู้เสียหายที่ต้องทำงานใช้หนี้ และบังคับให้เป็นแรงงานในเรือประมง

■ ผู้เสียหายเป็นชาวพม่า ที่เดินทางเข้ามาโดยผ่านกระบวนการนายหน้า ที่เป็นธุรกิจจัดการทุกอย่าง เมื่อเดินทางมาถึงประเทศไทย นายหน้าได้บอกว่าจะต้องให้ลูกชายของผู้เสียหาย ทั้ง 4 คน ไปทำงานในเรือประมงเพื่อเป็นการใช้หนี้ค่าเดินทาง โดยที่ตนเองไม่ทราบว่าค่าเดินทางทั้งหมดเป็นจำนวนเท่าไร และตนเองก็ไม่ทราบว่าปัจจุบันหนี้สินหมดหรือยัง แต่ลูกตนเองทั้ง 4 คนได้ลงเรือประมงตั้งแต่ พ.ศ. 2546 โดยที่ลูก 4 คน ทำงานในเรือประมงอย่างยากลำบาก เมื่อเรือกลับขึ้นฝั่ง นายหน้าก็จะเข้ามาติดต่อให้ลงเรือประมงอีกเพราะว่าหนี้สินยังไม่หมด ชีวิตบนเรือประมงต้องเจอกับความโหดร้ายจากได้กั้งเรือ โคนทำร้ายร่างกาย จนกระทั่งลูกเรือทนไม่ไหว

ขณะที่เรือเข้าใกล้ฝั่งลูกเรือทั้งหมดจึงพร้อมใจกันกระโดดน้ำหนี หลังจากนั้นก็มีเจ้าของเรือเข้ามาทวงเงินที่ได้จ่ายล่วงหน้าให้กับนายหน้าไปแล้ว ทำให้ผู้เสียหายต้องชดใช้หนี้แทนลูกๆ โดยที่ไม่รู้ว่าหนี้สินจะหมดลงเมื่อใด

■ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

1. นายหน้าหลอกลวงให้ทำงานใช้หนี้อย่างไม่มีวันหมด
2. การนำเด็กทำงานอย่างไม่เหมาะสม โดยที่เด็กไม่รู้ว่าตนเองนั้นทำงานที่อันตรายมาก
3. การบังคับให้แรงงานลงเรือโดยใช้เงื่อนไขหนี้สิน
4. แรงงานไม่ทราบกฎหมาย และสิทธิของตนเอง
5. แรงงานไม่มีความรู้

■ สรุปวิธีการที่นายหน้าหลอกลวงคนลงเรือ เฉพาะกรณีแรงงานพม่า

การเดินทางเข้าประเทศไทยโดยที่นายหน้าเป็นผู้จัดการทุกอย่างเมื่อถึงปลายทาง แรงงานไม่สามารถต่อรองอะไรได้มากนัก เมื่อนายหน้าเสนออะไรให้แรงงานก็จำเป็นต้องทำตาม เพราะแรงงานเข้าใจว่าต้องทำงานใช้หนี้ หลังจากหมดหนี้สินแล้วก็จะสามารถเปลี่ยนงานได้ ซึ่งในความเป็นจริง ไม่สามารถรู้ได้เลยว่างานที่ตนเองต้องทำเป็นงานอะไร และหนี้สินที่ต้องชดใช้เป็นจำนวนเท่าไร การจัดการระหว่างนายหน้ากับนายจ้างเป็นอย่างไร และด้วยสภาพการทำงานในเรือประมงที่ถูกจำกัดพื้นที่เฉพาะในเรือ การต่อรองที่ยาก หากเรือไม่เข้าฝั่ง โชคร้ายโดนขายต่อและไม่มีโอกาสเข้าฝั่งอีกเลย

○ ผู้เสียหายกรณีศึกษาแรงงานไทยที่ถูกหลอกลวงเรือประมงโดยใช้ยาสงบ

- สภาพการทำงานในเรือประมงครั้งแรกของนายเอ(นามสมมติ) โดยสมัครใจอยากลองสัมผัสชีวิตการทำประมง แต่สภาพงานที่ได้สัมผัสโหดร้ายกว่าที่คิด หากเจ็บป่วยมากแค่ไหนก็ต้องทำงาน ไม่ได้พักผ่อน และโดนทำร้ายร่างกายเป็นประจำ โดยนายเอเองเคยโดนยิงที่ขา เนื่องจากได้กั๊งเรือเข้าใจว่านายเออุ้งงาน จนทนไม่ไหวจึงหนีออกจากเรือ

เมื่อกลับเข้าฝั่งอย่างปลอดภัย ได้เดินทางกลับมาอยู่ที่บ้านมหาชัย และได้
ออกหางานทำลงเรือที่ได้มาตรฐานและมีระบบกว่าเดิม แต่กลับโดนยาเสพติดที่มากับวัน
บุหรีของนายหน้า ที่เข้ามาพูดคุยด้วย รู้ตัวอีกทีก็อยู่ในเรือกลางทะเลเรียบร้อยแล้ว แต่ยัง
โชคดีที่ว่า ได้กั๋งเรือที่นายเอได้ลงเรือไปนั้นมิมีนิสัยไม่โหดร้ายเหมือนครั้งแรกที่ลงเรือ

■ การปลอมแปลงเอกสารซีเมนบุค

มีการทำเอกสารเอาชื่อของบุคคลที่มีอายุเกิน 18 ปี แล้วเอารูปของแรงงาน
ประมงไปติดแทน เป็นเอกสารที่ปลอมแปลงไว้เพื่อแจ้งขึ้นทะเบียน พวกแรงงานที่ผิด
กฎหมายก็มีการทำเช่นเดียวกัน โดยใช้บัตรประชาชนของคนไทยที่อยู่ในเรือด้วยกัน
เปลี่ยนรูป เปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนนามสกุล ส่วนเลขบัตรอาจมีการเคลื่อนตำแหน่ง ตรงตัวเลข
สามตัวท้าย เอกสารทั้งหมดทางสำนักงานจะเป็นผู้เก็บดูแลไว้ แต่ให้แรงงานพกแค่เพียง
กระดาษที่ถ่ายเอกสารเท่านั้น การตรวจของกรมเจ้าท่าก็ทำเพียงแค่ดูว่ารูปตรงกันหรือไม่
เท่านั้น

■ สรุปวิธีการที่นายหน้าใช้หลอกคนลงเรือ เฉพาะแรงงานไทย

1. การใช้คำพูดหวานล่อ เมื่อหลงเชื่อก็นำตัวไปขังไว้
2. หลอกให้ดื่มน้ำ ใสยานอนหลับ
3. เข้ามาชวนพูดคุยและสูบบุหรี่พ่นไอน้ำทำให้สลบ
4. พาไปเลี้ยงอาหาร และดื่มสุรา เทียวหญิงบริการทางเพศ ทำให้เป็นหนี้สิน
และบังคับลงเรือ

- รายงานผลการศึกษา นายหน้ากับกระบวนการย้ายถิ่นแรงงานข้ามชาติ สัญชาติพม่า กรณีศึกษา แรงงานข้ามชาติ และครอบครัว ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร³³

○ ภาวะความขาดแคลนแรงงานในการอุตสาหกรรมประมงนอกน่านน้ำ เห็นได้ชัดเจนว่ามี ความคลาดเคลื่อนแรงงานไทย มีการใช้แรงงานต่างชาติมากขึ้น ภาวะการขาดแรงงานอย่างหนัก ทำให้เกิดการค้ำมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในธุรกิจประมงได้เกิดปัญหา ลูกเรือ ประมงไทย และต่างชาติถูกหลอกลวงไปทำงานประมงโดยไม่สมัครใจ ถูกหลอกลวงผ่านกระบวนการ นายหน้า บังคับให้ลงเรือ คนไทยหลายคนถูกหลอกจากสถานีขนส่งหมอชิต ถูกกักขังไว้ ณ สถานที่แห่งหนึ่งในเมืองสมุทรสาคร และนำส่งลงเรือประมงด้วยภาวะจำยอม หรือแรงงาน ต่างชาติจำนวนหนึ่งถูกกระบวนการนายหน้าจากต้นทาง ส่งเข้ามาทำงานที่เมืองสมุทรสาคร นาย หน้าที่มีมหาชัยรับอีกทอดหนึ่ง และนำส่งลงเรือ ภาวะการขาดแคลนแรงงานสูงสุด คงความ ต้องการใช้แรงงานสูงสุด และความจำเป็นต้องใช้แรงงานข้ามชาติมากที่สุด จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ แรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย และบางแห่งต้องใช้กระบวนการเครือข่ายนายหน้าเพื่ออำนวยความสะดวกในการนำเข้าแรงงานใช้ในประเภทกิจการต่างๆ

○ กรณีแรงงานข้ามชาติต้องการที่จะเข้ามาทำงาน แต่ไม่มีค่านายหน้า นายหน้าจะนำเสนอ ทางเลือกกว่า มาก่อนจะออกให้ กลุ่มนี้จะมีโอกาสแสวงหาผลประโยชน์สูง มีโอกาสที่จะถูกส่งตัว ไปขายต่อให้กับโรงงานที่บังคับใช้แรงงาน หากเป็นชายอาจถูกส่งตัวลงเรือ โดยรูปแบบคือ มี นายหน้าต้นทาง นายหน้าระหว่างทาง และปลายทาง การต่อรองราคาทั้งต้นทาง และเข้าของ ผู้ประกอบการ นายหน้าปลายทางจะได้กำไรสองต่อ

○ นายหน้าเป็นสาเหตุทำให้เกิดกระบวนการค้ำมนุษย์ได้โดย

1. การแสวงหาผลประโยชน์ และการเอารัดเอาเปรียบในการขูดรีดจากแรงงานข้ามชาติ โดยการจ่ายเงินเกินความเป็นจริง แรงงานหางานใหม่โดยมิได้ไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน กับข้อเสนอสำหรับงานใหม่ที่นายหน้าแนะนำ ทำให้กลายเป็นเหยื่อของการค้ำ มนุษย์ในที่สุด

³³ โดยเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) , มกราคม 2551

2. นายหน้าลอบให้แรงงานเดินทางเข้าประเทศโดยสัญญาว่าจะทำบัตรให้อย่างถูกต้อง แต่เมื่อมาถึงไม่สามารถทำได้ ทำให้แรงงานถูกจับกุม ต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ สามารถทำให้แรงงานตัดสินใจลงเรือประมงเพื่อเป็นการหลบหนีเจ้าหน้าที่จับกุม

○ บทบาทนายหน้าส่งคนลงเรือ

การที่เป็นนายหน้านั้นต้องมีความสัมพันธ์ หรืออาจเคยมีอาชีพที่เป็นลูกเรือประมงมาก่อน และนายจ้างช่วยให้หาแรงงานที่ต้องทำงานในเรือ โดยที่นายจ้างจะให้ค่าหัว ต่อหัวละ 20,000-30,000 บาท โดยนายหน้าจะออกหาโดยใช้วิธีการล่อลวง โดยใช้ตัวรายได้เกินจริงเป็นตัวล่อ และอ้างว่างานไม่หนัก มีการรวบรวมแรงงานไว้ที่บ้าน เมื่อครบตามจำนวน ก็จะมีการส่งลงเรือ

■ บทวิเคราะห์บทบาทนายหน้าส่งคนลงเรือ

-ระบบความสัมพันธ์ระหว่างนายหน้ากับนายจ้าง อดีตเคยเป็นลูกจ้าง

ค่าตอบแทนจากการส่งแรงงานลงเรือประมงเป็นรายได้ที่สูง ทำให้เกิดแรงจูงใจสำหรับนายหน้าที่ทำหน้าที่หาแรงงานส่งลงเรือ เนื่องจากปัญหาการขาดแรงงานในภาคประมง

-อาชีพประมงเป็นอาชีพที่อันตราย แต่สำหรับแรงงานข้ามชาติแล้วการลงเรือประมงเป็นการลดปัญหาที่จะถูกเจ้าหน้าที่เข้าจับกุม

-แรงงานข้ามชาติไม่สามารถรับรู้ก่อนว่า เรือประมงที่จะทำนั้นชื่ออะไร นายจ้างเป็นใคร รวมทั้งเอกสารต่างๆ สำหรับการเป็นลูกเรือร้อยละ 95 เป็นแรงงานข้ามชาติที่สวมกับบัตรประชาชนไทย ทำให้เมื่อเกิดปัญหาแรงงานไม่มีหลักฐานในการดำเนินคดีกับนายจ้าง

-การทำงานเป็นกระบวนกรใหญ่และเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพล นายหน้าบางคนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

-กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรือประมงประเทศไทย มีเพียงกฎกระทรวงฉบับที่ 10 โดยกฎหมายคุ้มครองเน้นที่ลูกเรือไทย และต้องเป็นเรือที่ออกนอกน่านน้ำไม่เกิน 1 ปี แต่ในความเป็นจริงเรือประมงนอกน่านน้ำ ออกไปแต่ละครั้ง 3 ปีขึ้นไป ซึ่งลูกเรือที่ออกน่านน้ำกว่า 1 ปี ทำให้ไม่ได้รับการคุ้มครอง อีกทั้งนายหน้าไม่เคยให้ข้อมูลในส่วนประเด็นนี้ บางรายที่เป็นลูกเรือต่างชาติจะไม่มีโอกาสได้ขึ้นฝั่งเลย

○ ข้อเสนอแนะนายหน้าส่งคนลงเรือ

1. ทบทวนเรื่องการทำ Seaman Book หรือสมุดคนประจำเรือ ควรมีระบบที่สามารถตรวจสอบลูกเรือที่ลงเรือไปว่าเป็นบุคคลจริงไม่ได้มีการสวมรอยลูกเรือแต่อย่างไร
2. มีมาตรการและการจัดสวัสดิการให้กับลูกเรือประมง
3. เพิ่มบทลงโทษสำหรับนายหน้ากระทำผิดกฎหมายและการจัดส่งแรงงานโดยไม่สมัครใจและการปลอมแปลงเอกสาร
4. การติดตามอย่างใกล้ชิดสำหรับนายหน้าค้ามนุษย์ที่ส่งคนลงเรือ หรือจับกุมอย่างจริงจัง

● การคุ้มครองแรงงานในกิจการประมงทะเล : ศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ³⁴

อุตสาหกรรมประมงเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่สำคัญสำหรับประเทศไทย การประมงก่อให้เกิดงานสำหรับประชากรประมาณ 1,000,000 คน ซึ่งเป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจับสัตว์น้ำถึง 160,000 คน ผลผลิตของการประมงเป็นแหล่งโปรตีนราคาถูกสำหรับคนไทย นอกจากนี้แล้วประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำทะเลรายใหญ่ของโลก

การประมงทะเลเป็นอาชีพหนึ่งที่เกี่ยวข้องอันตราย แต่เดิมนั้นการประมงเป็นการทำประมงขนาดเล็กหรือประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการทำประมงอยู่ในบริเวณใกล้ฝั่งทะเล สามารถที่จะออกทะเลหาปลาและกลับภายในหนึ่งวัน เรือประมงก็เป็นเรือที่มีขนาดเล็ก เป็นการจ้างแรงงานภายในครัวเรือนทำการจับสัตว์น้ำ ต่อมากิจการประมงทะเลของไทยได้พัฒนาขึ้น กล่าวคือ เรือประมงมีขนาดใหญ่มากขึ้น ภายในเรือมีอุปกรณ์ เครื่องมือประมงที่ทันสมัย เช่น โซนาร์ เรดาร์ และดาวเทียม เรือประมงสามารถออกไปทำการประมงได้ไกลจากฝั่งทะเล ซึ่งเรือประมงเหล่านี้มีการจ้างแรงงานจำนวนมาก แต่แรงงานประมงทะเลยังไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในเรื่องของสวัสดิการและความปลอดภัยในการทำงาน ประกอบกับในสภาพการณ์ปัจจุบันทรัพยากรชายฝั่งทะเลมีจำนวนจำกัด มีการทำประมงเกินขนาด ส่งผลให้ชาวประมงต้องออกหาปลาไกลจากฝั่งทะเล สภาพการทำงาน

³⁴ โดยนายธีรวัฒน์ ไม้สุวรรณกุล วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, พ.ศ.2547

ต้องอยู่ในทะเลเป็นระยะเวลาในการทำงานต้องเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ ภัยจากโจรสลัด รวมทั้งการเสี่ยงต่อการถูกจับกุมและรับโทษในต่างแดน เมื่อเกิดการละเมิดน่านน้ำของต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า การคุ้มครองแรงงานในกิจการประมงทะเลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ประกอบกฎกระทรวง (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2541 ยังไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาและข้อเสนอแนะขององค์การแรงงานระหว่างประเทศในบางเรื่อง ได้แก่ การตรวจสอบสุขภาพ การฝึกอาชีพให้แก่ลูกเรือ สัญญาหรือข้อตกลงในการทำงาน ชั่วโมงทำงาน สวัสดิการและความปลอดภัยในการทำงาน

โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้เสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้โดยการออกกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแรงงานในกิจการประมงทะเลในรูปแบบของพระราชบัญญัติ เพื่อให้การคุ้มครองแรงงานในกิจการประมงทะเลเป็นการเฉพาะ เพราะการทำงานในงานประมงทะเลมีลักษณะที่แตกต่างจากการทำงานบนบก และในเรื่องของบทกำหนดโทษ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ที่ให้ความคุ้มครองแก่แรงงานลูกจ้างในกิจการประมงทะเล ก็ไม่ได้กล่าวถึงในเรื่องของบทกำหนดโทษไว้ ทำให้การคุ้มครองแรงงานในกิจการประมงทะเลขาดสภาพบังคับในเรื่องของบทกำหนดโทษการออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเลเป็นการเฉพาะเพื่อให้แรงงานเหล่านี้ได้รับการคุ้มครองในการใช้แรงงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น ห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานในเรือประมงทะเล กำหนดให้นายจ้างจัดให้มีการตรวจสอบสุขภาพของลูกจ้างก่อนเริ่มทำงานบนเรือประมงทะเล กำหนดให้มีการดำเนินการอบรมแรงงานชาวประมงทุกคนที่ทำงานบนเรือประมงก่อนออกทะเล กำหนดให้มีการทำสัญญาจ้างเป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างแรงงานประมงทะเล กำหนดให้มีอุปกรณ์เพื่อป้องกันอันตรายจากเครื่องจักร กำหนดให้นายจ้างจัดให้มีปัจจัยการปฐมพยาบาลไว้ประจำเรือ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าลูกจ้างในอุตสาหกรรมประมงทะเลจะได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม และเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ภาวะการขาดแคลนแรงงานและการล่อลวงแรงงานภาคประมงนอกน่านน้ำ

- **ความเป็นมา**

ก่อนหน้าปี พ.ศ. 2532 งานภาคประมงได้รับสนใจจากแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นงานที่มีผลตอบแทนรายได้สูง หากเก็บหอมรอบริบ โดยไม่ฟุ่มเฟือย ก็สามารถมีเงินติดตัวกลับภูมิลำเนาเมื่อเรือกลับเข้าฝั่งนับแสนบาท ประกอบกับทัศนคติและค่านิยมที่เมื่อต้องออกไปทำงานต่างถิ่นแล้ว จะต้องต้องมีเงินกลับมาบ้านเกิด จึงทำให้งานออกเรือประมงเป็นงานที่ได้รับความนิยมและมีแรงงานสนใจไปทำงานเป็นจำนวนมาก ปรากฏการณ์ที่สะท้อนเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี คือ มีการแต่งเพลง “ตังเก”³⁵ โดยนายพงษ์เทพ กระโดนชำนาญ ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตชื่อดัง โดยมีเนื้อหากล่าวถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อไปทำงานใช้แรงงานบนเรือประมง

เมื่อมีแรงงานไปทำงานบนเรือประมงแล้วได้เงินกลับมาเป็นกอบเป็นกำ จึงทำให้มีการชักชวนคนในหมู่บ้านไปทำงานประมงด้วยกัน หรือ เมื่อเห็นว่าการออกไปทำงานประมงมีรายได้ดี ก็จะเป็นตัวอย่างแก่คนอื่นๆ ในการอยากจะทำออกไปทำงานในเรือประมงเช่นกัน

โดยในอดีตแรงงานบนเรือประมงส่วนใหญ่จะใช้คนไทยเป็นแรงงาน³⁶ เนื่องจากยังมีแรงงานไทยเป็นจำนวนมากที่ต้องการทำงานดังกล่าว แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านจึงยังมีไม่มากนัก แต่หลังจากเหตุการณ์พายุเกย์ พัดถล่มภาคใต้ตอนบนและอ่าวไทย ทำให้เกิดเหตุการณ์พลิกผันสำคัญ อันนำมาสู่การที่ประชาชนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ยอมมาทำงานประมงอีก

- **เหตุการณ์พายุเกย์ กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติครั้งสำคัญของแรงงานภาคประมง**

เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2532 เวลาประมาณ 08.30 น มีพายุไต้ฝุ่น ที่ถูกเรียกชื่อว่า “พายุเกย์” พัดผ่านอ่าวไทยสู่ภาคใต้ตอนบนด้วยความเร็วลม 118 กิโลเมตรต่อชั่วโมงเข้าถล่ม อำเภอบางสะพานน้อย อำเภอบางสะพานใหญ่ และอำเภอเมืองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นานนับชั่วโมง ก่อนจะเคลื่อนตัวลงมาที่ อำเภอท่าแซะ และอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ลมพายุเข้าถล่มในอ่าวไทยยาวนานกว่า 4 ชั่วโมง เป็นผลให้เกิดคลื่นลมในทะเลสูง 5-10 เมตร ทำให้เรือประมงล่มในทะเลกว่า 391 ลำ³⁷ มีลูกเรือประมงเสียชีวิตและหายสาบสูญหลายร้อยคน

³⁵ เพลงตังเก อยู่ในอัลบั้มชุด คนจนรุ่นใหม่ วางแผงครั้งแรกในปี พ.ศ.2534 โดยสะท้อนสภาพสังคมในขณะนั้นเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปสู่อุตสาหกรรมภาคประมง

³⁶ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ขนส่งทางน้ำและพาณิชย์นาวี

³⁷ ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์มติชนฉบับประจำวันที่ 5 พฤศจิกายน 2532

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ทำให้แรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือปฏิบัติงานภาคประมง เพราะเห็นภาพลูกเรือเสียชีวิตและหายสาบสูญเป็นจำนวนมาก

นับว่าเหตุการณ์พายุเกย์ เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญแก่ทัศนคติของแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่หันหลังให้กับอาชีพแรงงานประมงนับแต่นั้นมา ทั้งนี้ ในห้วงเวลาดังกล่าว การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นผลให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมและการจ้างงานในภาคพื้นเป็นจำนวนมาก แรงงานจึงมีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นๆ ที่มีความมั่นคงและความปลอดภัยมากกว่าอาชีพแรงงานบนเรือประมง

- ภาวะการขาดแคลนแรงงานประมง

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้แถลงถึงภาวะการขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเมื่อต้นเดือนกรกฎาคม 2551 โดยระบุว่า แรงงานในภาคประมงและอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากประมงทะเล เกิดภาวะการขาดแคลนแรงงานสูงถึง 10,000 อัตรา³⁸ เนื่องจากเป็นงานที่คนไทยไม่นิยมทำ เพราะเป็นงานที่สกปรกงานหนัก และเสี่ยงอันตราย จึงไม่เป็นที่นิยมของแรงงานไทย ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าจะมีอัตราของแรงงานต่างด้าวเข้ามาเสริมแล้วก็ตาม ก็ยังไม่เพียงพอต่อการรองรับการขยายตัวของธุรกิจประมง ซึ่งธุรกิจภาคประมงและอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากประมง ทั้งอาหารทะเลแช่แข็งและอาหารทะเลแปรรูป เป็นอุตสาหกรรมส่งออกสำคัญในลำดับต้นๆ ของประเทศไทย และประเทศไทยยังเป็นประเทศที่จับสัตว์น้ำได้มากติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลกอีกด้วย³⁹

เมื่อความต้องการผลิตภัณฑ์อาหารทะเลเพิ่มสูงขึ้นและมีมูลค่ามหาศาล จึงทำให้กระบวนการผลิตจำเป็นต้องเพิ่มแรงงานเข้าไปรองรับการผลิตเป็นเงาตามตัว ครั้งเมื่อเกิดภาวะแรงงานปฏิบัติงานภาคประมง จึงทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานป้อนเข้าสู่เรือประมง ซึ่งหากเรือประมงลำใดขาดแรงงานในการออกเรือหรือไม่มีแรงงานครบตามจำนวนภาระหน้าที่ในเรือ นั้น ก็จะไม่สามารถออกเรือประมง เมื่อไม่สามารถออกเรือประมงได้ก็จะไม่มีผลผลิตเป็นภาระการขาดทุนที่ต้องจอดเรือทิ้งไว้

นอกจากเหตุการณ์พายุเกย์ ที่นำความสูญเสีย และ สร้างทัศนคติในแง่ลบต่อแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในงานประมงแล้วนั้น การขยายตัวทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมภาคพื้นที่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้แรงงานมีทางเลือกอื่นในการประกอบอาชีพ ทั้งงานในภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ ยังมีรายได้มั่นคงและมีความปลอดภัยในการทำงานมากกว่า จึงทำให้แรงงานภาคประมงเดิมตัดสินใจทำงานภาคอุตสาหกรรมภาคพื้นและแรงงานที่อพยพมาจากจังหวัดอื่นก็มุ่งตรงสู่โรงงานอุตสาหกรรมมากกว่างานภาคประมง เป็นผลให้เกิดภาวะการขาดแคลนแรงงานภาคประมงอย่างต่อเนื่อง

³⁸ อ้างแล้ว 8

³⁹ อ้างแล้ว 7

ทั้งนี้ถึงแม้จะมีการนำเข้าแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก ก็ยังไม่สามารถทดแทนภาวะการขาดแคลนแรงงานดังกล่าวได้ เนื่องจากแรงงานข้ามชาติ ส่วนหนึ่งก็เลือกที่จะทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม และบางกรณีก็มีนายหน้าของโรงงานอุตสาหกรรมนำแรงงานข้ามชาติเข้าทำงานในโรงงานโดยตรง⁴⁰ แรงงานข้ามชาติในภาคประมงจึงไม่เพียงพอ ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ควบคุมเรือบางราย⁴¹ ให้ข้อมูลว่า ถ้าเลือกได้ก็อยากได้แรงงานไทยเพราะสื่อสารกันรู้เรื่อง และ ไม่ต้องกังวลเรื่องความปลอดภัยในกรณีลูกเรือรวมตัวกันปล้นเรือ

⁴⁰ ข้อมูลจากรายงานวิจัย นายหน้ากับกระบวนการย้ายถิ่นแรงงานข้ามชาติ สัตยชาติพม่า โดยเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน

⁴¹ สัมภาษณ์อดีตนายหน้าค้าแรงงาน และนายท้ายเรือประมงนอกน่านน้ำ ที่ออกไปหาปลาซึ่งประเทศอินโดนีเซีย

บทที่ 3 ผลการศึกษา

การล่อลวงแรงงานประมงนอกน่านน้ำ

-ลักษณะและวิธีการในการล่อลวงแรงงานภาคประมง

ข้อมูลจากการรับแจ้งเหตุของศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ และศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา ตลอดจนข้อมูลจาก หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน⁴² ที่ให้ความช่วยเหลือแรงงานประมงที่ถูกล่อลวง ปรากฏข้อเท็จจริงถึงลักษณะและวิธีการล่อลวงแรงงานภาคประมง ดังนี้

- การล่อลวง

ลักษณะการล่อลวงคนเพื่อมาบังคับใช้เป็นแรงงานในเรือประมงนอกน่านน้ำนั้น ส่วนใหญ่จะมีคนต่อหรือนายหน้าเข้ามาติดสนิทกับเหยื่อ ส่วนใหญ่จะมาเสนองานให้ทำโดยมีค่าตอบแทนสูงเพื่อเป็นล่อลวงใจ โดยจะเริ่มจากการเข้ามาชวนพูดคุยเรื่องทั่วไปและจึงชักชวนไปทำงานซึ่งอาจจะใช้เวลาเป็นชั่วโมงในการหวานล่อม⁴³ นอกจากนี้ยังมีวิธีการออกอุบาย เช่น นายหน้ามักจะทำทีโทรศัพท์มือถือคุยกับพรรคพวกของตนเอง โดยอ้างกับเหยื่อว่ากำลังคุยกับนายจ้างที่จะพาไปฝากงาน และให้เหยื่อคุยโทรศัพท์เพื่อตกลงราคาค่าจ้างกันด้วย ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้เหยื่อไว้วางใจและยอมที่จะเดินทางไปด้วย⁴⁴ หรือไม่นายหน้าจะมาในลักษณะของรถรับจ้างสาธารณะ ที่จะหลอกลวงผู้เสียหายไปสมัครงานตามที่ตั้งใจ เพื่อแลกกับค่าหัวคิวที่จะได้รับจากขบวนการค้ามนุษย์⁴⁵ ทั้งนี้ หลากกรณีนายหน้ามักสนทนากับผู้เสียหายด้วยภาษาถิ่นเดียวกันเพื่อให้ผู้เสียหายหลงเชื่อใจว่าเป็นคนบ้านเดียวกัน

นอกจากนี้การล่อลวงแรงงานในธุรกิจประมงยัง มีการใช้กลวิธีคิดประกาศรับสมัครงานตามสถานีขนส่งและสวนสาธารณะต่างๆ อีกด้วย⁴⁶ ทั้งนี้ หากเหยื่อติดต่อกลับไปเพื่อสมัครงาน จะพบว่า งานที่ระบุไว้ในประกาศ

⁴² ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2546-ปัจจุบัน

⁴³ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อดีตนายหน้าค้าแรงงาน เมื่อเดือนมิถุนายน 2550 และจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายของศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์

⁴⁴ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายอายุ 15 ปี ถูกหลอกลวงเรือประมงจากบริเวณสถานีขนส่งหมอชิต โดยคดีอยู่ในระหว่างการตัดสินของศาลอาญา

⁴⁵ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายกรณีหนึ่งเมื่อเดือนมีนาคม 2551

⁴⁶ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายกรณีหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2546

จะเต็มแล้ว⁴⁷ โอกาสนี้เองที่ขบวนการค้ำมนุษย์จะชักชวนว่า มีงานอื่นๆ ที่รายได้ดี เหมือนกัน และจะล่อลวงเหยื่อลงเรือประมงในที่สุด

- การลักพาตัว/ทำให้หมดสติ

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากปากคำของผู้เสียหายมีการป่วยา/โปะยาสลบ ในห้องน้ำบริเวณสถานีขนส่งหมอชิต (ขาเข้า)⁴⁸ โดยกลุ่มมิจจาชีพ จะเดินตาม และเดินสวนทางกันในห้องน้ำ จากนั้นเหยื่อจะสะลึมสะลือ และหมดสติลง เมื่อฟื้นขึ้นมาปรากฏว่าอยู่บนเรือประมงที่แล่นออกจากฝั่งแล้ว การก่อเหตุในลักษณะนี้ปรากฏข้อมูลที่สถานีขนส่งหมอชิต และบริเวณสนามหลวง โดยขบวนการนายหน้ามักจะเฝ้าสังเกตบุคคลที่เดินสัญจรผ่านไปมา หรือบุคคลที่พักผ่อนบริเวณสถานีขนส่งหรือสวนสาธารณะ จากนั้นจะเดินตามและประกบผู้เสียหายเพื่อใช้สารที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาททำให้ผู้เสียหายขาดสติ และสะลึมสะลือ แต่ไม่ถึงกับหมดสติลง

อีกกรณีเป็นการใช้สารเสพติดประเภทสุราและยานอนหลับผสมกาแฟ หรือเครื่องดื่ม ให้เหยื่อดื่มแล้วหมดสติ⁴⁹ โดยส่วนใหญ่แล้วจะเข้าทำที่มาติสนิทกับผู้เสียหาย จากนั้นจะชักชวนผู้เสียหายให้ดื่มน้ำ หรือสุรา หรืออาหารที่เตรียมมา เมื่อผู้เสียหายรับประทานเข้าไปจะหมดสติ และถูกนำไปขายต่อให้เรือประมงในที่สุด ข้อมูลนี้ปรากฏจากเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสงขลา ว่าได้ช่วยเหลือผู้เสียหายจากการถูกล่อลวงลงเรือประมง โดยผู้เสียหายรายหนึ่งเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยในจังหวัดสมุทรปราการ มีชายแปลกหน้าเข้ามาติสนิทให้ดื่มกาแฟ จากนั้นผู้เสียหายจึงหมดสติลงและถูกนำมาไปขายให้กับเรือประมงที่จังหวัดสงขลา

⁴⁷ จากการลงพื้นที่ของศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ำมนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา พบพฤติกรรมดังกล่าวจากสำนักงานจัดหางานหลายแห่งบริเวณวงเวียนใหญ่และสี่แยกบ้านแขก เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

⁴⁸ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายกรณีหนึ่ง เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2550

⁴⁹ ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ได้ให้การช่วยเหลือคดีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 3 รายที่โดนมอมยามาจากจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อปี พ.ศ.2550

- ร้านค้ารายโอเค

ข้อมูลจากในพื้นที่จังหวัดสงขลา พบว่ามีการล่อวงผู้เสียหาย ให้เข้าไปใช้บริการในร้านค้ารายโอเค จากนั้น ให้ผู้เสียหายดื่มกินสุราและใช้บริการจากหญิงบริการได้อย่างเต็มที่ จนในที่สุดเมื่อผู้เสียหายเมามจนหมดสติ จะถูกจับขังไว้บนร้านค้ารายโอเค เพื่อส่งต่อลงเรือประมง หรืออีกกรณีจะให้ผู้เสียหายดื่มกินสุราและใช้บริการจากหญิงบริการได้อย่างเต็มที่เช่นกัน แต่เมื่อมีการคิดเงินค่าใช้บริการทั้งหมด จะมีราคาสูงเกินจริงเป็นหมื่นๆ บาท ทำให้เมื่อผู้เสียหายไม่มีเงินจ่าย ก็ต้องลงเรือประมงเพื่อใช้หนี้⁵⁰

ทั้งนี้จากการสำรวจข้อมูลพบว่า มีร้านค้ารายโอเคบริเวณท่าเรือจังหวัดสงขลาเป็นจำนวนมาก โดยหลายร้านมีพฤติกรรมล่อวงแรงงานที่เข้าไปใช้บริการ หรือเรียกว่า “ร้านค่าหัว”⁵¹

⁵⁰ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ที่ทำงานกับลูกเรือประมง และหญิงขายบริการในร้านค้ารายโอเค

⁵¹ ร้านค่าหัว เป็นวาทกรรมที่องค์กรภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่จังหวัดสงขลา เรียกร้านค้ารายโอเคที่มีการล่อวงแรงงาน โดยส่วนใหญ่ร้านเหล่านี้ มีรายได้หลักในการขายแรงงานให้กับเรือประมง

-พื้นที่เสี่ยงในการถูกล่อลวงแรงงานภาคประมง

ข้อมูลจากการรับแจ้งเหตุของศูนย์ข้อมูลคนหายเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ และศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา ตลอดจนข้อมูลจาก หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่ให้ความช่วยเหลือแรงงานประมงที่ถูกล่อลวง ปรากฏข้อเท็จจริงถึงจุดเสี่ยงที่มีนายหน้าแอบแฝงล่อลวงแรงงานประมง ดังนี้

- **สนามหลวง**

สนามหลวงเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่เป็นแหล่งรวมคนเป็นจำนวนมาก ทั้งใช้เป็นที่หลับนอนของผู้เดินทาง หรือผู้ที่ไม่มีที่พักอาศัย ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในการต่อรถประจำทางหลายต่อหลายสาย โดยคนเดินทางส่วนใหญ่มักมีทัศนคติต่อสนามหลวงว่า “ไม่รู้จะไปที่ไหนก็ไปตั้งหลักที่สนามหลวงก่อน”⁵² ดังนั้นสนามหลวงจึงเต็มไปด้วยประชาชนจากหลากหลายที่มา และมีคนพักอาศัยค้างคืนที่สนามหลวงเป็นจำนวนมาก

บริเวณสนามหลวงเต็มไปด้วยมิชชันนารีในรูปแบบต่างๆ ซึ่งขบวนการค้ามนุษย์ในการล่อลวงแรงงานประมงก็แฝงตัวอยู่บริเวณรอบๆ สนามหลวงด้วยเช่นกัน โดยข้อมูลจากกองบังคับการตำรวจปราบปรามการกระทำความผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี มีรายงานว่า มีขบวนการค้ามนุษย์บริเวณสนามหลวงประมาณ 3 กลุ่ม⁵³

โดยรูปแบบการล่อลวงที่พบบริเวณสนามหลวง มีทุกรูปแบบ ทั้งการชักชวนแบบปกติ การใช้สารออกฤทธิ์ต่อประสาทผสมในอาหาร และการใช้กำลังประทุษร้าย⁵⁴

ทั้งนี้ บริเวณที่พบการก่อเหตุ ได้แก่บริเวณสวนหย่อมแม่พระธรณีบีบมวยผม บริเวณริมคลองหลอดและหลังศาลฎีกา และบริเวณโดยรอบสนามหลวง

อนึ่ง จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน ของสถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม⁵⁵ เจ้าของพื้นที่ไม่ปรากฏข้อมูลขบวนการล่อลวงแรงงานประมงในพื้นที่สนามหลวงแต่อย่างใด

⁵² จากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายหลายกรณี ให้ข้อมูลที่ตรงกัน

⁵³ ข้อมูลเอกสารรายงานขบวนการหลอกลวงคนลงเรือ กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี

⁵⁴ ข้อมูลจากคำบอกกล่าวของผู้เสียหายที่เคยได้พูดคุยกับผู้เสียหายรายอื่นบนเรือประมง

⁵⁵ สัมภาษณ์รองสารวัตรฝ่ายสืบสวน สน.ชนะสงคราม เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2551

- **วงเวียนใหญ่⁵⁶**

บริเวณวงเวียนใหญ่ถือเป็นอีกจุดหนึ่งที่ได้รับการแจ้งจากผู้เสียหายว่าถูกนายหน้าล่อลวงไปจากบริเวณดังกล่าว โดยบริษัทจัดหางาน ทั้งนี้ จากการลงพื้นที่สำรวจของเจ้าหน้าที่มูลนิธิกระจกเงา ปรากฏข้อเท็จจริงดังนี้

- **บริเวณวงเวียนใหญ่-สี่แยกบ้านแขก**

บริเวณวงเวียนใหญ่ พบ บริษัทจัดหางาน 1 แห่ง และบริเวณสี่แยกบ้านแขก พบบริษัทจัดหางาน 4 แห่ง โดยทุกสำนักงานเจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ ได้ปลอมตัวเข้าไปสอบถามข้อมูลเรื่องงาน⁵⁷ ซึ่งทุกสำนักงานจะบอกกล่าวในลักษณะเดียวกัน คือ ถ้าพร้อมให้เก็บเสื้อผ้าพร้อมเดินทางได้เลย โดยไม่มีการแจ้งลักษณะงาน หรือรายละเอียดเกี่ยวกับงาน ทั้งนี้ ภายในสำนักงานจัดหางานต่างๆ พบแรงงานที่คล้ายเดินทางเข้ามาหางานในกรุงเทพจำนวนหนึ่งกำลังรอการเดินทางไปทำงาน นอกจากนี้ เมื่อสอบถามถึงประกาศรับสมัครงานที่ติดอยู่หน้าประตู กลับได้รับคำตอบว่างานดังกล่าวเต็มแล้ว แต่มีงานย่านมหาชัยที่เปิดรับอยู่

- **บริเวณสถานีรถไฟวงเวียนใหญ่**

ในบริเวณสถานีรถไฟ แนวยาวจะมีของขายตลอดเส้น ทั้งฝั่งซ้าย และขวา คูแอด มีคนเดินเข้าออกตลอดเวลา บริเวณที่นั่งรอรถไฟจะมีคนนั่งรอรถตลอดสับเปลี่ยนกันไป ช่วงกลางวัน จะมีคนมานอนพักตรงบริเวณดังกล่าว ส่วนบริเวณด้านนอกจะมีรถยนต์สามล้อรับจ้าง และจักรยานยนต์รับจ้างจอดให้บริการอยู่ตลอด

ในช่วงเวลากลางคืน จะมีคนเร่ร่อนเข้ามาพักอาศัยนอนอยู่บริเวณชานชลา

ลักษณะของพื้นที่วงเวียนใหญ่จะคล้ายกับสนามหลวง ตรงที่เป็นจุดพักคนเดินทาง และมีขบวนการค้ามนุษย์แอบแฝงอยู่ แต่ยังไม่ปรากฏในรายงานของหน่วยงานรัฐฉบับใด

⁵⁶ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย โดยศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา

⁵⁷ ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจโดยเจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2551

- **สวนสาธารณะรมณีนาถ**

สวนรมณีนาถ หรือสวนพิพิธภัณฑสถานเรือรบ ตั้งอยู่ในบริเวณตรงข้ามกับศาลาว่าการกรุงเทพฯ ทั้งนี้ จากข้อมูลของผู้เสียหายที่ได้รับการช่วยเหลือจากสถานีตำรวจน้ำสงขลา พบว่า เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2551 มีชายอายุ 20-39 ปี จำนวน 3 ราย ถูกล่อลวงในบริเวณสวนสาธารณะแห่งนี้ โดยนายหน้าที่ยังอ้างว่าจะหางานให้ทำ โดยชายทั้งสามคนโดนล่อลวงในเวลาที่แตกต่างกันต่างวาระกัน แต่เหตุเกิดในวันที่ 11 กรกฎาคม 2551 และผู้ที่ล่อลวงก็เป็นนายหน้าคนเดียวกัน

ลักษณะของสวนสาธารณะดังกล่าวเป็นที่พักผ่อนของคนทั่วไป มีคนลักษณะเร่ร่อน ไร้บ้านอยู่นอนกระจายกันไปบางส่วน ในช่วงเวลากลางวันมีคนมาใช้บริการไม่มากนัก จึงทำให้ค่อนข้างเงียบสงบ ทั้งนี้ ประชาชนจากบริเวณสนามหลวงจะเคลื่อนย้ายมาพักผ่อนที่นี่ด้วยในเวลากลางวัน เนื่องจากมีร่มไม้และนอนพักผ่อนได้

- **สถานีขนส่งหมอชิต**

สถานีขนส่งหมอชิต ถือว่าเป็นแหล่งใหญ่ที่มีกลุ่มมิจฉาชีพแฝงตัวอยู่เป็นจำนวนมากซึ่งขบวนการค้ามนุษย์ก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยพื้นที่หมอชิตเป็นทำเลในการหาเหยื่อ⁵⁸ จุดเสี่ยงในสถานีขนส่งหมอชิตมีอยู่หลายจุด ประกอบด้วย

บริเวณอาคารผู้โดยสารขาออก

บริเวณอาคารผู้โดยสารขาออกเป็นพื้นที่เป้าหมายสำคัญที่มีขบวนการค้ามนุษย์แฝงตัวอยู่ โดยมีมิจฉาชีพกลุ่มนี้จะแฝงตัวทำที่เป็นพนักงานขายตั๋วโดยสาร คอยเดินสอบถามประชาชนที่เดินทางเข้ามาซื้อตั๋วโดยสาร ซึ่งจะแนบเนียนมาก เพราะบริเวณอาคารผู้โดยสารขาออกจะมีพนักงานขายตั๋วโดยสารของบริษัทรถทัวร์ต่างๆ คอยเดินเร่หาผู้โดยสารจนเป็นเรื่องปกติที่สถานีขนส่งหมอชิต ดังนั้นมิจฉาชีพกลุ่มนี้จึงกลมกลืนไปกับพนักงานขายตั๋วโดยสาร และมิจฉาชีพกลุ่มนี้จะเลือกผู้เสียหายที่กำลังจะเดินทางกลับภูมิลำเนาที่ต่างจังหวัด โดยจะแกล้งสอบถามว่ามีเงินหรือทรัพย์สินข้าวของกลับบ้านหรือเปล่า ถ้าลักษณะภายนอกของผู้เสียหายบ่งบอกว่าไม่มีทรัพย์สินเงินทอง มิจฉาชีพกลุ่มนี้จะเสนอว่ามียางรายได้ดี ทำงานเพียง 1-2 เดือนก็อาจจะมีเงินกลับบ้านหลายหมื่นบาท หากลองไปทำงานเก็บเงินแล้วค่อยเดินทางกลับบ้านจะดีกว่า ซึ่งผู้เสียหายหลายรายหลงเชื่อ เนื่องจากมีค่านิยมว่าเวลามาทำงานที่กรุงเทพฯ ควรจะมีเงินมีทองกลับบ้าน ดังนั้นจึงตัดสินใจไปทำงานเก็บเงินก่อน

⁵⁸ ข้อมูลจากรายงานของกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดต่อเด็ก เยาวชนและสตรี (ปดส) บริเวณสถานีขนส่งหมอชิต มีขบวนการล่อลวงแรงงานลงเรือประมง ประมาณ 2 กลุ่มใหญ่ๆ

ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าบริเวณดังกล่าวจะมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยและเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำการตลอดจนมีกล้องวงจรปิดติดตั้งอยู่ก็ตาม แต่ขบวนการค้ำมนุษย์กลุ่มนี้ ก็ยังคงแฝงตัวคอยหาเหยื่อได้

บริเวณอาคารผู้โดยสารขาเข้า

บริเวณอาคารผู้โดยสารขาเข้า เป็นจุดเสี่ยงสำคัญ เนื่องจากเป็นจุดที่ผู้โดยสารที่เดินทางเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ต้องมาลงรถโดยสารที่บริเวณนี้ ขบวนการค้ำมนุษย์จะแฝงตัวในรูปของกลุ่มแท็กซี่ป้ายดำ และขึ้นรถเหยื่ออยู่บริเวณชานชาลาขาเข้าตลอดทั้งวัน

บริเวณดังกล่าวไม่ปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำการอยู่ มีเพียงพนักงานรักษาความปลอดภัยของบริษัทเอกชนที่รับสัมปทานดูแลการจัดการรถแท็กซี่ในอาคารผู้โดยสารขาเข้าเท่านั้น

ทั้งนี้ ตัวอย่างในการรักษาความปลอดภัยที่ค่อนข้างเป็นระบบ คือ ระบบการรักษาความปลอดภัยของสถานีขนส่งสายใต้ใหม่ ซึ่งห้ามไม่ให้มีการเดินเร่ขายตัวโดยสาร จึงทำให้ขบวนการมิฉาชีพไม่สามารถเดินปละมปนหรือทำการล่อลวงได้ นอกจากนั้นภายในอาคารผู้โดยสารขาออก ยังควบคุมไม่ให้บุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเดินทางเข้าไป โดยต้องแสดงตัวโดยสารก่อนเข้าอาคาร และถ้าเป็นคนมาส่งญาติจะต้องแลกบัตรก่อนเข้าอาคารโดยสาร

อนึ่งข้อมูลจากฝ่ายสืบสวนของสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อ พบว่ามีขบวนการค้ำมนุษย์แอบแฝงเพื่อล่อลวงแรงงานไปขายต่อให้เรือประมงจริง โดยมีการดำเนินคดีไปแล้วจำนวน 1 คดี และอยู่ในระหว่างการดำเนินคดี 1 คดี

- **หัวลำโพง**

พื้นที่สถานีรถไฟหัวลำโพงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีประชาชนสัญจรผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นศูนย์รวมของระบบคมนาคมที่มีราคาประหยัด ดังนั้นจึงเป็นที่นิยมของประชาชนที่เดินทางมาจากต่างจังหวัด ทั้งนี้ พื้นที่สถานีรถไฟหัวลำโพงมีข้อมูลปรากฏในรายงานของกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี (ปดส) ว่ามีขบวนการค้ำมนุษย์แฝงตัวอยู่เพื่อล่อลวงแรงงานไปส่งต่อให้กับเรือประมง โดยมีขบวนการล่อลวงแรงงานขนาดใหญ่อยู่ 1 ขบวนการ

จากการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อมูลของศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ำมนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา พบว่า จุดเสี่ยงสำคัญที่เกิดการล่อลวงแรงงาน จะอยู่โดยรอบนอกบริเวณอาคารห้องโถงซึ่งมีประชาชนจำนวน

มากอาศัยพัก และหลับนอน ซึ่งไม่มีเจ้าหน้าที่คอยสอดส่องดูแล เนื่องจากเจ้าหน้าที่มักจะตรวจตราภายในอาคารห้องโถงผู้โดยสารเท่านั้น

ประเด็นที่น่าสนใจอีกกรณีหนึ่ง คือ ในช่วงหลังเวลา 22.30 น. เป็นต้นไป จะมีการกั้นประชาชนให้ออกไปยังนอกห้องโถงอาคารผู้โดยสาร เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะดวกในการทำความสะดวก ตรงจุดนี้เองเป็นผลให้ประชาชนต้องออกไปอยู่บริเวณรอบนอกอาคาร โดยที่ไม่มีการสอดส่องดูแลจากเจ้าหน้าที่เท่าที่ควรนัก ซึ่งส่วนใหญ่คือผู้ที่รอการเดินทางในช่วงเช้ามืด หรือเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาหางานทำ แต่ยังไม่มียานรองรับ ด้วยเหตุนี้เองทำให้ขบวนการค้ามนุษย์อาศัยโอกาสนี้ เข้าไปชักชวนคนที่กำลังเตรียมเดินทาง หรือคนหางาน ไปลงเรือประมง

กรณีนี้ก็ตามกองบังคับการตำรวจรถไฟ⁵⁹ยืนยันว่าขบวนการค้ามนุษย์ลักษณะดังกล่าวหมดไปจากหัวลำโพงนานแล้ว เนื่องจากมีการกวาดล้างครั้งใหญ่ แต่ทั้งนี้ ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา ได้ให้การช่วยเหลือเด็กชายอายุ 14 ปี⁶⁰ ที่ถูกขบวนการค้ามนุษย์ล่อลวงจากหัวลำโพงเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2551 ที่ผ่านมา จึงอาจจะหักล้างข้อมูลดังกล่าวได้ว่า ปัจจุบันยังคงมีขบวนการค้ามนุษย์ที่ยังแอบแฝงเพื่อล่อลวงแรงงานประมงอยู่ในพื้นที่สถานีรถไฟหัวลำโพง

⁵⁹ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับรองผู้บังคับการตำรวจรถไฟ เมื่อประมาณเดือนมิถุนายน 2551

⁶⁰ เด็กอายุ 14 ปี จากจังหวัดบุรีรัมย์ โดยศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ ได้รับการประสานงานมาจากกองบังคับการตำรวจน้ำ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม

-ปัจจัยในการล่อลวงแรงงานภาคประมง

การล่อลวงแรงงานประมง มีปัจจัยสำคัญหลายประการ จำแนกตามปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน รายละเอียดดังนี้

- ปัจจัยภายนอก

- ภาวะการขาดแคลนแรงงาน

ภาวะการขาดแคลนแรงงาน เป็นปัจจัยภายนอกสำคัญที่ทำให้เกิดความต้องการแรงงานเพื่อป้อนสู่ตลาดและกระบวนการผลิต เป็นลักษณะอุปสงค์ และอุปทาน เมื่อมีความต้องการมาก จึงมีความพยายามในการนำแรงงานลงเรือประมงด้วยวิธีการและรูปแบบต่างๆ

- ขบวนการนายหน้าค่าหัวแรงงาน

ขบวนการนายหน้าค่าหัวแรงงาน เป็นผลพวงมาจากภาวะการขาดแคลนแรงงาน จึงมีขบวนการนายหน้าคอยเป็นตัวกลางจัดหาแรงงานป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงานจำนวนมาก⁶¹ ทั้งนี้ ขบวนการนายหน้ามีหลายขั้นตอน และมีหลายทอดหลายต่อ ทั้งนายหน้ารายย่อย จนถึงนายหน้ารายใหญ่ ที่มีสถานที่คอยกักคนไว้เพื่อรอส่งต่อยังเรือประมง

- กระบวนการให้ความรู้เรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างปลอดภัย

ปัจจัยเรื่องการให้ความรู้แก่ประชาชนที่เคลื่อนย้ายแรงงานจากต่างพื้นที่ มายังเมืองหลวง หรือจังหวัดพื้นที่เศรษฐกิจ ยังคงเป็นปัญหาสำคัญเช่นกัน เนื่องจากประชาชนที่เดินทางเข้ามาทำงานส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการหาแหล่งงานที่ถูกต้องและปลอดภัย ประชาชนขาดการรับรู้ถึงบทบาทของกรมการจัดหางาน และการเตือนภัยผู้หางานของหน่วยงานรัฐตามสถานีขนส่งต่างๆ จึงทำให้ประชาชนตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ได้ง่าย

⁶¹ จากรายงานลับของกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดต่อเด็ก เยาวชนและสตรี ปรากฏว่ามีขบวนการค้ามนุษย์ล่อลวงแรงงานประมงที่ถูกจับกุมได้ประมาณ 28 กลุ่ม

- ปัจจัยภายใน

- การศึกษาของผู้เสียหาย

ผู้เสียหายส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาในระดับเกณฑ์ภาคบังคับ หรือต่ำกว่าเกณฑ์ภาคบังคับ⁶² จึงทำให้โอกาสในการเลือกอาชีพน้อยลง ส่วนใหญ่ต้องเข้าสู่งานในลักษณะใช้แรงงาน หรือแรงงานไร้ฝีมือ จึงทำให้เกิดความเสี่ยงสูงในการถูกล่อลวงจากนายหน้าค้ามนุษย์

- ทัศนคติ/ความเชื่อ

ทัศนคติความเชื่อ ถือเป็นปัจจัยภายในของผู้เสียหายอีกประการหนึ่งในการถูกล่อลวงจากขบวนการนายหน้า เนื่องจากผู้เสียหายส่วนใหญ่มักมีทัศนคติและความเชื่อในการอยากเสี่ยงและอยากทดลองทำงานตามที่นายหน้าเชิญชวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อขบวนการนายหน้า เสนอทรัพย์สินและผลตอบแทนจูงใจผู้เสียหายมักจะคล้อยตาม และหลงเชื่อว่านายหน้ามีความจริงใจและไม่น่าจะหลอกลวง

---

⁶² ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย โดยมูลนิธิกระจกเงา จำนวนทั้งสิ้นกว่า 30 กรณี

-การล่อลวงแรงงานในบริบทของการค้ามนุษย์

นิยามความหมายของการค้ามนุษย์ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551⁶³ กล่าวถึงการแสวงหาผลที่เป็นองค์ประกอบของการกระทำความผิดดังนี้

มาตรา 4

“แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ” หมายความว่า การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีการผลิต หรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การเอาคนลงเป็นทาส การนำคนมาขอทาน การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การบังคับตัดอวัยวะเพื่อการค้าหรือการอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

“การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ” หมายความว่า การข่มขืนใจให้ทำงานหรือให้บริการโดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของบุคคลนั้นเองหรือของผู้อื่น โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยทำให้บุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้

จากองค์ประกอบของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ในความหมายของการบังคับแรงงานนั้น มีสาระสำคัญคือ

1. มีการข่มขืนใจ⁶⁴ให้ทำงาน
2. ทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของบุคคลนั้นเองหรือของผู้อื่น
3. โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย⁶⁵ หรือโดยทำให้บุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้

⁶³ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ บังคับใช้ครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2551

⁶⁴ ข่มขืนใจ ตามความหมายในประมวลกฎหมายอาญา หมายถึง การบังคับ ที่กระทำต่อจิตใจ ของผู้อื่น เพื่อให้กระทำการ อย่างไม่อย่างหนึ่ง ตามที่ผู้ข่มขืนใจต้องการ

⁶⁵ ใช้กำลังประทุษร้าย ตามความหมายในประมวลกฎหมายอาญา หมายถึง ทำการประทุษร้ายแก่กาย หรือ จิตใจ ของบุคคล ไม่ว่าจะทำด้วย การใช้แรงกายภาพ หรือ ด้วยวิธีอื่นใด และ ให้หมายความรวมถึง การกระทำใดๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ บุคคลหนึ่งบุคคลใด อยู่ในภาวะที่ ไม่สามารถขัดขืนได้ ไม่ว่าจะโดย ใช้ยาทำให้มีเมาม่า สะกดจิต หรือ ใช้วิธีอื่นใด อันคล้ายคลึงกัน

จากองค์ประกอบของนियามการบังคับใช้แรงงาน เข้าหลักเกณฑ์ในเรื่องการล่อลวงแรงงานประมง เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏมีการข่มขืนใจผู้เสียหายให้ทำงาน โดยที่ผู้เสียหายไม่สามารถขัดขืนได้เพราะเกรงว่าจะเกิดอันตรายแก่ชีวิต แต่หลายกรณีผู้บังคับใช้กฎหมายมีมุมมองว่าเป็นเพียงการซื้อโง่งแรงงาน หรือผิดสัญญาจ้างงาน เนื่องจากผู้เสียหายสมัครใจไปทำงานกับคนที่ชักชวนเอง

-กลุ่มเป้าหมายแรงงานที่ถูกล่อลวง

เหยื่อที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของขบวนการค้ามนุษย์ในลักษณะนี้ ส่วนใหญ่ มีอาชีพจะเลือกเหยื่อที่เพิ่งเคยเดินทางมากรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก ซึ่งอาจจะเข้ามาหางานทำ หรือไม่มีจุดหมายปลายทางในการเดินทาง โดยจะเลือกเหยื่อที่นั่นอยู่ในสถานีส่งเป็นเวลาานาน เพราะไม่มีที่ไป เป็นต้น

เหยื่อที่ทำทางซื้อ และไม่คุ้นเคยกับสถานที่ จะทำให้มีอาชีพเข้ามาตีสนิทและชักชวนไปทำงานได้ง่าย ส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนที่เดินทางมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ

เหยื่อที่จะถูกล่อลวงหรือลักพาตัวไปจะมีอายุตั้งแต่ 15 – 45 ปี ทั้งหมดเป็นเพศชาย

นอกจากนี้แล้วเหยื่อจากการถูกล่อลวงแรงงานในภาคประมง ยังเป็นกลุ่มแรงงานประมงที่เคยทำงานบนเรือประมงมาก่อนแล้ว เมื่อเรือเข้าเทียบฝั่ง แรงงานมักจะเข้าไปใช้บริการในร้านคาราโอเกะ หรือสถานประกอบการ และมักจะถูกนายหน้าค่าหัว หรือเจ้าของร้านคาราโอเกะชักชวนให้ดื่มกินและใช้บริการหญิงบริการเต็มที่ จนเมื่อคิดเงินค่าใช้จ่ายจะแพงเกินจริงหลายเท่าตัว ทำให้แรงงานต้องกลับไปทำงานบนเรือประมงเพื่อใช้หนี้

กระบวนการจัดการปัญหาการล่อลวงแรงงานภาคประมง

กระบวนการทางกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

การคุ้มครองแรงงานภาคประมง : กฎหมายแรงงาน

กระบวนการจัดการปัญหาทางกฎหมาย ในหมวดของกฎหมายด้านแรงงานนั้น ส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน และกฎกระทรวงแรงงานฉบับที่ 10 ซึ่งมีสาระสำคัญกล่าวถึงการคุ้มครองและการจ้างแรงงานในภาคประมงทะเล ทั้งนี้ใน กฎกระทรวงข้อที่ 1 และ ข้อที่ 2

ข้อ 1 การคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเลนอกจากที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนี้ ให้เป็นไปตามที่ นายจ้างและ ลูกจ้างตกลงกัน เว้นแต่การคุ้มครองแรงงานตามบทบัญญัติหมวด 1 บททั่วไป ตั้งแต่มาตรา 7 ถึง มาตรา 21 หมวด 8 ความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ตั้งแต่มาตรา 100 ถึงมาตรา 107 หมวด 12 การยื่นคำร้องและการพิจารณาคำร้อง ตั้งแต่มาตรา 123 ถึงมาตรา 125 หมวด 13 กองทุน สงเคราะห์ลูกจ้าง เฉพาะมาตรา 134 และมาตรา 135 หมวด 14 พนักงานตรวจแรงงาน ตั้งแต่มาตรา 139 ถึง มาตรา 142 และหมวด 15 การส่งหนังสือ มาตรา 143 ให้นายจ้างและลูกจ้างปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

ข้อ 2 กฎกระทรวงนี้มีให้ใช้บังคับแก่

(1) งานประมงทะเลที่มีจำนวนลูกจ้างน้อยกว่ายี่สิบคน เว้นแต่ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจ่ายค่าจ้างตามข้อ 7 และข้อ 8 ให้ใช้บังคับแก่งานประมงทะเลที่มีลูกจ้างตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไป

(2) เรือประมงที่ไปดำเนินการประจําอยู่นอกราชอาณาจักรติดต่อกันตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป

จากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานและกฎกระทรวงแรงงานฉบับที่ 10 เป็นผลให้แรงงาน ประมงนอกน่านน้ำ ซึ่งออกเรือนอกชายฝั่งเกินกว่า 1 ปี ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครอง แรงงาน ด้วยเหตุผลที่ตราในตอนท้ายของกฎกระทรวงฉบับที่ 10 ว่า “เนื่องจากงานประมงทะเลมีสภาพการจ้าง และการทำงานที่แตกต่างไปจากการจ้างงานทั่วไป ซึ่งสมควรกำหนด การคุ้มครองแรงงานในงานดังกล่าวไว้เป็น พิเศษให้แตกต่างไปจากการคุ้มครองแรงงานตาม พรบ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และโดยที่มาตรา 22 แห่ง พรบ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 บัญญัติให้ออกกฎกระทรวงกำหนดการคุ้มครองแรงงานในกรณีต่าง ๆ ให้ แตกต่างไปจาก พรบ.ดังกล่าวได้ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้”

ประเด็นท้าทายในเรื่องของ “สภาพการจ้างงานและลักษณะการทำงาน” ที่แตกต่างไปจากงานในลักษณะ อื่นๆ เป็นข้อกเว้นที่ทำให้ การจ้างงานประมงนอกน่านน้ำไม่ได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน โดย การจ้างงานในภาคประมงนอกน่านน้ำนั้น ให้ถือเป็นเรื่องที่นายจ้างและลูกจ้างจะตกลงกัน

ข้อจำกัดของกฎหมายดังกล่าวนี้ เป็นการจำกัดสิทธิของแรงงานภาคประมงนอกน่านน้ำในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ถึงแม้ว่าสภาพและลักษณะการจ้างงานจะแตกต่างจากทั่วไป แต่แรงงานก็ควรจะได้รับ การคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย การผลักดันให้เป็นข้อตกลงระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างนั้น ก่อให้เกิดความไม่ เป็นธรรมแก่ลูกจ้าง และทำให้แรงงานภาคประมงนอกน่านน้ำไม่สามารถเรียกร้องสิทธิได้ตามกฎหมาย จึงเกิด ข้อเสนอจากนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายว่าควรมีการแก้ไขกฎหมายและกฎกระทรวงดังกล่าว

โดยนายสุรพงษ์ กองจันทึก⁶⁶ อนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ สภานายความ ได้ตั้งข้อสังเกต เกี่ยวกับสภาพและลักษณะของการคุ้มครองแรงงานภาคประมงนอกน่านน้ำ ดังนี้⁶⁷

1. นายจ้างไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งใช้บังคับกับลูกจ้างทุกคน ไม่ว่าจะเป็น ลูกจ้างไทยหรือลูกจ้างพม่าที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องหรือไม่ โดยไม่จ่ายค่าจ้างค้างจ่าย ค่าทำงานในวันหยุด ค่า วันหยุดตามประเพณี รวมถึงเลิกจ้างโดยลูกจ้างไม่มีความผิด และไม่จ่ายเงินชดเชย
2. นายจ้างไม่จ่ายเงินเปอร์เซ็นต์ หรือเงิน โบนัสพิเศษตามธรรมเนียม
3. นายจ้างไม่ขึ้นทะเบียนอนุญาตทำงานให้กับแรงงานต่างด้าวตามกฎหมาย แต่กลับนำไปสวมบัตร ประจำตัวประชาชนลูกเรือที่เป็นคนไทย

⁶⁶ นายสุรพงษ์ กองจันทึก อนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ สภานายความ และผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชน, ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษากระเหรี่ยงและ การพัฒนา

⁶⁷ ที่มาจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ประชาไท

4. นายจ้างไม่ดำเนินการแจ้งการเข้า-ออกของเรือทั้งในประเทศไทยและประเทศอินโดนีเซียต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง
5. นายจ้างไม่แจ้งการใช้เรือต่อขนส่งทางน้ำและพาณิชย์น้ำประจำจังหวัด
6. นายจ้างใช้แรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ขณะเรือเดินทางออกไปหาปลาต่างประเทศ
7. นายจ้างใช้ขบวนการนายหน้าในการจัดหาลูกเรือ จ่ายค่าจ้าง และอื่นๆ
8. นายจ้างไม่ยื่นบัญชีลูกเรือ ค่าจ้าง แก่พนักงานตรวจแรงงานในพื้นที่ตามกฎหมาย
9. เจ้าหน้าที่รัฐบางคน บางหน่วยงาน ทูจริตต่อหน้าที่ และละเว้นการปฏิบัติหน้าที่
10. กฎหมายล้าหลังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และขัดต่อกฎหมายอื่น อาทิ กฎกระทรวงแรงงานฉบับที่ 10 ข้อ 2 ระบุว่า การคุ้มครองลูกจ้าง มิให้ใช้บังคับแก่ลูกเรือที่ไปดำเนินการประจำอยู่นอกราชอาณาจักรติดต่อกันตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป
11. แรงงานต่างด้าวถูกมองเสมือนไม่ใช่มนุษย์เท่าคนไทย ถูกละเมิด ถูกจับกุม ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและการคุ้มครองสิทธิได้ อาทิ เมื่อลูกเรือมาให้ข้อเท็จจริง จะถูกตำรวจจับกุม และผลักดันออกนอกประเทศ
12. ทายาทของลูกเรือที่เสียชีวิตไม่ได้รับเงินทดแทนและค่าสินไหมตามกฎหมาย ด้วยข้อจำกัดด้านเอกสารแสดงตัวบุคคล
13. การต่อสู้คดีทางศาลและกระบวนการยุติธรรมใช้เวลานาน ทำให้แรงงานต่างด้าวไม่สามารถอยู่ต่อสู้คดีได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานะบุคคลและสิทธิอาศัยในประเทศไทย
14. สังคมไทยยังคงมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อแรงงานต่างด้าว
15. แนวนโยบายการจ้างแรงงานต่างด้าวไม่สอดคล้องกับภาครัฐกิจและความเป็นจริง

จากการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับสภาพงานและลักษณะการจ้างแรงงานในภาคประมงของผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิแรงงานดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงปัญหา และอุปสรรคสำคัญในการคุ้มครองสิทธิแรงงานภาคประมงด้วยกลไกของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบังคับใช้กฎหมายกับนายจ้าง เพื่อให้ลูกจ้างได้รับความเป็นธรรม และควรมีกฎหมายที่คุ้มครองในระหว่างการทำงานเหมือนแรงงานประเภทอื่นๆ

นอกจากนี้จากรายงานวิจัยหัวข้อ “การคุ้มครองแรงงานในกิจการประมงทะเล: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ”⁶⁸ โดย นายธีรวัฒน์ ไหมสุวรรณกุล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ยังได้สนับสนุนให้มีการแก้ไขกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และกฎกระทรวงแรงงานฉบับที่ 10 ในการบังคับใช้กับลักษณะงานประมงนั้น โดยให้เหตุผลว่า กฎหมายและกฎกระทรวงที่บังคับใช้อยู่นั้นไม่

⁶⁸ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ปี พ.ศ.2547

สอดคล้องกับอนุสัญญาและข้อเสนอแนะขององค์การแรงงานระหว่างประเทศในหลายเรื่อง เช่น การตรวจสุขภาพ การฝึกทักษะอาชีพให้แก่ลูกเรือ สัญญาหรือข้อตกลงในการทำงาน ชั่วโมงทำงาน สวัสดิการและความปลอดภัยในการทำงาน โดยงานวิจัยเชิงกฎหมายดังกล่าวนี้ ได้มีข้อเสนอแนะที่ควรรับฟังในการแก้ไขโครงสร้างการจัดการปัญหาโดยกลไกของกฎหมายดังนี้

เสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้ โดยการออกกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแรงงานในกิจการประมงทะเลในรูปแบบของพระราชบัญญัติ เพื่อให้การคุ้มครองแรงงานในกิจการประมงทะเลเป็นการเฉพาะ เพราะการทำงานในงานประมงทะเลมีลักษณะที่แตกต่างจากการทำงานบนบก และในเรื่องของบทกำหนดโทษตามกฎหมายที่ 10 (พ.ศ. 2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ที่ให้ความคุ้มครองแก่แรงงานลูกจ้างในกิจการประมงทะเล ก็ไม่ได้กล่าวถึงในเรื่องของบทกำหนดโทษไว้ทำให้การคุ้มครองแรงงานในกิจการประมงทะเล ขาดสภาพบังคับในเรื่องของบทกำหนดโทษ การออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเลเป็นการเฉพาะ เพื่อให้แรงงานเหล่านี้ได้รับการคุ้มครองในการใช้แรงงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น ห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานในเรือประมงทะเล กำหนดให้นายจ้างจัดให้มีการตรวจสุขภาพของลูกจ้างก่อนเริ่มทำงานบนเรือประมงทะเล กำหนดให้มีการดำเนินการอบรมแรงงานชาวประมงทุกคนที่ทำงานบนเรือประมงก่อนออกทะเล กำหนดให้มีการทำสัญญาจ้างเป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างแรงงานประมงทะเล กำหนดให้มีอุปกรณ์เพื่อป้องกันอันตรายจากเครื่องจักร กำหนดให้นายจ้างจัดให้มีการปฐมพยาบาลไว้ประจำเรือ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าลูกจ้างในอุตสาหกรรมประมงทะเลจะได้รับบริการปฏิบัติที่เป็นธรรม และเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

การตรวจเรือและคนประจำเรือ : พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522

กฎหมายที่มีความสำคัญอีกบทหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กล่าวถึงพิธีสารเกี่ยวกับพาหนะที่เข้า-ออกนอกราชอาณาจักรไทย ทั้งนี้ เรือประมงนอกน่านน้ำถือเป็นพาหนะที่เจ้าของเรือมีหน้าที่ในการแจ้งการเข้าออกเรือและแจ้งข้อมูลคนประจำเรือ⁶⁹ ต่อเจ้าพนักงานตามกฎหมายตรวจคนเข้าเมือง

มาตรา 23 เจ้าของพาหนะหรือผู้ควบคุมพาหนะ จะต้องนำพาหนะเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักรตามช่องทาง ด่านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่า สถานี หรือท้องที่และตามกำหนดเวลา ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีจะได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 24 พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตรวจพาหนะที่เข้ามาในหรือที่จะออกไปนอกราชอาณาจักร หรือพาหนะที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ารับคนโดยสารเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักร เว้นแต่ในกรณีที่พาหนะนั้นได้ใช้ในราชการโดยเฉพาะของรัฐบาลไทยหรือของรัฐบาลต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยแล้ว

มาตรา 25 พาหนะ ใดที่เข้ามาในหรือที่จะออกไปนอกราชอาณาจักรเจ้าของพาหนะหรือผู้ควบคุมพาหนะ ต้องแจ้งกำหนดวันและเวลาที่พาหนะจะเข้ามาถึงหรือจะออกจากเขตท่า สถานี หรือท้องที่ตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองซึ่งควบคุมเขตท่า สถานี หรือท้องที่นั้น ภายในกำหนดเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่ประกาศไว้

ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามวรรคหนึ่งได้ ให้เจ้าของพาหนะหรือผู้ควบคุมพาหนะไปแจ้งด้วยตนเองต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองที่ใกล้ที่สุดโดยมิชักช้า การแจ้งตามความในมาตรานี้ ถ้ารัฐมนตรีเห็นสมควรจะให้ยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติหรือให้ปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขอย่างใดแก่พาหนะใดก็ได้

มาตรา 26 พาหนะ ใดที่เข้ามาในหรือที่จะออกไปนอกราชอาณาจักรเจ้าของพาหนะหรือผู้ควบคุมพาหนะ ต้องยื่นรายการตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวงและผ่านการตรวจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ที่และภายใต้เงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นต้องการตรวจ ณ ที่อื่นนอกจากที่อธิบดีประกาศกำหนดตามวรรคหนึ่ง ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่อธิบดีมอบหมาย

⁶⁹ คนประจำเรือ หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ทำการประจำอยู่ในเรือ-ในเรือประมง หมายถึง ลูกเรือประมง

ความตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 กำหนดให้พาหนะที่เข้าออกนอกราชอาณาจักรไทย ต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานเพื่อให้เจ้าพนักงานไปตรวจพาหนะตามกฎหมาย ทั้งนี้ การตรวจเรือตามการแจ้งดังกล่าว เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง จะตรวจตราเอกสารเกี่ยวกับเรือ สินค้า และ คนประจำเรือ ซึ่งการตรวจสอบดังกล่าวจะทำให้ทราบว่าผู้ใดเป็นคนประจำเรือบ้าง ตลอดจนการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารคนประจำเรือ ซึ่งเป็นการป้องปรามการนำแรงงานประมงลงเรือโดยไม่สมัครใจในระดับหนึ่ง แต่กระนั้นก็ตามแนวทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงจากการสัมภาษณ์เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่ท่าเรือประมง พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญ คือ การขาดแคลนกำลังเจ้าพนักงานในการตรวจเรือ จึงทำให้ไม่สามารถไปตรวจเรือประมงที่แจ้งมาได้ และ พบว่าเมื่อลงพื้นที่ตรวจเรือตามการรับแจ้ง ก็ไม่ปรากฏสิ่งผิดปกติ เนื่องจากผู้ควบคุมเรือก็มักจะนำคนประจำเรือที่มีเอกสารคนประจำเรือถูกต้องตามกฎหมายมาแสดงต่อเจ้าพนักงาน นอกจากนี้ปัญหาสำคัญที่สุดคือ ผู้ควบคุมเรือไม่แจ้งการเข้าออกนอกราชอาณาจักรตามกฎหมายเลย จึงทำให้เจ้าหน้าที่ไม่มีข้อมูลของเรือประมงที่กระทำในลักษณะดังกล่าว

ขณะเดียวกันเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมืองท่าเรือประมงจังหวัดสงขลา ให้ทัศนะว่า การบังคับผู้ประกอบการด้วยหลักนิติศาสตร์อย่างเดียวคงไม่เหมาะสม แต่ควรพิจารณาถึงหลักรัฐศาสตร์ในการผ่อนปรนให้ผู้ประกอบการสามารถออกเรือโดยไม่ขู่ขากด้วย เพราะการประมงถือเป็นภาคธุรกิจที่สร้างรายได้ให้แก่จังหวัดพื้นที่เป็นหลัก

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นผลให้มาตรการเดียวที่มีในการตรวจสอบเรือประมงและคนประจำเรือ โดยการให้อำนาจและหน้าที่ด้วยกลไกทางกฎหมายขาดรูปธรรมในการปฏิบัติ ดังนั้นในปัจจุบันเรือประมงจำนวนมากไม่ได้แจ้งการเข้าออกนอกราชอาณาจักรตามกฎหมาย⁷⁰

⁷⁰ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองท่าเรือสงขลา

แนวทางการปฏิบัติของผู้บังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครองแรงงานภาคประมงและคนหางาน

- พื้นที่ภูมิลำเนาของแรงงาน (บุรีรัมย์, ศรีสะเกษ, อุบลราชธานี, อุดรธานี)⁷¹

ในพื้นที่ภูมิลำเนาของแรงงานมีความสำคัญในการป้องกันการเคลื่อนย้ายถิ่นอย่างไม่ปลอดภัย หรือการสร้างความตระหนักรู้ต่อประชาชนที่จะเดินทางเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ โดยจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้เสียหาย พบว่า แรงงานภาคประมงที่ถูกล่อลวงส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีภูมิลำเนาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และสภาพภูมิประเทศที่มีการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนั้นจึงเป็นผลให้เมื่อสิ้นฤดูกาลทำเกษตรกรรม แรงงานจำนวนมากจึงเคลื่อนย้ายเข้ามาหางานรับจ้างทำในกรุงเทพฯ หรือตามจังหวัดที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสูงกว่า หลายกรณีจึงพบว่า แรงงานที่เดินทางเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ไม่มีจุดหมายปลายทาง หรือไม่มีงานรออยู่ แต่จะเข้ามาเพื่อหางานในลักษณะมาตายเอาดาบหน้า ประกอบกับแรงงานส่วนใหญ่ไม่รู้ว่ามีหน่วยงานของกรมการจัดหางานคอยบริการคนหาอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งตรงจุดนี้เป็นผลให้มีแรงงานจำนวนหนึ่งมักตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์

ข้อค้นพบ : ปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่ภูมิลำเนา

แนวทางเรื่องคนหางานภายในประเทศ

จากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายที่ตกเป็นแรงงานทาส ถูกล่อลวงและบังคับให้ทำงานบนเรือประมงนั้น พบว่าหลายกรณีไม่ทราบ หรือ ไม่เคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่รัฐในจังหวัดภูมิลำเนาของตนเองเกี่ยวกับการเตือนภัย หรือ การให้ความรู้เรื่องการติดต่อกรมการจัดหางาน เมื่อต้องเดินทางเข้าไปหางานทำในกรุงเทพฯ หรือพื้นที่จังหวัดเศรษฐกิจ ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าว สอดคล้องกับการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดในหลายพื้นที่ พบว่า สำนักงานจัดหางานในจังหวัดทางภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ความสำคัญและมีโครงการเฉพาะในเรื่องของการให้ความรู้ในการเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศมากกว่า ส่วนเรื่องการย้ายถิ่นเพื่อทำงานในประเทศนั้น ยังไม่ปรากฏการทำงานที่เป็นรูปธรรมมากนัก จึงทำให้แรงงานที่เคลื่อนย้ายถิ่นในประเทศจำนวนมาก มีความเสี่ยงในการถูกล่อลวงจากขบวนการค้ามนุษย์

⁷¹ จังหวัดอุบลราชธานี, อุดรธานี, ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดที่มีแรงงานถูกล่อลวงมากที่สุด จากสถิติการรับแจ้งของมูลนิธิกระจกเงา จึงเลือกที่จะลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลในพื้นที่จังหวัดดังกล่าว

ทั้งนี้ แม้ว่ากรมการจัดหางาน จะมีโครงการเชิงรุกลงพื้นที่ในชุมชนต่างๆ ทุกจังหวัด ถึง 5 โครงการด้วยกัน แต่จากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายกว่า 30 กรณี ไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายรายไหนเคยรับทราบ หรือ ได้ผ่านการอบรมความรู้จากสำนักงานจัดหางานในพื้นที่ ดังนั้นแสดงว่า กลุ่มเป้าหมายแรงงานที่ตกเป็นผู้เสียหายไม่เข้าถึงการรับรู้ข้อมูลป้องกันตัว หรือแสดงให้เห็นว่า การให้ความรู้ของสำนักงานจัดหางานจังหวัด ไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนั่นเอง

การรับรู้ข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดภูมิลาเนา

จากการเข้าพบหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ในพื้นที่ภูมิลาเนาของผู้เสียหาย ประกอบด้วย สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด , สำนักงานจัดหางานจังหวัด, สำนักงานแรงงานจังหวัด, สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดและสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด พบว่า หลายหน่วยงานไม่มีข้อมูลและไม่เคยรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการล่อลวงและการบังคับใช้แรงงานภาคประมง เนื่องจากไม่มีผู้เสียหายมาแจ้งความร้องทุกข์ในพื้นที่ ดังนั้น กระบวนการหรือโครงการในการป้องกัน โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่จึงไม่มีประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องการป้องกันตัวเองจากการถูกล่อลวงในเรื่องแรงงานภาคประมง

ประกอบกับทัศนคติของหน่วยงานในพื้นที่ภูมิลาเนาของผู้เสียหาย มักมองว่า ปัญหาเรื่องการล่อลวงแรงงานประมง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนกลาง หรือพื้นที่อื่น พื้นที่ภูมิลาเนาของผู้เสียหายจึงเป็นเพียงพื้นที่ปลายทางของปัญหา รอเพียงการฟื้นฟูเยียวยาผู้เสียหายเมื่อเดินทางกลับภูมิลาเนา จึงทำให้ไม่มีมาตรการเชิงรุกในการทำงานป้องกันกับประชาชนในพื้นที่ภูมิลาเนา

- **พื้นที่เสี่ยงในการล่อลวงแรงงาน (กรุงเทพมหานคร-สมุทรสาคร-สงขลา)⁷²**

พื้นที่เสี่ยงในการล่อลวงแรงงานภาคประมง มักเกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนกลางที่มีประชาชนเดินทางเข้ามาหางานทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร และสงขลา โดยในแต่ละพื้นที่มีบริบทและสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน ดังนี้

กรุงเทพมหานคร

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายโดยตรงของมูลนิธิกระจกเงา พบว่าในพื้นที่กรุงเทพฯ มีแหล่งที่นายหน้าของขบวนการค้ามนุษย์ แอบแฝงเพื่อล่อลวงแรงงานอยู่ 5 พื้นที่ ได้แก่

- สนามหลวง
- สถานีขนส่งหมอชิต
- สถานีรถไฟหัวลำโพง
- วงเวียนใหญ่
- สวนรมณีนาถ

พื้นที่ดังกล่าวข้างต้นอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงานที่ทับซ้อนกัน จึงอาจทำให้การจัดการปัญหาในการล่อลวงแรงงานภาคประมงไม่มีเจ้าภาพที่แท้จริงในการดำเนินงาน ซึ่งมีปัญหาในหลายส่วน ดังนี้

การประชาสัมพันธ์สร้างความตระหนักรู้

ในพื้นที่กึ่งปิด เช่น สถานีขนส่งหมอชิต สถานีรถไฟหัวลำโพง และสวนรมณีนาถ ลักษณะเป็นสถานที่ราชการเปิดให้ประชาชนเข้าไปใช้บริการเป็นช่วงเวลา มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่โดยตรง ลักษณะพื้นที่แบบนี้สามารถควบคุมได้ง่ายกว่าพื้นที่สาธารณะที่เป็นพื้นที่เปิดตลอดเวลา ทว่าจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลของศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา พบว่าสถานที่กึ่งปิดเกือบทุกแห่งไม่มีมาตรการป้องกันการถูกล่อลวงจากขบวนการค้ามนุษย์ที่ตีพ้อ กล่าวคือ สถานที่ซึ่งขึ้นชื่อว่ามีมิชชันนารีแอบแฝง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานีขนส่งหมอชิต และสถานีรถไฟหัวลำโพง ยังไม่ปรากฏสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในการสร้างความตระหนักรู้ต่อประชาชนที่เข้ามาใช้บริการอย่างเพียงพอ บางสถานที่มีเพียงเสียงประชาสัมพันธ์ตามสาย และป้ายเตือนใน

⁷² พื้นที่ซึ่งได้รับแจ้งจากผู้เสียหายว่าถูกนายหน้าล่อลวงไปขายให้กับเรือประมง ข้อมูลจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติและมูลนิธิกระจกเงา

การระวังมิอาจชีพที่จะเข้ามาล่อลวงเอาทรัพย์สินเท่านั้น แต่เนื้อหาและรายละเอียดในการเตือนภัยมิได้ก้าวล่วงถึงเรื่องการก้ามนุญแต่อย่างใด

ส่วนในสถานที่สาธารณะแบบเปิดนั้น ไม่ปรากฏการประชาสัมพันธ์เตือนภัยใดๆ เลย อาจปรากฏเพียงมาตรการป้องปรามอาชญากรรมในลักษณะของตำรวจสายตรวจออกตระเวนพื้นที่เท่านั้น

การคุ้มครองคนหางาน

ถึงแม้ว่าในพื้นที่กึ่งปิด ทั้ง สถานีขนส่งหมอชิต และสถานีรถไฟหัวลำโพง จะมีหน่วยงานย่อยของกรมการจัดหางานคอยบริการอยู่ก็ตาม แต่ก็เป็นไปได้ในลักษณะไม่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ หน่วยงานของกรมการจัดหางาน ซึ่งมีภารกิจในการช่วยเหลือและคุ้มครองคนหางานนั้น มิได้ทำงานในเชิงรุกเข้าไปให้กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นประชาชนที่กำลังเดินทางเข้ามาหางาน แต่จะทำงานในลักษณะตั้งรับอยู่ที่หน่วยงานของตนเอง จึงทำให้ในหลายกรณีผู้เสียหาย มักถูกขบวนการนายหน้าก้ามนุญยัดดองไปตั้งแต่ขณะลงรถโดยสาร นอกจากนี้ลักษณะทางกายภาพของหน่วยงานกรมการจัดหางานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ต่างๆ นั้น พบว่า อยู่ในลักษณะ มีดทับไม่มีจุดสังเกตที่เด่นชัด และไม่ปรากฏสื่อในการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน จึงทำให้ประชาชนที่กำลังหางานไม่ทราบว่า มีหน่วยงานนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ หรือ ไม่รู้ว่าหน่วยงานดังกล่าวนี้มีบทบาทและภารกิจอย่างไร

ส่วนในพื้นที่สาธารณะแบบเปิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณสนามหลวง วงเวียนใหญ่ และสวนสาธารณะต่างๆ นั้น เป็นสถานที่ซึ่งมีคนกำลังหางานเป็นจำนวนมาก ใช้เป็นสถานที่อาศัยชั่วคราว พักผ่อน หรือใช้เป็นสถานที่ต่อรถในการเดินทาง แต่ในพื้นที่ดังกล่าวไม่ปรากฏสื่อประชาสัมพันธ์หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้ หรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่กำลังหางานแต่อย่างใด

จากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายหลายกรณี⁷³ ให้ข้อเท็จจริงตรงกันว่าไม่เคยหรือไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เรื่องการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ

⁷³ ผู้เสียหายที่ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการก้ามนุญ มูลนิธิกระจกเงา ได้รับแจ้งในระหว่างปี 2550-2551

สมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาครหรือมหาชัย เป็นพื้นที่เสี่ยงในการล่อลวงแรงงานอีกพื้นที่หนึ่ง⁷⁴ เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมจำนวนมาก ดังนั้นจึงมีการเคลื่อนย้ายตัวของแรงงานมาขังมหาชัยเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกันการล่อลวงแรงงานในภาคประมงนอกน่านน้ำก็ปรากฏข้อมูลว่ามีการล่อลวงในพื้นที่มหาชัย ในบริเวณดังต่อไปนี้⁷⁵

- บริเวณสวนสาธารณะและศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรสาคร
- ตลาดมหาชัย,ห้างสรรพสินค้าน้ำพุ
- สถานบันเทิงริมทางรถไฟ แถบคลองครุ วิลล่า และกิโด 1
- หน้าโรงพยาบาลมหาชัย,ตลาดกุ้งและท่ารถโดยสารสวนสน
- หน้าโรงพยาบาลสมุทรสาคร

การประชาสัมพันธ์สร้างความตระหนักรู้และการคุ้มครองคนหางาน

พื้นที่ทั้ง 5 แห่งในจังหวัดสมุทรสาครดังกล่าว มีมาตรการประชาสัมพันธ์และคุ้มครองคนหางานบางส่วน กล่าวคือสำนักงานจัดหางานจังหวัดสมุทรสาครได้มีการทำป้ายประชาสัมพันธ์ติดตั้งทั่วบริเวณสวนสาธารณะและหน้าศาลหลักเมือง⁷⁶ นอกจากนี้ยังมีหน่วยรถเคลื่อนที่ออกประกาศประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้ประชาชนได้รับทราบ ถือว่าเป็นการป้องกันและป้องปรามการเกิดเหตุได้ในระดับหนึ่ง แต่กระนั้นก็ตามยังมีผู้ที่ถูกล่อลวงเพื่อนำไปขายให้กับเรือประมงอยู่ เนื่องจากนายหน้าส่วนหนึ่ง เป็นนายหน้าที่แอบแฝงในคราบของวินรถจักรยานยนต์รับจ้างหรือประกอบอาชีพอื่น แต่เป็นนายหน้าค้าแรงงานด้วย จึงทำให้คนกลุ่มนี้ยังคงก่อเหตุล่อลวงแรงงานอยู่เสมอ

นอกจากนี้ข้อมูลรายงานของกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 7⁷⁷ ได้รายงานถึงขบวนการล่อลวงแรงงานประมงในพื้นที่สมุทรสาคร และบ้านพักที่มีการนำแรงงานมาพักไว้ก่อนที่จะมีการส่งต่อไปยังเรือประมงนอกน่านน้ำ โดยมีการดำเนินงานของขบวนการค้ามนุษย์อยู่ในพื้นที่สมุทรสาครหลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจจะมี ความเชื่อมโยงหรือเป็นเครือข่ายกัน

⁷⁴ ข้อมูลจากการวิเคราะห์ การถูกล่อลวงของผู้เสียหาย โดยศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์, รายงานวิจัย “กระบวนการเข้าสู่การค้ามนุษย์” โดยเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน กันยายน 2550

⁷⁵ อ้างแล้วในข้อ 74

⁷⁶ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จัดหางานจังหวัดสมุทรสาคร เมื่อเดือนกรกฎาคม 2551

⁷⁷ รายงานขบวนการล่อลวงแรงงานประมง กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 7 โดยกลุ่มงานสวัสดิภาพเด็ก เยาวชนและสตรี ภ.7

สงขลา

สงขลาเป็นพื้นที่ซึ่งมีท่าเรือประมงขนาดใหญ่ มีเรือประมงจากจังหวัดต่างๆ เป็นจำนวนมากที่มาเทียบท่าที่สงขลา จึงทำให้มีตลาดแรงงานประมงขนาดใหญ่ และเป็นพื้นที่ซึ่งมีการล่อลวงแรงงานประมง ในพื้นที่ดังต่อไปนี้⁷⁸

-สถานีรถไฟหาดใหญ่

-ร้านค้าคาราโอเกะริมสะพานปลา ถนนนครนอก ชาวตลอดชายฝั่งทะเลสาบสงขลา

ลักษณะและวิธีการในการล่อลวงแรงงานประมงในพื้นที่จังหวัดสงขลา มีความคล้ายกับสมุทรสาครบางประการ กล่าวคือ ด้วยความที่เป็นท่าเรือประมงขนาดใหญ่ มีความต้องการแรงงานประมงสูง จึงทำให้มีนายหน้าค้าแรงงานแอบแฝงอยู่ในพื้นที่จำนวนหนึ่ง สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ⁷⁹ ว่ามีขบวนการค้าแรงงานอยู่ในพื้นที่จังหวัดสงขลา นอกจากนี้ ยังปรากฏผู้เสียหายในบันทึกผู้เข้ารับบริการของศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา(บ้านสุขสันต์)⁸⁰ ว่ามีแรงงานถูกล่อลวงจากบริเวณสถานีรถไฟหาดใหญ่โดยมีนายหน้าเข้ามาตีสนิทและชักชวนให้ไปทำงาน สุดท้ายกลับถูกขายให้เป็นแรงงานบนเรือประมง

นอกจากนี้ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ท่าเรือประมงขนาดใหญ่ ยังมีสถานประกอบการประเภทร้านค้าคาราโอเกะซึ่งมีไม่น้อยกว่า 50 ร้าน⁸¹ ในพื้นที่ โดยสถานประกอบการบางแห่งมีวัตถุประสงค์ในการค้าแรงงาน⁸²

⁷⁸ ข้อมูลจากเอกสารผู้เข้ารับบริการ ณ ศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา และ ข้อมูลจากสถานีตำรวจน้ำสงขลา

⁷⁹ รายงานเรื่องขบวนการล่อลวงแรงงานประมง โดย กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี

⁸⁰ บันทึกผู้เข้ารับบริการศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา(บ้านสุขสันต์)ระหว่างปี พ.ศ.2550-2551

⁸¹ ข้อมูลจากฝ่ายสืบสวนสถานีตำรวจภูธรเมืองสงขลา

⁸² ข้อมูลจากอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน , สถานีตำรวจน้ำสงขลา และสถานีตำรวจภูธรเมืองสงขลา

การประชาสัมพันธ์สร้างความตระหนักรู้และการคุ้มครองคนหางาน

ในพื้นที่รอบบริเวณจังหวัดสงขลา ไม่ปรากฏเห็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ในการให้ความรู้คนหางาน ประกอบกับเจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดสงขลา⁸³ ให้ข้อมูลว่าไม่เคยได้รับร้องเรียนในเรื่องการล่อลวง แรงงานประมงในพื้นที่ จึงทำให้ไม่มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เรื่องการคุ้มครองคนหางาน

ส่วนเรื่องภาวะการขาดแคลนแรงงานในพื้นที่นั้นในส่วนของอุตสาหกรรมภาคประมงแจ้งความต้องการมายังสำนักงานจัดหางานจังหวัดไม่ถึง 100 อัตรา ดังนั้น ข้อมูลของหน่วยงานรัฐจึงมีอาจประเมินได้ว่ามีภาวะการขาดแคลนแรงงานภาคประมงในพื้นที่

⁸³ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดสงขลาเมื่อประมาณเดือนกรกฎาคม 2551

แนวทางการปฏิบัติของผู้บังคับใช้กฎหมายในการช่วยเหลือผู้เสียหายและแรงงานที่ถูกละเมิด

จากสถิติการช่วยเหลือผู้เสียหายและแรงงานที่ถูกละเมิดสิทธิของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้อง⁸⁴ ปรากฏว่ามีแรงงานที่ต้องการความช่วยเหลือในหลากหลายกรณีด้วยกัน เช่น

- ถูกล่อลวงให้มาทำงานโดยไม่สมัครใจ
- ถูกกดขี่เรื่องค่าจ้างและสวัสดิการ
- ถูกทำร้ายร่างกายจากผู้ควบคุมเรือ(ได้กึ่ง) หรือเพื่อนร่วมงาน
- ถูกจับนอกน่านน้ำ และไม่ได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าของเรือ
- บาดเจ็บ, เจ็บป่วย

การให้ความช่วยเหลือแรงงานที่ได้รับความเดือดร้อนมักเริ่มต้นกระบวนการมาจากช่วยเหลือขององค์กรพัฒนาเอกชนในการรับข้อมูลและช่วยเหลือผู้เสียหายเบื้องต้น จากนั้นจึงส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง แต่กระนั้นก็ตามหลายกรณีเกิดปัญหาในการประสานข้อมูลและการช่วยเหลือผู้เสียหาย

กระบวนการช่วยเหลือเยียวยาเบื้องต้น

การช่วยเหลือผู้เสียหายเบื้องต้น ส่วนใหญ่แล้วผู้เสียหายยังมิได้เข้าไปร้องทุกข์ขอความช่วยเหลือด้วยตนเอง แต่อาจจะเกิดมาจากการลงพื้นที่ทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน แล้วพบข้อเท็จจริงของผู้เสียหาย หรือผู้เสียหายเห็นว่ามิช่องทางในการขอความช่วยเหลือจึงได้มาแจ้งกับองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ นอกจากนี้แล้วการทำงานแบบเข้าถึงพื้นที่จึงทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนมีข้อมูลผู้เสียหายมากกว่าหน่วยงานภาครัฐ

⁸⁴ ข้อมูลการรับแจ้งและให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายของ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ปัตตานี สมุทรสาคร และองค์กรพัฒนาเอกชนประกอบด้วยเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN), ศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา(บ้านสุขสันต์)และศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา

ทัศนคติของผู้เสียหายส่วนใหญ่มักมองว่าการรอดพ้นจากขบวนการค้ามนุษย์ออกมาแล้วนั้น ถือเป็น การหมดทุกข์หมดโศก ตามความเชื่อแล้วถือว่าพาดเคราะห์ และไม่ประสงค์จะดำเนินการเอาผิดหรือเอาเรื่องกับใคร นอกจากนี้ผู้เสียหายยังมองว่าการเข้าหาเจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ และอาจเกิดอันตรายกับตนเอง เนื่องจากไม่ไว้วางใจว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะมีส่วนรู้เห็นกับผู้กระทำความผิดหรือไม่⁸⁵

การเข้าถึงความช่วยเหลือเบื้องต้น

ผู้เสียหายจะสามารถเข้าถึงการช่วยเหลือเบื้องต้นจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ดังนี้

- องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ (เจ้าหน้าที่มูลนิธิและอาสาสมัคร)
- องค์กรพัฒนาเอกชนในส่วนกลาง (ศูนย์รับแจ้งและประสานงานเหตุต่างๆ)
- เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ (ตำรวจน้ำ-ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง-ตำรวจพื้นที่)
- พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
- เจ้าหน้าที่ตำรวจจากหน่วยงานส่วนกลาง (หน่วยงานของกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง)

ข้อเท็จจริงจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายหลายกรณี⁸⁶ ทำให้ทราบว่าเมื่อแรงงานได้รับความเดือดร้อนหรือถูกละเมิดสิทธิ พวกเขาไม่ทราบว่าจะไปขอความช่วยเหลือได้จากหน่วยงานใดของทางราชการ โดยหน่วยงานเดียวที่อาจจะรู้จัก คือ สถานีตำรวจในพื้นที่ ซึ่งผู้เสียหายเองก็กังวลเรื่องความปลอดภัยและอันตรายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหากว่าได้กล่าวหาผู้ควบคุมเรือหรือเจ้าของเรือว่าทำการละเมิดหรือค้ามนุษย์ตนเอง ดังนั้นผู้เสียหายส่วนใหญ่จึงไม่กล้าไปแจ้งความที่สถานีตำรวจ

องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ จึงเป็นปราการด่านแรกในการเข้าถึงข้อมูลของผู้เสียหาย ทั้งจากการทำงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ และอาสาสมัครที่คอยให้ความรู้แก่แรงงานด้วยกันเอง ด้วยการเข้าถึงพื้นที่และทำงานในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนทำที่ที่เป็นมิตร มากกว่าวัฒนธรรมและการวางตัวของระบบราชการ จึงอาจจะเป็นผลให้ได้รับความไว้วางใจจากผู้เสียหายในการเปิดเผยข้อเท็จจริง

ทั้งนี้ องค์กรพัฒนาเอกชนหรืออาสาสมัคร จะเป็นผู้ให้ข้อมูลด้านการช่วยเหลือเบื้องต้น และหากต้องมีการขบวนการต่อเนื่อง อาทิ การดำเนินคดี หรือ การฟื้นฟูเยียวยา ก็จะนำเข้าสู่วิทยาศาสตร์ หรือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ

⁸⁵ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายที่ถูกปล่อยลงเรือประมงที่จังหวัดสงขลา เมื่อเดือนมีนาคมพ.ศ.2551

⁸⁶ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายที่ได้รับแจ้งโดยตรงของศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา และศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา ระหว่างปี พ.ศ. 2550-2551

กระนั้นก็ตามในกระบวนการช่วยเหลือผู้เสียหายเบื้องต้น พบว่า หลายกรณีไม่ได้รับความช่วยเหลือตามกระบวนการที่ควรจะเป็น ซึ่งทำให้ไม่ปรากฏข้อมูลด้านการค้ำนุญย์ในพื้นที่ ทั้งที่มีผู้เสียหายจากการถูกค้ำนุญย์ในพื้นที่เข้ามาขอความช่วยเหลือเสมอ

จากรายงานการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ำนุญย์ประเภทแรงงานภาคประมงในตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2550 ถึงปัจจุบัน ของพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสาคร ไม่ปรากฏข้อมูลกรณีแรงงานที่เป็นคนไทยถูกค้ำนุญย์เลยแม้แต่กรณีเดียว ทั้งที่ในพื้นที่เป็นแหล่งที่มีกระบวนการล่อลวงแรงงานภาคประมงในทุกกระบวนการ โดยเป็นทั้งพื้นที่ต้นทาง พื้นที่ทางผ่าน และพื้นที่ปลายทาง และรายงานการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ำนุญย์ประเภทแรงงานภาคประมงในตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2550-2551 ถึงปัจจุบัน ของพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา มีผู้เสียหายที่ได้รับความช่วยเหลือเพียง 8 กรณีเท่านั้น⁸⁷

โดยที่ข้อมูลของศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา(บ้านสุขสันต์) ซึ่งเป็นศูนย์พักพิงของแรงงานที่ถูกละเมิดสิทธิ เจ็บป่วย และถูกค้ำนุญย์ ในจังหวัดสงขลา มีสถิติรับแจ้งเหตุต่อปีมากกว่า 50 กรณีขึ้นไป⁸⁸ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้เสียหายจำนวนมาก หรือเกือบ 6 เท่าของผู้เสียหายที่เข้าสู่ระบบ⁸⁹ ไม่เข้าสู่การรับรู้และการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐ

การคัดตอนผู้เสียหายโดยกระบวนการของรัฐ

จากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายและสังเกตกระบวนการในการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐและเอกชนในพื้นที่จังหวัดสงขลา⁹⁰ เกี่ยวกับการช่วยเหลือแรงงานภาคประมง พบว่า ผู้เสียหายหลายกรณีถูกคัดตอนการช่วยเหลือโดยกระบวนการของหน่วยงานภาครัฐเอง กล่าวคือ เมื่อผู้เสียหายได้ไปร้องขอความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ องค์กรเหล่านั้นจะประสานไปหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด ในการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย แต่ปรากฏว่าผู้เสียหายเหล่านั้นมิได้ถูกคัดแยกความเป็นผู้เสียหายจากกระบวนการค้ำนุญย์แต่อย่างใด เนื่องจากผู้เสียหายเหล่านั้นถูก

⁸⁷ รายงานผลการช่วยเหลือแรงงานประมงที่ถูกค้ำนุญย์และละเมิดสิทธิที่มาขอความช่วยเหลือจากพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสาครและสงขลา โดยตรงระหว่างปีพ.ศ.2550-2551 สถิติ ณ เดือนตุลาคม 2551

⁸⁸ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายสุชาติ จันทรลัดกคณา ผู้จัดการศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา เมื่อกันยายน 2551

⁸⁹ หมายถึง ระบบการช่วยเหลือ ทั้งจากองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ ระบบของหน่วยงานภาครัฐ

⁹⁰ ข้อมูลในการลงพื้นที่จังหวัดสงขลา พ.ศ. 2551

จำแนกเป็นบุคคลผู้ได้รับความเดือดร้อน และได้รับเพียงค่ารถประจำทางในการกลับภูมิลำเนาเท่านั้น⁹¹ ทำให้ไม่ได้รับบริการช่วยเหลือในลักษณะของผู้เสียหายจากกระบวนการค้ามนุษย์ และไม่ปรากฏข้อมูลการค้ามนุษย์ในพื้นที่

ปัญหาเรื่องงบประมาณและสถานที่ในการดูแลผู้เสียหาย

นอกจากนี้แล้วกระบวนการของรัฐในการดูแลผู้เสียหายเบื้องต้นก็ยังนับว่าเป็นปัญหาพอสมควร เนื่องจากสถานที่ในการดูแลผู้เสียหายไม่สามารถรองรับผู้เสียหายที่เป็นเพศชายได้ เนื่องจากบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ซึ่งเป็นหน่วยงานที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจะส่งต่อผู้เสียหายไปให้ดูแลนั้น ไม่มีบุคลากรเพียงพอในการดูแลผู้เสียหายเพศชาย เนื่องจากเจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัวส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง และยังมีผู้เสียหายเพศหญิงในกรณีอื่นๆ อาศัยอยู่ด้วย จึงไม่สามารถรับตัวผู้เสียหายจากแรงงานประมงเข้าไปดูแลได้ ดังนั้น จึงฝากผู้เสียหายไว้กับบ้านพักชั่วคราวขององค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่⁹² แต่ยังมีปัญหาตามคือ บ้านพักขององค์กรพัฒนาเอกชน มิได้รับการรับรองโดยกฎหมาย ดังนั้นจึงไม่มีอำนาจในการควบคุมตัว และไม่มีอำนาจในการให้ที่พักพิงแก่ผู้เสียหายที่มีได้มีสัญชาติไทยซึ่งเข้ามาเมืองมาโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องงบประมาณที่หน่วยงานภาครัฐโอนผู้เสียหายมาให้ดูแล แต่มิได้ดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น ดังนั้นองค์กรพัฒนาเอกชนที่รับช่วงในการดูแลแรงงานเหล่านี้จึงต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง ทำให้เกิดภาวะการขาดแคลนงบประมาณและต้องจำกัดการช่วยเหลือไปโดยปริยายเนื่องจากไม่มีงบประมาณในการซื้ออาหารและไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการดูแล ตลอดจนการทำกิจกรรม เพื่อเป็นการให้ผู้เสียหายผ่อนคลาย

ส่วนกระบวนการด้านสุขภาพของผู้เสียหายนั้น ได้รับความอนุเคราะห์จากโรงพยาบาลสมุทรสาคร และโรงพยาบาลจังหวัดสงขลาในการช่วยเหลือผู้เสียหายไม่ว่าจะได้รับการนำส่งโดยหน่วยงานใดก็ตาม แต่ปัญหาที่ตามมาคือ โรงพยาบาลไม่สามารถเรียกเก็บเงินค่ารักษาจากใครได้ และต้องตกเป็นภาระของโรงพยาบาลในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายดังกล่าว

⁹¹ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาคสนามของศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลาในปี พ.ศ. 2551

⁹² ได้แก่ สำนักเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน และ ศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา (บ้านสุขสันต์)

กระบวนการยุติธรรมกับผู้เสียหาย

กระบวนการยุติธรรมกับผู้เสียหายนับว่าเป็นหัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งของการดำเนินการช่วยเหลือผู้เสียหาย เพราะเป็นการสนับสนุนให้ผู้เสียหายได้ดำเนินการร้องทุกข์กล่าวโทษกับผู้กระทำความผิด และเป็นการนำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้ปรากฏต่อสังคม

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ” หมายความว่า การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีการผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การเอาคนลงเป็นทาส การนำคนมาขอตาน การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การบังคับตัดอวัยวะเพื่อการค้าหรือการอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคล ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

“การ บังคับใช้แรงงานหรือบริการ” หมายความว่า การข่มขืนใจให้ทำงานหรือให้บริการโดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของบุคคลนั้นเองหรือของผู้อื่น โดยขู่แจ้งด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยทำให้บุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้

มาตรา 6 ผู้ใดเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ชาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว น้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหา ประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล หรือ

(๒) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ชาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขังจัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็กผู้นั้นกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

ประมวลกฎหมายอาญา หมวดความผิดต่อเสรีภาพ

มาตรา 309 ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลัง ประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้นหรือจำยอมต่อ สิ่งนั้น ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ

ถ้าความผิดตามวรรคแรกได้กระทำโดยมีอาวุธ หรือโดยร่วมกระทำ ความผิดด้วยกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป หรือได้กระทำเพื่อให้ผู้ถูกข่มขืนใจทำ ถอน ทำให้เสียหาย หรือทำลายเอกสารสิทธิอย่างใด ผู้กระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้ากระทำโดยอ้างอำนาจอัยย์หรือช่องโงระ ไม่ว่าอัยย์หรือช่องโงระนั้น จะมีอยู่หรือไม่ ผู้กระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี และปรับ ตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

มาตรา 310 ผู้ใดหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น หรือกระทำด้วย ประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพใน ร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 312 ผู้ใดเพื่อจะเอาคนลงเป็นทาส หรือให้มีฐานะคล้าย ทาส นำเข้าในหรือส่งออกไปนอกร าชอาณาจักร พามาจากที่ใด ชื่อ ชาย จำหน่าย รับหรือหน่วงเหนี่ยวซึ่งบุคคลหนึ่งบุคคลใด ต้องระวางโทษ จำคุก ไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

มาตรา 312 ตรี ผู้ใดโดยทุจริตรับไว้ จำหน่าย เป็นธุระจัดหา ล่อไป หรือพาไปซึ่งบุคคลอายุเกินสิบห้าปีแต่ยัง ไม่เกินสิบแปดปี แม้ผู้นั้นจะ ยินยอมก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกเป็นการกระทำแก่เด็กอายุยัง ไม่เกินสิบห้าปีผู้กระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกิน หนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กฎหมายทั้งสองฉบับเป็นกฎหมายที่พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่มักจะใช้เป็นเครื่องมือในการตั้งข้อกล่าวหากับผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ซึ่งเพิ่งประกาศบังคับใช้เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2551 ที่ผ่านมา เป็นกฎหมายใหม่ที่ระบุความผิดเป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการล่อลวงแรงงาน และการบังคับใช้แรงงาน โดยมีขอบด้วยกฎหมายให้ถือว่าเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ กระนั้นก็ตามถึงแม้ว่าจะมีเครื่องมือในทางกฎหมายที่จะคุ้มครองผู้เสียหาย แต่ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติอยู่พอสมควร

ปัญหาในชั้นพนักงานสอบสวน

การนำผู้เสียหายเข้าสู่การแจ้งความร้องทุกข์ในชั้นพนักงานสอบสวน มักไม่ค่อยปรากฏการแจ้งความโดยผู้เสียหายโดยลำพัง แต่จะอาศัยกลไกการนำผู้เสียหายเข้าร้องทุกข์ โดยองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ หน่วยงานของรัฐ เช่น พัฒนาศักดิ์และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น เนื่องจากตั้งที่กล่าวไปแล้วว่าผู้เสียหายหลายกรณีไม่ประสงค์จะดำเนินการทางกฎหมายตั้งแต่แรก ดังนั้น การให้ความรู้และการสนับสนุนให้ผู้เสียหายเข้าถึงกระบวนการทางกฎหมายจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญประการแรก เป็นเรื่องความรู้ของพนักงานสอบสวนในการตั้งข้อกล่าวหาข้อแก่ผู้กระทำความผิด เนื่องด้วยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เป็นกฎหมายใหม่ที่เพิ่งบังคับใช้ ดังนั้น พนักงานสอบสวนจำนวนมากจึงไม่มีความรู้เรื่องกฎหมายดังกล่าว ประกอบกับหากผู้เสียหายเป็นเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ด้วยแล้ว กระบวนการสอบสวนจะต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยจะต้องเชิญทนายความหรือทนายอาสาเข้าช่วย ซึ่งพนักงานสอบสวนหลายคน³³ต่างมีความเห็นว่าเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างยุ่งยาก ทั้งจะต้องมีสถานที่ที่เหมาะสมและมีอุปกรณ์ที่สามารถทำการบันทึกการสอบปากคำได้ ดังนั้น หลายกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กจะถูกคัดตอนในกระบวนการชั้นพนักงานสอบสวน โดยการไม่รับแจ้งความ หรือ หากเป็นแรงงานข้ามชาติก็จะถูกผลักดันส่งกลับประเทศต้นทางในฐานะบุคคลเข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

³³ สัมภาษณ์พนักงานสอบสวน กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี เมื่อพ.ศ.2550 กรณีปัญหาและอุปสรรคในการสอบปากคำผู้เสียหายที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประการต่อมาเป็นการตัดตอนการพิจารณาในชั้นพนักงานสอบสวนทางอ้อม กล่าวคือ เมื่อหน่วยงานต่างๆ พาผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์ในเบื้องต้นแล้วนั้น พนักงานสอบสวนมักจะยังไม่ลงรับเป็นเลขคดีตามระเบียบ แต่มักจะสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นก่อน แล้วค่อยทำการนัดผู้เสียหายมาสอบปากคำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกครั้งในภายหลัง ซึ่งการปฏิบัติในลักษณะนี้ประวิงเวลาประมาณ 1-4 สัปดาห์ เป็นผลให้ผู้เสียหายหลายกรณี⁹⁴ ซึ่งได้รับการพักฟื้นพู่อยู่ในบ้านพักชั่วคราวในพื้นที่เกิดเหตุ มักจะเปลี่ยนใจไม่ประสงค์จะดำเนินคดี และขอกลับภูมิลำเนาโดยไม่เอาเรื่องเอาราวกับใคร ประกอบกับข้าราชการตำรวจมักมีการโยกย้ายตำแหน่งเสมอทำให้ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการ และบางคดีต้องถูกทิ้งไปโดยไม่สามารถติดต่อพนักงานสอบสวนคนเดิมได้

ปัญหาความซับซ้อนของรูปคดีและการมีผู้กระทำความผิดหลายคน

ปัญหาที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งในการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้น ก็คือปัญหาความซับซ้อนของรูปคดีและการมีผู้กระทำความผิดหลายคนและหลายพื้นที่ กล่าวคือ ปัญหาเรื่องการคำนวณโทษโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคแรงงานประมงนั้น มีขั้นตอนและกระบวนการล่องลอยและนำพาจากหลายพื้นที่และมีหน้านายหลายชั้น⁹⁵ ทำให้มีผู้กระทำความผิด ผู้ร่วมกระทำความผิด ผู้สมรู้ร่วมคิดในการกระทำความผิด และตัวการในการกระทำความผิด แต่ในแนวทางการสอบสวนของพนักงานสอบสวนจำนวนมาก มักตัดผู้ต้องสงสัยหรือผู้ร่วมขบวนการที่เกี่ยวข้องออกไปเกือบทั้งหมด โดยเลือกที่จะดำเนินคดีกับผู้ควบคุมเรือ(ได้กั้ง)เพียงคนเดียว ทั่วๆ ที่หลายกรณีผู้เสียหายให้การว่ามีการล่องลอยผู้เสียหายจากพื้นที่ในกรุงเทพฯ จากนั้นถูกนำไปกักขัง ก่อนถูกนายหน้าส่งต่อให้ทำงานบนเรือประมง

ตัวอย่างเช่น ในกรณีของผู้เสียหาย 3 ราย⁹⁶ ที่ถูกล่องลอยจากสวนรมณีนาถ กรุงเทพมหานคร และถูกนำไปกักขังไว้ที่บ้านพักแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร ก่อนที่จะถูกนำตัวไปขายให้กับเรือประมงที่จังหวัดสงขลา ปรากฏว่าก่อนการนำผู้เสียหายเข้าสู่กระบวนการในชั้นพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการค้ามนุษย์ มูลนิธิกระจกเงา ได้นำรูปบุคคลต้องสงสัยซึ่งเป็นมิจลาซีค้ามนุษย์ที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 7 ขึ้นบัญชีไว้ ให้ผู้เสียหายทั้ง 4 รายดู ปรากฏว่าผู้เสียหายทั้งหมด ต่างยืนยันถึงบุคคลในภาพถ่ายว่าเป็นผู้ล่องลอยพวกเขา มาจากสวนสาธารณะ(นายหน้าที1) และยังได้ชี้รูปบุคคลที่กักขังพวกเขาไว้ที่บ้านพักในจังหวัดสมุทรสาคร(นาย

⁹⁴ กรณีศึกษาผู้เสียหายที่รับบริการที่ศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา และ สถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด ในปี พ.ศ.2551

⁹⁵ นายหน้าหลายชั้น หมายถึง นายหน้าที่มีการส่งต่อผู้เสียหายหลายทอด ทั้งนายหน้าในพื้นที่ต้นทาง พื้นที่ทางผ่าน และพื้นที่ปลายทาง

⁹⁶ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายที่ได้รับการช่วยเหลือจากสถานีตำรวจน้ำสงขลา เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2551

หน้าที่ 2) ซึ่งจากเหตุการณ์ที่ปรากฏในคำให้การของผู้เสียหาย นายหน้าที่ 1 และ 2 ย่อมต้องถูกดำเนินคดีในฐาน ค้ำมนุษย์ด้วย แต่พนักงานสอบสวนกลับตัดผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดรายอื่นออกทั้งหมด โดยตั้งข้อหากับผู้ควบคุมเรือเพียงคนเดียว

ด้วยองค์ประกอบในการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ มีผู้ร่วมกระทำความผิดหลายคน และเหตุแห่งการกระทำความผิดเกิดขึ้นหลายพื้นที่ เป็นผลให้พนักงานสอบสวนตัดตอนกระบวนการเหลือเพียงการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตัวเองเท่านั้น

การปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในลักษณะนี้ ทำให้วงจรการค้ำมนุษย์ในเรื่องล่องวางแรงงานภาคประมง ไม่ถูกทำลายทั้งหมด และทำให้นายหน้าค้ำมนุษย์ที่ยังหาแรงงานในพื้นที่สถานีขนส่งและสวนสาธารณะต่างๆ นั้น ไม่ถูกลงโทษตามกฎหมายไปด้วย

กระนั้นก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานกลางของตำรวจที่ครอบคลุมพื้นที่ในการปฏิบัติงาน เช่น กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี ในการมีอำนาจสืบสวนสอบสวนทั่วประเทศ แต่ในทางปฏิบัติแล้วการปฏิบัติงานยังอยู่รวมศูนย์ที่กรุงเทพมหานคร และมีความล่าช้าในการลงพื้นที่สืบสวนสอบสวน เนื่องจากต้องรอการอนุมัติการลงพื้นที่และงบประมาณ

ปัญหาการพิจารณาในชั้นศาล

ปัญหาในขั้นตอนการพิจารณาในชั้นศาลที่ล่าช้า ก็นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน เนื่องด้วยความที่ผู้เสียหายส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้มีภูมิลำเนาในพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยก็ตาม แต่ด้วยเหตุที่ต้องเคลื่อนย้ายแรงงานไปประกอบอาชีพในพื้นที่ต่างๆ ทำให้ไม่สามารถติดตามผู้เสียหายมาเป็นพยานในชั้นศาลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการพิจารณาผ่านไปแรมปี ย่อมทำให้ผู้เสียหายไม่มีแรงจูงใจในการดำเนินคดีอีกต่อไป นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เสียหายหลายกรณีที่ยอมความนอกรอบกับผู้กระทำความผิด โดยผู้ควบคุมเรืออาจจะมอบเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เสียหายเพื่อให้เรื่องจบ⁹⁷ ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถติดตามตัวผู้เสียหายไปชั้นศาลได้

⁹⁷ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายกรณีหนึ่งที่ถูกล่องวางไปขายให้กับเรือประมงที่จังหวัดสงขลา เมื่อเดือนพฤษภาคม 2551 โดยผู้เสียหายถูกบังคับใช้ให้ทำงานบนเรือกว่า 2 ปี โดยค่าตอบแทนเพียง 20,000 บาทเท่านั้น (เฉลี่ยแล้วได้ค่าตอบแทนเพียงเดือนละ 834 บาทเท่านั้น)

กระบวนการฟื้นฟูเยียวยาผู้เสียหาย

กระบวนการฟื้นฟูเยียวยาผู้เสียหาย นับว่าเป็นกระบวนการสำคัญในการทำงานเชิงป้องกันมิให้ผู้เสียหายต้องตกเป็นผู้เสียหายซ้ำสอง และเป็นการพัฒนาผู้เสียหายให้มีความรู้ความสามารถและมีโอกาสในการประกอบอาชีพมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องประสานงานความร่วมมือจากหน่วยงานหลายฝ่าย ทั้งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น

กระบวนการส่งต่อข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงจังหวัด สำนักงานแรงงานจังหวัด สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด และสถานีตำรวจใน พบว่าขาดการประสานข้อมูลกันในหลายระดับ กล่าวคือ

- การประสานงานข้อมูลระหว่างพื้นที่ปลายทาง และพื้นที่ภูมิลำเนา
- การประสานงานข้อมูลระหว่างพื้นที่ปลายทาง พื้นที่ภูมิลำเนา และส่วนกลาง
- การประสานงานระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ต่างๆ

การประสานงานในพื้นที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะทำให้ข้อมูลของผู้เสียหายถูกส่งต่อไปยังหน่วยงานที่จะสามารถให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง ทั้งกระบวนการเยียวยา กระบวนการยุติธรรม และกระบวนการป้องกันการเกิดเหตุซ้ำกับผู้เสียหายและประชาชนคนอื่นๆ แต่ในทางปฏิบัติแล้วขาดการส่งต่อและประสานงานข้อมูลแม้กระทั่งหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงเดียวกัน ทำให้ข้อมูลของผู้เสียหายที่ปรากฏต่อหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในพื้นที่ทำเรื่องประมง ไม่ปรากฏต่อหน่วยงานในพื้นที่ภูมิลำเนาของผู้เสียหายในการทำกระบวนการฟื้นฟูเยียวยาในฐานะของผู้เสียหายจากกระบวนการค้ามนุษย์ หรือไม่ปรากฏข้อมูลยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ในหลายพื้นที่ขาดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กับกระทรวงแรงงาน ในการทำงานร่วมกันในฐานะการคุ้มครองแรงงาน และในฐานะผู้เสียหายจากกระบวนการค้ามนุษย์

การเก็บรวบรวมและส่งต่อข้อมูลจะทำให้ทราบสถิติและสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อการทำงานในการช่วยเหลือผู้เสียหาย และทำงานเชิงป้องกันได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

ระบบและความพร้อมในการดูแลผู้เสียหายในพื้นที่ภูมิลำเนา

ระบบและความพร้อมในการดูแลผู้เสียหายในพื้นที่ภูมิลำเนา มีหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงแรงงาน โดยหน่วยงานที่จำเป็นต้องเข้ามาดูแลผู้เสียหายในเบื้องต้น อาจจะเป็นสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด⁹⁸ แต่กระนั้นก็ยังพบว่าบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ก็ถือว่าเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทในการดูแลผู้เสียหายยังภูมิลำเนาเช่นเดียวกัน ทำให้ในหลายกรณีขาดความเป็นเอกภาพในการเป็นเจ้าภาพดูแลผู้เสียหาย การดูแลผู้เสียหายในภูมิลำเนาจึงขาดความสม่ำเสมอ และผู้เสียหายมักถูกทอดทิ้งในการติดตามผลการฟื้นฟู

นอกจากนี้ยังพบว่าเจ้าหน้าที่ที่ลงพื้นที่ในการติดตามผู้เสียหายยังขาดทักษะในการสัมภาษณ์และการสืบค้นข้อเท็จจริงทำให้การลงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่เป็นในลักษณะเก็บเพียงประวัติส่วนตัวและประวัติครอบครัวของผู้เสียหายเท่านั้น มิได้ลงลึกถึงรายละเอียดทั้งหมด อันอาจจะเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในการเรียกร้องสิทธิต่างๆ เพิ่มเติม เช่น การแจ้งความร้องทุกข์กับผู้กระทำความผิด หรือการเรียกร้องสิทธิประโยชน์จากนายจ้างหรือเจ้าของเรือ

ส่วนกระบวนการในการฟื้นฟูผู้เสียหาย พบว่า สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หลายแห่ง ดำเนินการเพียงสิทธิในการช่วยเหลือผู้ยากไร้หรือคนไร้ที่พึ่งเท่านั้น โดยจะมอบเครื่องอุปโภคบริโภคและเงินสงเคราะห์ครอบครัวเบื้องต้นให้กับผู้เสียหายเพียง 2,000 บาทเท่านั้น จากนั้นก็จะไม่ปรากฏการช่วยเหลือในด้านอื่นๆ อีก ถึงแม้ว่ากระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จะมีกองทุนช่วยเหลือผู้เสียหายจากกระบวนการค้ามนุษย์ก็ตาม แต่เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดหลายแห่งไม่ทราบหลักเกณฑ์ในการขอรับทุนจากกองทุนนี้ให้ผู้เสียหาย ซึ่งเท่ากับว่ามีงบประมาณในการดูแลฟื้นฟูผู้เสียหายแต่ไม่ทราบวิธีในการขออนุมัตินำเงินไปใช้⁹⁹

นอกจากนี้ยังพบว่าการประสานงานระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ภูมิลำเนาของผู้เสียหาย มิได้มีระบบในการดึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมช่วยเหลือผู้เสียหายอย่างพร้อมเพรียง กล่าวคือ มักจะเข้าทำงานกับ

⁹⁸ ในฐานะของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์จังหวัด

⁹⁹ กองทุนช่วยเหลือผู้เสียหายจากกระบวนการค้ามนุษย์ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เปิดให้มีการของบประมาณในการทำโครงการด้านป้องกันค้ามนุษย์ หรือช่วยเหลือผู้เสียหายจากกระบวนการค้ามนุษย์ โดยการช่วยเหลือผู้เสียหายจากกระบวนการค้ามนุษย์ ให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นหน่วยงานในการทำโครงการเสนอต่อกองทุนว่าจะนำเงินไปช่วยเหลือผู้เสียหายในด้านใดบ้าง ทั้งนี้หลังจากที่พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 บังคับใช้ กองทุนดังกล่าวนี้ ได้ระงับการพิจารณาโครงการชั่วคราวเพื่อโอนงานของกองทุนให้เป็นไปตามกองทุนป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติ

มูลนิธิกระจกเงา
The Mirror Foundation

WWW.MIRROR.ORG.TH

มูลนิธิกระจกเงา The Mirror Foundation

41 อาคารเสถียรวิทยุ ถนน 9 ท้อง 907 ถนนศรีอยุธยา 12 แขวงพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 02-642-7991-2 โทรสาร 02-642-7991 ต่อ 18

ผู้เสียหายเพียงหน่วยงานเดียว โดยไม่มีการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมช่วยเหลือด้วย ซึ่งจะเป็นผลในระยะยาวว่าหน่วยงานเช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัด ไม่ทราบสถานการณ์การค้ามนุษย์ในพื้นที่ เนื่องจากไม่ปรากฏข้อมูลของผู้เสียหายในพื้นที่เลย ทั้งที่หน่วยงานอื่นในพื้นที่อาจจะมีข้อมูลของผู้เสียหายอยู่ก็ตาม

บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากการศึกษาข้อเท็จจริงปัญหาการบังคับใช้แรงงานในภาคประมงนอกน่านน้ำกรณีศึกษาแรงงานเด็กและแรงงานไทยในพื้นที่จังหวัด สมุทรปราการ สมุทรสาคร สงขลา และปัตตานี ปรากฏมิติของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในหลากหลายแง่มุม ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะได้ตระหนักถึงและหามาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนบังคับใช้กฎหมายกับขบวนการค้ามนุษย์อย่างเด็ดขาด เพื่อทำลายวงจรค้ามนุษย์ที่ยังคงมุ่งแต่จะแสวงหาผลประโยชน์จากประชาชนในสังคม

โดยสภาพปัญหาที่ค้นพบสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. ความปลอดภัยในการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในประเทศ

การเคลื่อนย้ายแรงงานของประชาชนภายในประเทศ ยังขาดความปลอดภัยและประชาชนไม่สามารถเข้าถึงบริการของหน่วยงานรัฐในการจัดหางานได้ นอกจากนี้ยังพบว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานของประชาชนในสวนภูมิภาคมายังส่วนกลาง มักพบนายหน้าที่เข้ามาเสนองานในพื้นที่สาธารณะสำคัญ เช่น สวนสาธารณะ และสถานี่ชนส่งต่างๆ โดยนายหน้าเหล่านี้มีพฤติกรรมต่อเนื่องมานับทศวรรษมีการเชื่อมโยงเครือข่ายนายหน้าในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งวิธีการของนายหน้าเหล่านี้ก็ได้เปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิมเลย

หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมในการคุ้มครองคนหางานและการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในประเทศ ส่วนการสร้างความรู้ตระหนักรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ภูมิถิ่นและพื้นที่เสี่ยง ก็ยังไม่ปรากฏรูปธรรมเท่าที่ควร

2. ระบบการออกเอกสารคนประจำเรือ และการตรวจสอบเรือประมง

ปัญหาเรื่องการแสดงสถานะบุคคลของลูกเรือประมง นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ลูกเรือประมงจะต้องทำเอกสารคนประจำเรือ (SEAMAN BOOK) เพื่อแสดงสถานะก่อนการลงเรือประมงนอกน่านน้ำทุกครั้งก็

ตาม แต่สถานะและจำนวนที่แท้จริงของแรงงานประมงนอกลำน้ำ ยังไม่อยู่ภายในระบบการจดทะเบียนดังกล่าวทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีการปลอมแปลงเอกสารคนประจำเรือ โดยเฉพาะผู้เสียหายที่ถูกล่อลวงมา มักถูกสวมรูปในเอกสารปลอม ทำให้ลูกเรือประมงมิได้ผ่านกระบวนการในการสอบข้อเท็จจริงจากเจ้าพนักงานขนส่งทางน้ำว่าสมัครใจทำงานและทราบถึงสภาพการทำงานหรือไม่

นอกจากนี้กระบวนการแจ้งและตรวจตราเรือประมงที่เข้า-ออกนอกลำน้ำนั้น ยังไม่ปรากฏประสิทธิภาพเท่าที่ควร เป็นกฎหมายและระเบียบที่ไม่ได้ถูกนำมาบังคับใช้จริง สถานะ จำนวนลูกเรือ และเรือที่ออกจากท่าไปทำการประมงยังนอกลำน้ำ ไม่สามารถตรวจสอบได้ในระบบของทางราชการ ไม่ทราบว่าเรือลำใดเข้า-ออกหรือเรือประมงลำใดมีลูกเรือเป็นใครบ้าง

3. ระบบการดูแลและคุ้มครองเยียวยาผู้เสียหาย

เมื่อภาวะการขาดแคลนแรงงานของอุตสาหกรรมการประมง จึงทำให้เกิดขบวนการนายหน้าค้าแรงงานขึ้น ย่อมต้องมีจำนวนผู้เสียหายที่ถูกค้ำมนุษย์มากขึ้นเป็นเงาตามตัวเช่นกัน ในขณะที่มาตรการในการดูแลและคุ้มครองผู้เสียหายกลับไม่มีประสิทธิภาพ จำนวนผู้เสียหายที่เกิดขึ้นจริงไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือของรัฐได้ ทำให้ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงในเรื่องการล่อลวงแรงงานประมงในฐานะข้อมูลของรัฐ

นอกจากนี้สำหรับกรณีที่เข้าถึงการดูแลของรัฐ ในฐานะผู้เสียหายจากกระบวนการค้ำมนุษย์ ก็ปรากฏว่ากระบวนการในการดูแลและฟื้นฟูผู้เสียหาย ไม่สามารถดูแลผู้เสียหายให้พ้นจากการเป็นกลุ่มเสี่ยงหรือถูกค้ำมนุษย์ซ้ำได้

4. การบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิด

กระบวนการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้กระทำความผิด ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึง หรือไม่ได้รับการสนับสนุนให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้การพิจารณาในชั้นพนักงานสอบสวนก็ไม่ขยายผลไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องและยังตัดผู้กระทำความผิดในวงจรออกไปเกือบทั้งหมด

นอกจากนี้กระบวนการพิจารณาและดำเนินคดีที่ล่าช้า ทำให้ผู้เสียหายเปลี่ยนความประสงค์ในการไม่ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด

5. ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

ปัญหาเรื่องการล่อลวงแรงงานและการค้ามนุษย์ในภาคประมงนั้น มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชน ถึงแม้ว่าหน่วยงานต่างๆ จะมีบทบาทและภารกิจที่แตกต่างกัน แต่ประเด็นและเนื้อหาที่ทำก็เป็นเรื่องเดียวกันที่ต้องอาศัยความร่วมมือและเชื่อมโยงให้เป็นระบบเดียวกัน ซึ่งในปัจจุบัน ยังคงสภาพปัญหาต่างหน่วยต่างทำ และไม่มีเจ้าภาพที่แท้จริงในการประสานความร่วมมือ

ข้อเสนอแนะ

มาตรการระยะสั้น

1. จัดทำการสำรวจข้อมูลผู้เสียหาย จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระบบ เพื่อให้ทราบจำนวนและประเภทของผู้เสียหายที่แท้จริง เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและสถานการณ์โดยรวม สำหรับการกำหนดมาตรการในการดูแลจัดการปัญหา
2. หน่วยงานกลางเช่น สำนักนายกรัฐมนตรี ควรเป็นตัวกลางในการจัดเวทีหารือระหว่างผู้บริหารกระทรวงต่างๆ ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเจ้าภาพหลัก และวางยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
3. จัดให้มีการให้ความรู้แก่ประชาชนในส่วนภูมิภาค และพื้นที่เสี่ยงในการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างปลอดภัย ตลอดจนการทำสื่อประชาสัมพันธ์ในพื้นที่เสี่ยงต่างๆ อย่างทั่วถึง
4. จัดให้มีการคุ้มครองและดูแลผู้เสียหายที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบันให้ได้รับการฟื้นฟูเยียวยาตามกฎหมายและเร่งรัดในดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพ
5. จัดอบรมเจ้าหน้าที่ และอาสาสมัครในพื้นที่เสี่ยงให้เป็นแนวร่วมในการป้องกันและแจ้งเหตุ
6. ดำเนินการแก่ผู้กระทำความผิด และขบวนการค้ามนุษย์ อย่างจริงจังและเด็ดขาด

มาตรการระยะยาว

1. ควรพิจารณาแก้ไข กฎกระทรวงแรงงานฉบับที่ 10 ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานพ.ศ. 2541 ให้ครอบคลุมในการคุ้มครองแรงงานประมงที่ออกไปหาปลาออกน่านน้ำเกินกว่า 1 ปี โดยควรแก้ไขกฎหมายให้ครอบคลุมในเรื่อง สัญญาจ้างงานหรือข้อตกลงในการจ้างงาน การส่งคนประจำเรือกลับ

ภูมิปัญญา อายุขั้นต่ำในการทำงานบนเรือประมง การฝึกอบรมคนประจำเรือก่อนการทำงาน การตรวจสอบสภาพ ชั่วโมงการทำงาน สวัสดิการ ระบบรักษาความปลอดภัยและเวชภัณฑ์ในเรือที่เป็นมาตรฐาน และความปลอดภัยในการทำงาน

2. บูรณาการฐานข้อมูลระบบเอกสารคนประจำเรือ การขึ้นทะเบียนแรงงานประมงทั้งระบบ ระบบการขึ้นทะเบียนเรือประมง ระบบการจดทะเบียนและตรวจตราเรือประมงที่ผ่านเข้า-ออกราชอาณาจักร ให้เป็นระบบเดียวกัน และสนธิกำลังของแต่ละหน่วยงานในการปฏิบัติงานร่วมกัน

3. ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ระหว่างรัฐบาลประเทศที่เรือประมงไทยออกไปหาปลาในน่านน้ำนั้นๆ ในการตรวจตราและช่วยเหลือแรงงานที่ถูกล่อลวงหรือถูกค้ำมนุษย์ บนเรือประมง และการทำสัมปทานระหว่างรัฐต่อรัฐ แทนการทำสัญญาโดยเอกชนต่อเอกชน เพื่อเป็นการกำหนดมาตรฐานของเรือประมง และมีบทลงโทษตัดสิทธิ ผู้รับสัมปทานที่รู้เห็นเกี่ยวกับเรื่องการค้ามนุษย์

4. การพัฒนาเทคโนโลยีในการคุ้มครองและดูแลผู้เสียหายอย่างเป็นระบบ และให้มีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กองบรรณาธิการมติชน.289ข่าวดัง3ทศวรรษหนังสือพิมพ์มติชน.พิมพ์ครั้งที่4.กรุงเทพฯ.สำนักพิมพ์มติชน,2550

ไพฑูริศ เอกจริยกร.กฎหมายพาณิชย์ตอน1.พิมพ์ครั้งที่5.กรุงเทพฯ.สำนักพิมพ์วิญญูชน,2546

ไพฑูริศ เอกจริยกร.กฎหมายพาณิชย์ตอน2.พิมพ์ครั้งที่5.กรุงเทพฯ.สำนักพิมพ์วิญญูชน,2547

มูลนิธิพัฒนาการคุ้มครองเด็ก.หลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้ปฏิบัติงานสหวิชาชีพเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ.มูลนิธิพัฒนาการคุ้มครองเด็ก,2549

รศ.ศรันย์ เพ็ชรพิรุณ.สมุทรภรณ์.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ.สำนักงานพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตร,2549

ธีรวัฒน์ ไม้สุวรรณกุล.การคุ้มครองแรงงานในกิจการประมงทะเลศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ.วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,2547

วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์.ยุทธวิธีแก้ไขปัญหาประมงทะเลของไทยอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อความยั่งยืน.กรุงเทพฯ,2544

สัมพันธ์ สอนเกิด.โรงเรียนในเรือ.พิมพ์ครั้งที่1.กรุงเทพฯ:2551

สมพงษ์ สระแก้วและคณะ.กระบวนการเข้าสู่การค้ามนุษย์.เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน,2550

สมพงษ์ สระแก้วและคณะ.นายหน้ากับกระบวนการย้ายถิ่นแรงงานข้ามชาติ สัญชาติพม่า กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติและครอบครัวในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร.เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน,2551

เสาวภา พรสิริพงษ์ และพรทิพย์ อุดุสรรัตน์. ชีวิตลูกเรือประมงอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์,2535

สุภาวดี จันทวานิชและคณะ.การใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม กรณีศึกษาภาคประมง ต่อเนื่องประมง
เกษตรกรรม และคนรับใช้ในบ้านจังหวัดสมุทรสาคร.ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2549

สุดาสิริ วสวงศ์.รายงานผลการวิจัย การคุ้มครองแรงงานประมงทะเลในประเทศไทย:ศึกษาเฉพาะกรณีการ
ประกอบกิจการประมงทะเลซึ่งขอรับอนุญาตประกอบการที่จังหวัดระยอง,2539

สำนักงานประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ.
จรรยาบรรณในการทำประมงอย่างรับผิดชอบ.กรุงเทพฯ,2542